

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

"ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ"

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ : ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ

Οι πολιτικο - στρατιωτικές σχέσεις στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο : σύγκριση Η.Π.Α
- Γερμανίας

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Παναγιώτα Χατζηλυμπέρη

Αθήνα, 2017

Ευχαριστίες

Σε αυτήν την σελίδα, θα ήθελα να ευχαριστήσω αυτούς που στάθηκαν δίπλα μου και με υποστήριξαν στην συγγραφή της παρούσας διατριβής

Πρώτον, θέλω να ευχαριστήσω, θερμά, τον κύριο Χαράλαμπο Παπασωτηρίου, καθηγητή στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών και επιβλέποντα της παρούσας εργασίας. Τον ευχαριστώ για την στήριξη του στην επιλογή μου να ασχοληθώ με το συγκεκριμένο θέμα, όπως στην πολύτιμη βοήθειά του στην καθοδήγηση και στην υποστήριξη του θέματος και στην συνεργασία καθ' όλη την διάρκεια των σπουδών.

Δεύτερον, θα ήθελα να ευχαριστήσω το Ινστιτούτο Διεθνών Σχέσεων του Παντείου Πανεπιστημίου. Η ενασχόλησή μου με την έρευνα και το Ινστιτούτο μού έδωσε την έμπνευση για να ασχοληθώ με το θέμα των πολιτικο- στρατιωτικών σχέσεων. Επίσης, στην βοήθεια και στις συμβουλές που μου παρείχαν, μέλη του Ινστιτούτου, στον τρόπο εύρεσης πηγών και στην μεθοδολογία.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένειά μου, τους γονείς μου, Λουκάς και Ευφροσύνη, και την αδερφή μου, Ευθυμία, που είναι πάντα δίπλα μου και με στηρίζουν. Με την ηθική τους συμπαράσταση πρόσφεραν πολλά στην ολοκλήρωση της παρούσας μεταπτυχιακής διατριβής.

Η παρούσα διπλωματική εργασία έγινε με σεβασμό στους κανόνες της ακαδημαϊκής δεοντολογίας. Δηλώνω υπεύθυνα ότι είναι αποτέλεσμα πρωτότυπης έρευνας και δεν χρησιμοποιώ πνευματική ιδιοκτησία τρίτων χωρίς τις απαραίτητες αναφορές. Δεν είναι προϊόν αντιγραφής ή αναπαραγωγής έργων άλλων συγγραφέων, ή εργασιών παλαιότερων φοιτητών. Έχει γίνει προσπάθεια για να αποδοθούν με κατάλληλες αναφορές και παραπομπές τα επιχειρήματα και ιδέες τρίτων.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ..... 10 - 15

ΠΡΟΛΟΓΟΣ..... 16 - 17

**ΠΡΩΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ : Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΟ-ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΩΝ
ΣΧΕΣΕΩΝ..... 18 - 44**

Ιστορική εξέλιξη..... 19 - 32

Οι κυριότεροι θεωρητικοί..... 32-39

*Οι πολιτικο-στρατιωτικές σχέσεις και η στρατηγική σε περίοδο
πολέμου..... 39 - 44*

**ΔΕΥΤΕΡΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ : ΟΙ Η.Π.Α ΣΤΟΝ Β' ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ
ΠΟΛΕΜΟ.....45 - 67**

Ιστορική αναδρομή και κουλτούρα..... 46 - 50

Η εμπειρία του Α' Παγκοσμίου Πολέμου..... 50 - 54

Ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος..... 64 - 67

ΤΡΙΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ : Η ΝΑΖΙΣΤΙΚΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ ΣΤΟΝ Β' ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΠΟΛΕΜΟ.....68 - 85

Ιστορική αναδρομή και η στρατιωτική παράδοση της Γερμανίας..... 69 - 71

Ο ναζισμός ως βασικό στοιχείο του Γ' Ράιχ..... 71 - 74

Η Γερμανία στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο..... 74 - 80

Οι πολιτικο-στρατιωτικές σχέσεις του Γ' Ράιχ στο εσωτερικό της Γερμανίας..... 80 - 85

ΕΠΙΛΟΓΟΣ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ..... 86 - 88

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ..... 89 - 93

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος είναι ένα ιστορικό γεγονός που προσφέρει αρκετές δυνατότητες μελέτης και έρευνας, παρόλο που έχουν περάσει αρκετά χρόνια από τότε και έχουν αναλυθεί πολλές πτυχές του. Παρόλα αυτά, μπορούν να εξαχθούν χρήσιμα συμπεράσματα, μέσω της χρήσης διαφορετικών μεθοδολογικών προσεγγίσεων. Οι πολιτικο-στρατιωτικές σχέσεις είναι μια θεωρία που προσφέρει τέτοιες δυνατότητες στην μελέτη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, καθώς αφορά ένα ευρύ πεδίο δραστηριοτήτων του κράτους, μέσω της συνεργασίας των θεσμών, σε διάφορες συνθήκες. Ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος ήταν μια έκτακτη συνθήκη και οι πολιτικο-στρατιωτικές σχέσεις των συμμετεχόντων κρατών κρίθηκαν στα πεδία των μαχών. Σκοπός αυτής της έρευνας είναι η μελέτη των πολιτικο-στρατιωτικών σχέσεων της εποχής, μέσω της σύγκρισης των Η.Π.Α και της Γερμανίας. Το επιχείρημα της παρούσας μεταπτυχιακής διατριβής είναι ότι οι Η.Π.Α κέρδισαν σε αυτόν τον πόλεμο λόγω των αρμονικών πολιτικο-στρατιωτικών σχέσεων. Η συνεργασία πολιτικής ηγεσίας και στρατιωτικής λειτουργούσε στα πλαίσια μιας οργανωμένης γραφειοκρατικής δομής, στηριζόμενη σε δημοκρατικούς θεσμούς.

Αντιθέτως, η Γερμανία ήταν ένα ολοκληρωτικό καθεστώς, όπου η κυριαρχία του ναζιστικού κόμματος βασιζόταν στην τρομοκρατία και την βία. Η κεντρική εξουσία είχε τον απόλυτο έλεγχο, για οποιαδήποτε πτυχή του κρατικού μηχανισμού και της κοινωνίας, προκαλώντας ρήγμα στις πολιτικο-στρατιωτικές σχέσεις. Η μεθοδολογία θα στηρίζεται στην θεωρία των πολιτικο-στρατιωτικών σχέσεων, στην ιστορική προσέγγιση και την συγκριτική ανάλυση. Η ιστορική προσέγγιση αφορά την παράθεση ιστορικών γεγονότων, αλλά και κύρια επιχειρήματα συγγραφέων που αφορούν την στρατηγική και εξέλιξη του πολέμου. Είναι πολύ σημαντικό η αναφορά σε συγκεκριμένα ιστορικά παραδείγματα, καθώς ενισχύεται το κεντρικό επιχείρημα της εργασίας και δίνεται μια ολοκληρωμένη εικόνα. Όσον αφορά την συγκριτική ανάλυση, θα χρησιμοποιηθεί η θεωρία των Arthur Cyr και Peter deLeon, οι οποίοι επισημαίνουν ότι στοιχείο της πολιτικής ανάλυσης είναι η έρευνα πάνω στις εξελίξεις, δηλαδή *"πώς εξελίσσονται οι δημόσιες πολιτικές"*¹. Για αυτόν τον λόγο, θα εξετασθούν οι πολιτικές των δύο χωρών κατά την διάρκεια του πολέμου, αλλά και η στρατηγική που ακολούθησαν.

---

¹ Cyr, Arthur and deLeon, Peter, June 1975, "Comparative policy analysis", introduction for the December issue of Policy Sciences, Vol. 6, No. 4, σελίδα 2

Οι πολιτικο-στρατιωτικές σχέσεις είναι σημαντικό μέρος της δημόσιας πολιτικής ενός κράτους, καθώς αφορούν την χρήση της στρατιωτικής ισχύος, ποιά θα είναι η στρατιωτική στρατηγική της και με ποιό τρόπο θα διατηρηθεί το αξιόμαχο του στρατεύματος, μέσω αμυντικών προϋπολογισμών. Οι Arthur Cyr και Peter deLeon επισημαίνουν πώς πρέπει να γίνει η σύγκριση δύο διαφορετικών κρατών. Σε αυτήν την περίπτωση, αναφέρουν ότι θα χρησιμοποιηθεί η χρήση των ίδιων εννοιών, αλλά με διαφορετική προσέγγιση². Έτσι, στην παρούσα εργασία, θα χρησιμοποιηθεί το ίδιο θεωρητικό πλαίσιο για την ανάλυση των δύο χωρών. Ωστόσο, η δομή του επιχειρήματος θα είναι διαφορετική, καθώς τα δύο κράτη είχαν διαφορετικά πολιτικά καθεστώτα και το είδος των πολιτικο-στρατιωτικών σχέσεων που είχε το κάθε ένα φάνηκε σε διαφορετικούς τομείς της δημόσιας πολιτικής. Επομένως, για να εξηγηθεί το επίπεδο των πολιτικο-στρατιωτικών σχέσεων της Γερμανίας, θα μελετηθεί περισσότερο η στρατηγική της χώρας στα μέτωπα του πολέμου. Από την άλλη πλευρά, οι πολιτικο-στρατιωτικές σχέσεις των Η.Π.Α ήταν δομημένες σε ένα ισχυρό, δημοκρατικό πολίτευμα, με ξεχωριστές εξουσίες και αρμοδιότητες για τον κάθε θεσμό. Συνεπώς, θα δοθεί προσοχή, όχι μόνο στα πεδία των μαχών, αλλά και στο πλαίσιο της εσωτερικής πολιτικής οργάνωσης της χώρας.

Οι Arthur Cyr και Peter deLeon τονίζουν ότι οι αντιθέσεις, στην σύγκριση δύο κρατών, φαίνονται στην κουλτούρα και στην δημόσια διοίκηση³. Όπως παρατηρείται από την μελέτη των πηγών, οι πολιτικο-στρατιωτικές σχέσεις των δύο αυτών κρατών στηρίζονταν σε διαφορετική πολιτισμική και πολιτική προσέγγιση. Οι Η.Π.Α ήταν ένα δημοκρατικό, ομόσπονδο, κράτος, οργανωμένο στις αρχές του φιλελευθερισμού. Η Γερμανία προερχόταν από μια αριστοκρατική παράδοση, όπου η στρατιωτική παράδοση της Πρωσίας χαρακτήριζε τις σχέσεις πολιτικής ηγεσίας και στρατού, αλλά και στο πώς ήταν οργανωμένα τα στρατεύματα. Σε αυτό το σημείο, είναι αναγκαίο να γίνει μια επισήμανση. Η Γερμανία δεν είχε, πάντα, τα χαρακτηριστικά του ναζιστικού καθεστώτος. Ήταν ένα κράτος, οργανωμένο, με κοινοβουλευτικούς θεσμούς και ανεπτυγμένη πολιτική κουλτούρα, όπως αναφέρει και ο Samuel Finer. Η άνοδος του ναζισμού οφείλεται σε οικονομικούς, κοινωνικούς και πολιτικούς παράγοντες. Όπως θα αναφερθεί στο αντίστοιχο κεφάλαιο, εκμεταλλεύτηκε τις συγκυρίες της εποχής και εμφανίστηκε ως η απάντηση

---

² Cyr, Arthur and deLeon, Peter, June 1975, "Comparative policy analysis", introduction for the December issue of Policy Sciences, Vol. 6, No. 4, σελίδα 3

³ Cyr, Arthur and deLeon, Peter, June 1975, "Comparative policy analysis", introduction for the December issue of Policy Sciences, Vol. 6, No. 4, σελίδα 3.

στα προβλήματα της μεταπολεμικής Γερμανίας του Μεσοπολέμου. Για αυτόν τον λόγο, το κεφάλαιο για την Γερμανία έχει τον προσδιορισμό, "ναζιστική", ώστε να τονιστεί η επιρροή της ιδεολογίας αυτής σε όλο το φάσμα της οργάνωσης του κράτους.

Τέλος, οι Arthur Cyr και Peter deLeon αναφέρουν την σημαντικότητα της επιρροής των *"πολιτισμικού παράγοντα, πολιτικού ανταγωνισμού και κυβερνητικών δομών"*⁴. Για αυτόν τον λόγο, έχει αναλυθεί η κουλτούρα και η πολιτισμική παράδοση του κάθε κράτους, καθώς η ιστορική παράδοση και η ιδεολογική βάση, πάνω στα οποία στηρίχθηκε η ίδρυση αυτών των κρατών, είχαν σημαντική συνεισφορά στον τρόπο που οργανώθηκαν οι πολιτικο-στρατιωτικές σχέσεις και πώς εκδηλώθηκαν στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Επομένως, η δομή της εργασίας είναι η εξής : Στον **Πρόλογο** θα γίνει μια μικρή παρουσίαση του θέματος. Ποιοί ήταν οι λόγοι που επιλέχθηκε αυτό το θέμα, αλλά και ποιά μαθήματα μπορούν να παρθούν από το παρελθόν, ώστε να αποφευχθούν στο μέλλον. Το πρώτο κεφάλαιο αφορά την **θεωρία των πολιτικο-στρατιωτικών σχέσεων**. Το κεφάλαιο αυτό λειτουργεί ως εντελεχής παρουσίαση της μεθοδολογίας της εργασίας, ώστε να γίνει κατανοητός ο τρόπος προσέγγισης του θέματος. Το κύριο χαρακτηριστικό της θεωρίας είναι η διεπιστημονικότητα, επειδή οι κύριοι θεωρητικοί της προέρχονται από διαφορετικούς τομείς και επιστήμες. Θεωρείται μια σύγχρονη επιστήμη, καθώς αναπτύχθηκε μετά το τέλος του Β' Παγκόσμιου Πολέμου.

Παρόλα αυτά, οι θεωρητικοί της επιστήμης αυτής χρησιμοποιούν τα αντίστοιχα μεθοδολογικά εργαλεία, ώστε να εξηγήσουν γεγονότα του παρελθόντος, που οδηγούν σε νέα συμπεράσματα και μια εναλλακτική θεώρηση της ιστορίας. Οι πολιτικο-στρατιωτικές σχέσεις αφορούν ένα ευρύ φάσμα πολιτικής οργάνωσης και στρατιωτικής διοίκησης. Οι σχέσεις πολιτικής - στρατού δραστηριοποιούνται στον τομέα της λήψης αποφάσεων, σε θεσμικό επίπεδο και στον πολιτικό έλεγχο του στρατού. Θα γίνει μια ιστορική αναδρομή στην θεωρία αυτή, καθώς η επιστήμη εξελισσόταν ανάλογα με τα γεγονότα και τις προκλήσεις που αντιμετώπιζε ο στρατός, σε συνάρτηση με την πολιτική. Έτσι, η θεωρία των πολιτικο-στρατιωτικών σχέσεων χωρίζεται στον Ψυχρό Πόλεμο, στην μεταψυχροπολεμική περίοδο και στην νέα εποχή, τον 21ο αιώνα. Στην συνέχεια, θα γίνει παράθεση των θεωριών από τους κυριότερους εκπροσώπους, σε ποιά σημεία εστίαζαν και ποιές ήταν οι διαφωνίες μεταξύ τους. Για παράδειγμα, μια κύρια

---

⁴ Cyr, Arthur and deLeon, Peter, June 1975, "Comparative policy analysis", introduction for the December issue of Policy Sciences, Vol. 6, No. 4, σελίδα 7

διαμάχη είναι η στατικότητα του στρατιωτικού επαγγέλματος και εστίαση της μελέτης στον πολιτικό έλεγχο του στρατού, κύρια επιχειρήματα του Samuel Huntington. Η αντίθετη πλευρά υποστηρίζει ότι ο στρατός πρέπει να ιδωθεί στο πλαίσιο της κοινωνικής εξέλιξης και στην ανταπόκρισή του σε νέα δεδομένα.

Έτσι, θα παρουσιασθούν οι θεωρίες των Samuel Huntington, Samuel Finer, Morris Janowitz, αλλά και συγχρόνων, όπως ο Peter D. Feaver. Θα δοθεί βάση στα επιχειρήματά τους που αφορούν, συγκεκριμένα, το θέμα της παρούσας εργασίας, δηλαδή οι πολιτικο-στρατιωτικές σχέσεις στην στρατηγική και στην αλληλεπίδρασή τους σε θεσμικό επίπεδο. Το δεύτερο κεφάλαιο αφορά τις **Η.Π.Α στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο**. Στην αρχή θα παρουσιασθεί η ιστορική παράδοση και η στρατιωτική κουλτούρα των Η.Π.Α, όπου από τον απομονωτισμό των πρώτων χρόνων του νέου κράτους εξελίχθηκε σε μια βασική υπερδύναμη του παγκόσμιου συστήματος, με ισχυρή στρατιωτική παρουσία. Το Σύνταγμα των Η.Π.Α εξασφαλίζει τον διαχωρισμό των εξουσιών και με αυτόν τον τρόπο θεσπίζεται ο πολιτικός έλεγχος του στρατού. Επίσης, θα γίνει αναφορά στις στρατιωτικές μεταρρυθμίσεις, πριν τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, όπως ο National Defense Act του 1920, που έθεσαν τις βάσεις για την εξέλιξη του αμερικανικού στρατού. Σημαντικό στοιχείο των πολιτικο-στρατιωτικών σχέσεων, κατά την διάρκεια του πολέμου, ήταν οι σχέσεις της πολιτικής ηγεσίας με τον στρατό. Συγκεκριμένα, ο Πρόεδρος Ρούσβελτ ήταν σημαντικός παράγοντας για την αρμονική συνεργασία μεταξύ των υπηρεσιών του κράτους και τους άλλους τομείς της κοινωνίας, όπως η βιομηχανική παραγωγή. Τέλος, θα γίνει αναφορά στην στρατηγική των Η.Π.Α στον πόλεμο.

Αυτός ο τομέας είναι πολύ σημαντικός για τις πολιτικο-στρατιωτικές σχέσεις, καθώς είναι η εφαρμογή τους στο πεδίο της μάχης. Οι Η.Π.Α ασχολούνταν σε δύο μέτωπα, στο μέτωπο του Ειρηνικού και στο μέτωπο της Ευρώπης. Όπως θα δούμε και παρακάτω, περισσότερη ώθηση δόθηκε στην Ευρώπη, χωρίς βέβαια να αμεληθεί ο Ειρηνικός, όπου οι Αμερικανοί έπρεπε να αντιμετωπίσουν την επιθετικότητα των Ιαπώνων. Το κύριο χαρακτηριστικό των Η.Π.Α ήταν η συγκέντρωση της εξουσίας από τον Ρούσβελτ. Τα πολεμικά σχέδια και η εξέλιξη της στρατηγικής της χώρας ήταν υπό τον έλεγχο και τον συντονισμό του Ρούσβελτ και των στενών συνεργατών. Ωστόσο, αυτή η εξουσία βασιζόταν στις επιταγές του Συντάγματος και της νομοθεσίας. Είχε στηθεί μια οργανωμένη γραφειοκρατία, με ξεχωριστές αρμοδιότητες και ευθύνες. Υπήρξαν προστριβές, όμως ήταν στο πλαίσιο ενός υγιούς ανταγωνισμού του κρατικού

μηχανισμού. Στον τομέα του στρατού, πολλές φορές οι Στρατηγοί εξέφραζαν την γνώμη τους, ωστόσο λάμβαναν τις αποφάσεις από την Προεδρία και τις σέβονταν. Παρόλα αυτά, οι Στρατηγοί των Η.Π.Α είχαν την ελευθερία, σε επίπεδο τακτικής και στα θέατρα των επιχειρήσεων, να υλοποιούν τις αποφάσεις αυτές κατά το δοκούν. Ως αποτέλεσμα αυτού του πολέμου, εκτός από την νίκη των Συμμάχων, άρχισε η εδραίωση των Η.Π.Α ως κυρίαρχης δύναμης.

Στο τρίτο κεφάλαιο, θα αναλυθεί η **Ναζιστική Γερμανία στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο**. Επέλεξα αυτόν τον χαρακτηρισμό αυτό, καθώς η ναζιστική ιδεολογία είχε "διαποτίσει" όλους τους θεσμούς της Γερμανίας και η ήττα της χώρας οφείλεται, σε μεγάλο βαθμό, σε αυτήν. Η Γερμανία, της περιόδου του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, δεν μπορεί να ιδωθεί μόνο υπό το πρίσμα του ολοκληρωτισμού, επειδή παρήγαγε σύμβολα και επιχειρήματα που έγιναν μέρος της κοινωνικής συνείδησης των πολιτών. Για αυτό τον λόγο, μετά το τέλος του πολέμου, απαγορεύθηκε οτιδήποτε ναζιστικό και οι οργανώσεις, που ήταν διαποτισμένες με αυτήν την ιδεολογία, χαρακτηρίστηκαν ως εγκληματικές. Η Γερμανία έχει σημαντική ιστορική παράδοση. Είχε κοινή ιστορική και κοινωνική εξέλιξη με τα άλλα κράτη - έθνη της Ευρώπης, δημιουργώντας ένα κράτος στηριζόμενο σε θεσμούς και κανόνες. Η στρατιωτική της παράδοση στηρίζεται στην πρωσική, με κύρια χαρακτηριστικά τον επαγγελματισμό του στρατού, την εδραίωση συγκεκριμένων ηθών και αξιών και την οργάνωση. Η ήττα της Γερμανίας στο Α' Παγκόσμιο Πόλεμο και οι εξελίξεις στην Δημοκρατία της Βαϊμάρης προκάλεσαν αστάθεια και προστριβές στο εσωτερικό της χώρας, κάτι που το εκμεταλλεύτηκε ο Χίτλερ, εδραιώνοντας το ναζιστικό καθεστώς. Οι πολιτικο-στρατιωτικές σχέσεις της Γερμανίας ήταν σε συγκρουσιακό επίπεδο.

Ο στρατός, όπως αναφέρεται στις πηγές, μπορεί να βοήθησε στην άνοδο του Χίτλερ, αλλά οι σχέσεις μεταξύ κεντρικής εξουσίας και στρατού επιδεινώνονταν με τον καιρό. Ο Χίτλερ προσπαθούσε να αλλοιώσει τον ιδεολογικό χαρακτήρα του στρατού, προωθώντας σώματα ασφαλείας απόλυτα ταγμένα στο ναζιστικό δόγμα. Έδινε διαταγές για την παραμικρή κίνηση στις στρατιωτικές επιχειρήσεις, με καταστροφικά αποτελέσματα. Έτσι, θα γίνει μια παρουσίαση της στρατηγικής της Γερμανίας στα μέτωπα του πολέμου και στο πώς οδηγήθηκε η χώρα στην ήττα. Εν κατακλείδι, στο κεφάλαιο **επίλογος - συμπεράσματα** θα γίνει η τελική παρουσίαση των επιχειρημάτων της παρούσας εργασίας, μέσω συγκριτικής ανάλυσης ανάμεσα σε Η.Π.Α και

Γερμανία. Οι δύο αυτές χώρες ήταν αντίθετες στην οργάνωσης της δομής του κράτους τους και στο πώς οι πολιτικο-στρατιωτικές σχέσεις υλοποιούνταν στα μέτωπα του πολέμου. Οι Η.Π.Α ήταν η δύναμη που στηρίχθηκε στους θεσμούς της και οι κινήσεις της στον πόλεμο γίνονταν με γνώμονα το εθνικό συμφέρον της χώρας, με παράλληλη έγνοια την ενότητα των Συμμάχων.

Η Ναζιστική Γερμανία στηριζόταν σε ιδεολογικούς μύθους και επιχειρήματα, ώστε να υπάρχει συνοχή στον κρατικό μηχανισμό και στο σώμα του στρατού, κάτι που στράφηκε εναντίον της και καταστράφηκε στον πόλεμο, οδηγώντας, όμως, και άλλες χώρες στην καταστροφή, μέσω βιαιοτήτων απέναντι σε άμαχους πληθυσμούς και αντίπαλους στρατούς. Οι πρώτες νίκες της Γερμανίας μπορούν να αποδοθούν στην τύχη, αλλά και στην ανετοιμότητα των υπόλοιπων ευρωπαϊκών δυνάμεων. Η εξέλιξη των γεγονότων στον πόλεμο έδειξε ότι οι νίκες αυτές ήταν πρόσκαιρες και η πραγματική ισχύς μιας χώρας στηρίζεται σε σταθερές αξίες και θεσμούς.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος είναι ένα σημείο καμπής στην παγκόσμια ιστορία. Μπορεί να θεωρηθεί ως ο τελευταίος πόλεμος μεταξύ μεγάλων δυνάμεων, ειδικά με την μορφή της άμεσης και απευθείας αντιπαράθεσης. Η παρούσα εργασία είναι μια συγκριτική μελέτη ανάμεσα σε Η.Π.Α και την Γερμανία, όσον αφορά τον τομέα των πολιτικο-στρατιωτικών σχέσεων. Επέλεξα να μελετήσω αυτά τα δύο κράτη, επειδή θεωρώ ότι είχαν το προβάδισμα στην δική τους, ξεχωριστή συμμαχία. Όταν εννοώ προβάδισμα, αναφέρομαι στον καθορισμό της στρατηγικής και των εξελίξεων από τις δύο αυτές χώρες.

Από την πλευρά της Γερμανίας, ήταν η κινητήρια δύναμη πίσω από την συμμαχία του Άξονα (Γερμανία, Ιαπωνία, Ιταλία) και συνέχιζε τις πολεμικές συγκρούσεις, μέχρι το τέλος του πολέμου, στρέφοντας εναντίον της το κύριο όγκο των συμμαχικών δυνάμεων. Από την πλευρά των Η.Π.Α, τα πράγματα είχαν διαφορετική αφετηρία. Οι Η.Π.Α συμμετείχαν, μετέπειτα, στον πόλεμο, όταν οι Ιάπωνες επιτέθηκαν στο Περλ Χάρμπορ, όμως ο ρόλος τους ήταν καθοριστικός και συνετέλεσαν στην τελική νίκη των Συμμάχων. Παρόλο που τα μέτωπα του πολέμου δεν ήταν κοντά στα άμεσα σύνορα, η συνεισφορά τους σε πολεμικό υλικό και στρατιωτικό προσωπικό ήταν πολύτιμη και έδωσε το πλεονέκτημα στους Συμμάχους.

Επίσης, μέσω της σύγκρισης των δύο αυτών των κρατών, θα προσπαθήσω να δείξω την σημασία του πολιτεύματος, των ιδιαίτερων στοιχείων πολιτικής και ιδεολογίας, που παίζουν σημαντικό ρόλο στην "συμπεριφορά" των κρατών και πώς υλοποιούν τους στόχους. Οι Η.Π.Α και η Γερμανία, κατά την διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου ήταν δύο διαφορετικά, αντίθετα, πολιτεύματα. Οι Η.Π.Α είχαν, και συνεχίζουν να έχουν, δημοκρατικό πολίτευμα, στηριζόμενο στις αρχές του φιλελευθερισμού. Η Γερμανία βρισκόταν υπό το ναζιστικό καθεστώς, που στηριζόταν στην βία και τον ρατσισμό. Το καθεστώς αυτό ήταν υπεύθυνο για την ήττα της Γερμανίας στον πόλεμο, αλλά και για τις θηριωδίες που διαδραματίστηκαν, καθιστώντας το εγκληματική οργάνωση, με αποτέλεσμα την "εξαφάνισή του" μεταπολεμικά, ως ένα είδος πολιτικού συστήματος.

Γιατί επέλεξα να χρησιμοποιήσω τις πολιτικο-στρατιωτικές σχέσεις ως θέμα μελέτης του Β' Παγκοσμίου Πολέμου ; Η μελέτη των πολιτικο-στρατιωτικών σχέσεων αφορά όλο το εύρος των λειτουργιών ενός κράτους. Είναι οι σχέσεις ανάμεσα σε πολιτική ηγεσία και τον στρατό, οι οποίες νοούνται μέσω της συνύπαρξης δύο θεσμών μέσα στο πολίτευμα και την αλληλεπίδρασή τους σε καιρό ειρήνης/πολέμου. Έτσι, για να δομηθεί μια ολοκληρωμένη εικόνα των σχέσεων αυτών, είναι αναγκαίο να ληφθούν υπόψιν η ολική λειτουργία του κράτους, όπως πώς είναι οργανωμένο το κράτος, ποιά είναι η ιδεολογία του, πώς δομήθηκε ο στρατός, ποιά είναι η στρατιωτική παράδοση, πώς θεσπίζεται ο αμυντικός προϋπολογισμός και, κατ'επέκτασιν, ποιο τμήμα της οικονομίας του κράτους και τα λοιπά.

Για αυτό τον λόγο, ως απόφοιτος πολιτικών επιστημών και μεταπτυχιακή φοιτήτρια στις διεθνείς σχέσεις και στρατηγικές σπουδές, θα συνδυάσω την θεωρία των πολιτικο-στρατιωτικών σχέσεων , με τις διεθνείς σχέσεις και την στρατηγική, επειδή οι ιστορικές εξελίξεις στον πόλεμο βασίστηκαν, σε μεγάλο βαθμό, στην εσωτερική δομή των κρατών. Μελετώντας την εποχή του Β' Παγκοσμίου μπορούν να εξαχθούν συμπεράσματα, χρήσιμα για την εποχή μας. Στην σύγχρονη εποχή, ο στρατός έχει εξελιχθεί, όπως και οι κοινωνίες των κρατών, και βρισκόμαστε μπροστά σε νέες προκλήσεις ασφαλείας, αλλά και λειτουργίας των κρατών. Μπορεί να μην υπάρχουν, συχνά, διακρατικοί πόλεμοι, τουλάχιστον με την παλαιότερη μορφή τους, όμως, μέσω της ιστορικής μελέτης, λαμβάνονται χρήσιμα συμπεράσματα για την υπεύθυνη χρήση της στρατιωτικής ισχύος από τα κράτη.

Ακόμη, είναι πολύ σημαντικό να μην επαναληφθούν τα λάθη του παρελθόντος, ιδιαίτερα σε επίπεδο στρατηγικής, αλλά και ιδεολογίας. Μια μεγάλη ευθύνη, στην διεξαγωγή του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, ήταν η ναζιστική ιδεολογία και ο επεκτατισμός της Ναζιστικής Γερμανίας εις βάρος άλλων κρατών, με παράλληλη δράση και άσκηση βίας, βασιζόμενη στο μίσος και στο ρατσισμό. Οι χώρες της Ευρώπης καταστράφηκαν, με πάρα πολλούς νεκρούς στα πεδία των μαχών, πολίτες και εκτελέσεις αμάχων στα στρατόπεδα συγκέντρωσης, αλλά και η Γερμανία καταστράφηκε, εξαιτίας αυτής της ιδεολογίας, και χρειάστηκε αρκετό χρονικό διάστημα για να ορθοποδήσει. Μέσω της μελέτης των πολιτικο-στρατιωτικών σχέσεων προκύπτει μια εικόνα της εσωτερικής λειτουργίας του ναζιστικού καθεστώτος και οι κινήσεις που ακολούθησε στον πόλεμο, με τα γνωστά αποτελέσματα.

ΠΡΩΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ : Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΟ-ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

Η θεωρία των πολιτικο-στρατιωτικών σχέσεων θεωρείται από τις πιο σύγχρονες στην ακαδημαϊκή κοινότητα. Η ανάπτυξη της "σχολής" αυτής άρχισε από το τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου και, ιδιαίτερα, στις Ηνωμένες Πολιτείες ⁵. Παρατηρώντας την βιβλιογραφία και το ακαδημαϊκό έργο των εκπροσώπων αυτής της θεωρίας, οι πολιτικο-στρατιωτικές σχέσεις μπορούν να χαρακτηριστούν ως μια διεπιστημονική σχολή. Οι θεωρητικοί της προέρχονται από διάφορους τομείς, όπως πολιτική επιστήμη, κοινωνιολογία, ιστορία, ψυχολογία και άλλες. Έτσι, ο κάθε επιστήμονας χρησιμοποιεί μεθοδολογικά εργαλεία και μοντέλα του ιδιαίτερου τομέα του και τα ενσωματώνει στην συνολική έρευνά του. Με αυτόν τον τρόπο, η θεωρία των πολιτικο-στρατιωτικών σχέσεων καλύπτει ένα ευρύ φάσμα θεμάτων. Για αυτό το λόγο, οι πολιτικο-στρατιωτικές σχέσεις έχουν αναπτυχθεί σε τέτοιο βαθμό, που έχουν ορίσει την δική τους μεθοδολογία, μέσω του συνδυασμού μεθόδων έρευνας. Ένα ακόμα βασικό στοιχείο, για να ορίσουμε την μεθοδολογία των πολιτικο-στρατιωτικών σχέσεων, είναι η ιστορική προσέγγιση.

Οι περισσότεροι συγγραφείς χρησιμοποιούν παραδείγματα του παρελθόντος, προκειμένου να στηρίξουν τα επιχειρήματά τους. Καθώς είναι μια σύγχρονη επιστήμη, μπορεί να μελετήσει τα ιστορικά γεγονότα, που αφορούν την σχέση στρατού και πολιτικής, και να εξαγάγει νέα συμπεράσματα, βοηθώντας στην καλύτερη κατανόηση της ιστορίας. Τέλος, η θεωρία των πολιτικο-στρατιωτικών σχέσεων είναι μια εμπειρική επιστήμη. Χρησιμοποιούνται μεταβλητές που αντιστοιχούν σε προβλήματα της πραγματικότητας και οι λύσεις που θα προταθούν θα υλοποιηθούν σε άμεσο χρόνο. Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, οι πολιτικο-στρατιωτικές σχέσεις μελετούν ένα ευρύ φάσμα ζητημάτων. Οι σχέσεις στρατού και πολιτικής ξεκινά από την ίδρυση των σύγχρονων κρατών. Ιστορικά, μπορεί να ειπωθεί ότι ο στρατός ήταν ένα στοιχείο των κοινωνιών που ξεκινά με την οργάνωση των ανθρώπων σε συλλογικές

---

⁵ Rahbek-Clemmensen, Jon, August 2013, Beyond 'The Soldier and the State' -The Theoretical Framework of Elite Civil-Military Relations , σελίδα 28.

κοινότητες. Ο πόλεμος και η συνύπαρξη πολιτικών σωμάτων και ενόπλων δυνάμεων μέσα σε μια κοινωνία είναι θέματα που απασχολούν την ανθρωπότητα από την εποχή της πρώτης ύπαρξής της. Όμως, η μορφή των πολιτικο-στρατιωτικών σχέσεων, που υπάρχει μέχρι τις μέρες μας, ξεκινά από την νεωτερικότητα. Η πολιτική κυβέρνηση και οι ένοπλες δυνάμεις αποτελούν μέρος ενός συστήματος, που οργανώνεται στο πλαίσιο ενός κράτους.

Οι σχέσεις μεταξύ τους εξελίσσονται μαζί με την κοινωνία και γίνονται αποδέχτες όλων των κοινωνικών και ιστορικών αλλαγών. Για αυτό τον λόγο, η θεωρία των πολιτικο-στρατιωτικών σχέσεων, με βάση την βιβλιογραφία, μπορεί να χωριστεί σε τρεις περιόδους : α) η μεταπολεμική περίοδος, μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, μέχρι το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, β) από την πτώση των κομμουνιστικών καθεστώτων στις πρώην ανατολικές χώρες, μέχρι τις αρχές του 21ου αιώνα και γ) από τις τρομοκρατικές επιθέσεις στις ΗΠΑ την 11/9 έως τις μέρες μας. Η κάθε περίοδος χαρακτηρίζεται από συγκεκριμένες κουλτούρες και μεθόδους, καθώς αντανακλούν τις ανάγκες της κάθε εποχής. Συνήθως, ένα γεγονός - τομή παίζει καθοριστικό ρόλο και επαναπροσδιορίζει τον τρόπο προσέγγισης των ζητημάτων.

Ιστορική εξέλιξη

Στην πρώτη περίοδο της θεωρίας των πολιτικο-στρατιωτικών σχέσεων έχουμε την εδραίωση των θεωρητικών μοντέλων με τα έργα των Samuel Huntington και Morris Janowitz. Η εμπειρία του Β' Παγκοσμίου Πολέμου έδωσε την ώθηση στην ανάπτυξη αυτής της επιστήμης, καθώς τα περισσότερα κράτη του πλανήτη είχαν εστιάσει στην διεξαγωγή του πολέμου αυτού και στον καθορισμό στρατηγικών που θα έφερναν τα επιθυμητά αποτελέσματα. Όμως, μπορεί να ειπωθεί ότι το τέλος του πολέμου έφερε μια νέα κατάσταση, τον Ψυχρό Πόλεμο. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι το τέλος του απομονωτισμού των Η.Π.Α. Ο Χαράλαμπος Παπασωτηρίου αναφέρει ότι οι Η.Π.Α δεν μπορούσαν να "*επιστρέψουν στον απομονωτισμό*"⁶, αφήνοντας τα "*κέντρα ισχύος στο ανατολικό ημισφαίριο να πέσουν*"⁷ στην επιρροή της ΕΣΣΔ. Έτσι, ο κόσμος χωρίστηκε σε δύο υπερδυνάμεις, που ο σκοπός της καθεμίας ήταν να υπερισχύσει έναντι της άλλης. Οι ΗΠΑ και η Σοβιετική Ένωση, παρόλο που δεν είχαν έρθει σε

---

⁶ Παπασωτηρίου Χαράλαμπος, 2012, Αμερικανικό Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική : 1945 – 2002, σελίδα 37.

⁷ Παπασωτηρίου Χαράλαμπος, *ibid*

απευθείας ένοπλη σύγκρουση καθ' όλη την διάρκεια της περιόδου, είχαν προβεί σε ένα ανταγωνισμό εξοπλισμών και ενίσχυση του στρατού τους. Ακόμη, χαρακτηριστικό του Ψυχρού Πολέμου ήταν οι περιφερειακοί πόλεμοι, όπου η κάθε υπερδύναμη υποστήριζε την "δική της" ένοπλη ομάδα στο εσωτερικό μιας εμπόλεμης χώρας.

Όπως, εύστοχα, επισημαίνει ο Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, είχε γίνει *"μια πόλωση του κόσμου σε δύο ιδεολογικά στρατόπεδα"*⁸ και επιδίδονταν σε ένα *"αγώνα μηδενικού αθροίσματος"*⁹. Η θεωρία των πολιτικο-στρατιωτικών σχέσεων, εκείνη την περίοδο, εστίαζε στο ρόλο του στρατού μέσα στην χώρα, ποιές ήταν οι σχέσεις του με την πολιτική εξουσία και την κοινωνία, και πώς ελεγχόταν από τους θεσμούς του κράτους. Ο Peter D. Feaver είχε τονίσει ότι η θεωρία των πολιτικο-στρατιωτικών σχέσεων στις Η.Π.Α ήταν *"δημιούργημα του Ψυχρού Πολέμου"*¹⁰. Υποστήριξε ότι εκείνη την περίοδο υπήρχε μια *"κρίση των αμερικανικών πολιτικο-στρατιωτικών σχέσεων"*¹¹, καθώς υπήρχαν συγκρούσεις ανάμεσα στις δομές του αμερικανικού κράτους, λόγω *"της έκτακτης ανάγκης του Ψυχρού Πολέμου"*¹²

Για τον Feaver, η συνεισφορά της θεωρίας του Huntington ήταν η *"ταυτοποίηση"*¹³ του τρόπου που θα αντιμετωπιστεί η Σοβιετική Ένωση, αλλά με ενισχυμένο τον πολιτικό έλεγχο του αμερικανικού κράτους πάνω στον στρατό. Αυτό ήταν πολύ σημαντικό, καθώς στον Ψυχρό Πόλεμο τα στρατιωτικά θέματα και η αμυντική πολιτική του κράτους των Η.Π.Α ήταν ζητήματα *"πρώτης γραμμής"* σε καθημερινή βάση και χρησιμοποιούνταν ως αφήγημα σε προεκλογικές περιόδους. Όμως, σύμφωνα με τον Feaver, η κατάσταση αυτή μπορεί να προκαλέσει επιπλοκές, καθώς *"οι πολίτες είναι ανειδίκεντοι"*¹⁴ και *"οι παρεμβάσεις τους μπορεί να αντιπαραγωγικές"*¹⁵ σε θέματα στρατηγικής και άμυνας. Από αυτό το επιχείρημα του Feaver γίνεται κατανοητό πόσο επιτακτική ήταν η ανάγκη της ανάπτυξης της θεωρίας των πολιτικο-στρατιωτικών σχέσεων,

---

⁸ Παπασωτηρίου Χαράλαμπος, 2012, Αμερικανικό Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική : 1945 – 2002, σελίδα 53

⁹ Παπασωτηρίου Χαράλαμπος, *ibid*

¹⁰ Feaver, Peter D. , November 1997, "An Agency Theory Explanation of American Civil-Military Relations during the Cold War", σελίδα 1

¹¹ Feaver, Peter D. , November 1997, "An Agency Theory Explanation of American Civil-Military Relations during the Cold War", σελίδα 1.

¹² Feaver, Peter D. , *ibid*.

¹³ Feaver, Peter D. , *ibid*

¹⁴ Feaver, Peter D. , November 1997, "An Agency Theory Explanation of American Civil-Military Relations during the Cold War", σελίδα 39.

¹⁵ Feaver, Peter D. , *ibid*

επειδή θα γινόταν πιο ευρεία κατανοητή η λειτουργία των στρατιωτικών θεσμών και θα αποφεύγονταν λάθη στην πολιτική διαχείριση τους. Ένα άλλο σημαντικό στοιχείο της εποχής ήταν τα μεγέθη των στρατών¹⁶. Αυτό είναι απολύτως κατανοητό αν το συνδέσουμε με αυτό που ειπώθηκε παραπάνω, δηλαδή σημαντική ώθηση στην συντήρηση μεγάλων στρατιωτικών δυνάμεων έδωσε ο ανταγωνισμός ανάμεσα σε Η.Π.Α και Σοβιετική Ένωση.

Ο φόβος της υπερίσχυσης του αντιπάλου και το γεγονός ότι οι ένοπλες δυνάμεις των δύο δυνάμεων έπρεπε να είναι έτοιμες και να ανταποκρίνονται σε θέματα άμυνας και περιφερειακών συγκρούσεων έκρινε επιτακτική την ανάγκη για εύρυθμη λειτουργία των στρατιωτικών υπηρεσιών. Ωστόσο, αυτό έπρεπε να γίνει χωρίς να μειωθεί η ισχύς της κεντρικής, πολιτικής, εξουσίας. Έτσι, η πολιτική εξουσία καθόριζε ένα συγκεκριμένο πλαίσιο, "δόγμα", με το οποίο θα πορευόταν η στρατιωτική στρατηγική. Ένα παράδειγμα τέτοιου δόγματος ήταν το "*δόγμα Weinberger*"¹⁷, από τον Casper Weinberger, που ήταν *Secretary of Defense* και σύμβουλος εθνικής ασφαλείας επί Προεδρίας Reagan.

Το *δόγμα Weinberger* καθόριζε το συγκεκριμένο πλαίσιο πάνω στο οποίο θα λειτουργούσαν οι ένοπλες δυνάμεις των Η.Π.Α και τα συγκεκριμένα στοιχεία παρατίθενται ως εξής : "α) ο στρατός θα ενεργοποιείται μόνο για ζωτικά συμφέροντα των Η.Π.Α και για τους συμμάχους της, β) όταν ο στρατός ενεργοποιηθεί, να έχει τα κατάλληλα εφόδια που θα τον οδηγήσουν στην νίκη, γ) τα πολιτικά αντικείμενα του πολέμου να είναι ξεκάθαρα, δ) να ελέγχεται και να επαναπροσδιορίζεται - όταν είναι απαραίτητο- η σύνθεση των στρατιωτικών δυνάμεων, ε) πρέπει να εξασφαλιστεί η στήριξη από τους Αμερικανούς πολίτες, προκειμένου να σταλούν στρατεύματα στο εξωτερικό, στ) η στρατιωτική λύση θα προτιμάται, όταν έχουν εξαντληθεί όλες οι άλλες προσπάθειες, όπως η διπλωματία"¹⁸. Ένα ακόμη στοιχείο της πρώτης περιόδου είναι η αλλαγή του ρόλου του στρατού στην κοινωνία μιας χώρας. Σύμφωνα με τον Γεράσιμο Καραμπελιά, ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος έβαλε "τέλος στον παραδοσιακό ρόλο του στρατού"¹⁹.

---

¹⁶ MAJ McLaughlin ,John A. , August 2008, "Reexamining the Crisis: Civil-Military Relations During the Clinton Administration" , σελίδα 14.

¹⁷ MAJ McLaughlin ,John A. , August 2008, "Reexamining the Crisis: Civil-Military Relations During the Clinton Administration" , σελίδα 28.

¹⁸ MAJ McLaughlin ,John A. , ibid

¹⁹ Karabelias, Gerassimos , 1998, "Civil - Military Relations : a comparative analysis of the role of the military in the political transformation of post - war Turkey and Greece : 1980 - 1995", Final Report submitted to North Atlantic, Treaty Organization (NATO) in June 1998, σελίδα 7.

Ο στρατός δεν ήταν *"ένα ξεχωριστό σώμα μέσα στην κοινωνία"*²⁰, που δεν μπορούσε να *"αλληλοεπιδράσει με τις άλλες κοινωνικές ομάδες"*²¹, αλλά ενισχύθηκε και ο ρόλος του στο εσωτερικό της χώρας, ως *"εσωτερική δύναμη"*²². Ο Ψυχρός Πόλεμος μπορεί να χαρακτηριστεί ως μια περίοδος *"έκτακτης ανάγκης"* και αυτό φαίνεται με την σημασία που έδινε η πολιτική εξουσία, και η κοινωνία γενικώς, στα στρατιωτικά θέματα. Πώς μπορούμε να εξηγήσουμε αυτόν τον χαρακτηρισμό του στρατού ως *"εσωτερική δύναμη"*; Καταρχάς, οι συμβουλές των στρατιωτικών, ανώτατων, διοικητών έπαιζαν μεγάλο ρόλο στην χάραξη της στρατηγικής. Η αλληλεξάρτηση και αλληλεπίδραση μεταξύ πολιτικής και στρατιωτικής ηγεσίας είχαν αντίκτυπο σε όλον τον κυβερνητικό και κρατικό μηχανισμό του κράτους. Οδηγούσε σε αύξηση των αμυντικών προϋπολογισμών και την επακόλουθη *"μεταφορά"* των στρατιωτικών θεμάτων στην ημερήσια διάταξη. Ακόμη, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, η πολιτική αντιπαράθεση στηριζόταν πάνω στα στρατιωτικά ζητήματα και, σε προεκλογική περίοδο, η κάθε αντιμαχόμενη πολιτική πλευρά προσπαθούσε να πείσει τους ψηφοφόρους ότι ήταν η κατάλληλη για την διαχείριση των ζητημάτων αυτών.

Οι πολιτικο-στρατιωτικές σχέσεις έρχονται στο προσκήνιο και δείχνουν το μέγεθος στο οποίο είναι αλληλεξαρτώμενες οι δύο ηγεσίες και σε ποιο βαθμό αυτό θα επηρεάσει όλη την δομή και λειτουργία της κοινωνίας. Παρακάτω, θα αναλυθούν περισσότερο τα στοιχεία της θεωρίας των πολιτικο-στρατιωτικών σχέσεων που εξηγούν το παραπάνω επιχείρημα. Όπως έχει αναφερθεί και προηγουμένως, ένα σημαντικό ιστορικό γεγονός οδηγεί, συνήθως, τον τομέα των πολιτικο-στρατιωτικών σχέσεων σε μια επαναπροσέγγιση των θεωριών του και του τρόπου επίλυσης των νέων ζητημάτων που προκύπτουν. Η πτώση του καθεστώτος της Σοβιετικής Ένωσης και, επακολούθως, των πρώην κομμουνιστικών κρατών της Ανατολικής Ευρώπης ήταν το ιστορικό γεγονός που έθεσε νέες βάσεις και δεδομένα στις σχέσεις στρατού - κοινωνίας και στην αμυντική πολιτική. Στα νέα κράτη της Ανατολικής Ευρώπης ήταν επιτακτική η ανάγκη μεταρρυθμίσεων θεσμών και υπηρεσιών, ώστε να ανταποκριθούν στην νέα εποχή και αναδείχθηκαν ερωτήματα σχετικά με τον ρόλο και τον χαρακτήρα των ενόπλων δυνάμεων. Τα

---

²⁰ Karabelias, Gerassimos, 1998, "Civil - Military Relations : a comparative analysis of the role of the military in the political transformation of post - war Turkey and Greece : 1980 - 1995", Final Report submitted to North Atlantic Treaty Organization (NATO) in June 1998, σελίδα 6.

²¹ Karabelias, Gerassimos, ibid

²² Karabelias, Gerassimos, 1998, "Civil - Military Relations : a comparative analysis of the role of the military in the political transformation of post - war Turkey and Greece : 1980 - 1995", Final Report submitted to North Atlantic Treaty Organization (NATO) in June 1998, σελίδα 7.

ερωτήματα αυτά αφορούσαν ποιός θα ελέγχει τον στρατό στα μεταβατικά καθεστώτα της Ανατολικής Ευρώπης, ποιά θα είναι η αμυντική τους πολιτική, πώς θα ανταποκριθούν στο διεθνές περιβάλλον.

Για να γίνει κατανοητή η διαφορά ανάμεσα σε Ανατολή και Δύση, κατά τον Ψυχρό Πόλεμο, θα γίνει μια μικρή αναφορά για το πώς ήταν οι πολιτικο-στρατιωτικές σχέσεις στα πρώην κομμουνιστικά καθεστώτα. Τα καθεστώτα αυτά στηρίζονταν στον στρατό, αλλά και στα άλλα ένοπλα σώματα για την *"διατήρηση της εξουσίας τους"*²³. Σύμφωνα με τις σύγχρονες μελέτες, η πολιτική εξουσία και ο τομέας της ασφαλείας, σε αυτά τα καθεστώτα, είχαν αλληλένδετες σχέσεις²⁴. Όλο αυτό οδηγούσε σε μια κυριαρχία, μπορούμε να πούμε, του τομέα ασφαλείας στον δημόσιο χώρο, όπως *"γενναιόδωροι προϋπολογισμοί, προνόμια στα μέλη σωμάτων ασφαλείας"*²⁵. Ωστόσο, πρέπει να επισημανθεί ότι αυτό το φαινόμενο παρατηρούταν, κυρίως, στον τομέα των μυστικών υπηρεσιών και αστυνομικών δυνάμεων, οι οποίες βρίσκονταν υπό τον απόλυτο έλεγχο των καθεστώτων και, αρκετές φορές, η πολιτική εξουσία τις χρησιμοποιούσε προς όφελός της²⁶. Ακόμη, στα καθεστώτα αυτά, τα στρατιωτικά συμβούλια δεν *"ανέχονταν την παραμικρή παρέμβαση"*²⁷, όπως τον έλεγχο από δικαστήρια ή δεν αναγνώριζαν δικαιώματα από διεθνείς συνθήκες.

Έτσι, οι δυνάμεις ασφαλείας ήταν παντοδύναμες, καθώς δεν λειτουργούσαν οι *"μηχανισμοί της αντιπροσώπευσης"*²⁸. Επομένως, η πτώση των κομμουνιστικών καθεστώτων στην Ανατολική Ευρώπη οδήγησε σε μια *"αναβίωση των πολιτικο-στρατιωτικών σχέσεων"*²⁹ σε αυτές τις χώρες. Τα κράτη αυτά χαρακτηρίστηκαν ως *"νεοπαγείς δημοκρατίες"*³⁰ και οι μεταρρυθμίσεις στον τομέα ασφαλείας έπρεπε να διασφαλίσουν ότι θα εξαλειφθούν οι παθογένειες του παρελθόντος. Ένας τρόπος ήταν η ψήφιση Συνταγμάτων και η ενίσχυση των

---

²³ Bruneau, Thomas C. and Matei, Florina Cristiana, editors, 2013, The Routledge Handbook of Civil–Military Relations, σελίδα 52.

²⁴ Bruneau, Thomas C. and Matei, Florina Cristiana, editors, *ibid*.

²⁵ Bruneau, Thomas C. and Matei, Florina Cristiana, editors, 2013, The Routledge Handbook of Civil–Military Relations, σελίδα 52

²⁶ Bruneau, Thomas C. and Matei, Florina Cristiana, editors, 2013, The Routledge Handbook of Civil–Military Relations, σελίδα 30.

²⁷ Hague Rod, Harrop Martin, 2005, Συγκριτική Πολιτική και διακυβέρνηση, σελίδα 93.

²⁸ Hague Rod, Harrop Martin, *ibid*

²⁹ Bruneau, Thomas C. and Matei, Florina Cristiana, editors, 2013, The Routledge Handbook of Civil–Military Relations, σελίδα 49.

³⁰ Hague Rod, Harrop Martin, 2005, Συγκριτική Πολιτική και διακυβέρνηση, σελίδα 92.

ρόλων της νομοθετικής και εκτελεστικής εξουσίας, όπως η θεσμοθέτηση του ρόλου του Προέδρου της Δημοκρατίας, όπου μια από τις αρμοδιότητές του ήταν η ανώτατη αρχή των Ενόπλων Δυνάμεων³¹.

Από την πλευρά της Δύσης, οι Η.Π.Α παρουσιάζονται ως ένα επιτυχημένο μοντέλο πολιτικο-στρατιωτικών σχέσεων, καθώς ήταν "ισορροπημένες". Για την ισορροπία των πολιτικο-στρατιωτικών σχέσεων των Η.Π.Α αναφέρθηκε ο Richard Kohn υποστηρίζοντας ότι *"στηρίζονται σε τέσσερις βάσεις"*³² : *"α)κυριαρχεί η ισχύς του νόμου και υπάρχει αναφορά στο Σύνταγμα των Η.Π.Α για τον διαχωρισμό εξουσιών, β) διατηρείται μικρή στρατιωτική δύναμη σε καιρό ειρήνης, γ) βάση του αμερικανικού στρατού είναι ο πολίτης-στρατιώτης, δ) εσωτερική αντίληψη του στρατού για υποταγή στον πολιτικό έλεγχο"*³³. Παρόλα αυτά, και στις Η.Π.Α άρχισαν να κυριαρχούν απόψεις σχετικά με την μείωση των αμυντικών προϋπολογισμών. Το τέλος του Ψυχρού Πολέμου έδωσε την ψευδαίσθηση ότι δεν υπάρχουν απειλές, καθώς υπήρξε μόνο ένας "νικητής" και ο "ηττημένος" προσπαθούσε να αναδιοργανωθεί πάνω σε νέες βάσεις. Στις Η.Π.Α, στις αρχές της δεκαετίας του '90, οι πολιτικοί αξιωματούχοι που αναλάμβαναν κυβερνητικές και νομοθετικές θέσεις είχαν *"λιγότερη σχέση με τον στρατό"*³⁴. Αυτό εξηγείται από το γεγονός ότι οι περισσότεροι αξιωματούχοι των Η.Π.Α δεν ήταν βετεράνοι πολέμου ή, τουλάχιστον, δεν προωθούσαν την εικόνα αυτή στον δημόσιο λόγο.

Ακόμη, η περίοδος διακυβέρνησης Κλίντον ήταν εκείνη που καθόριζε τις πολιτικο-στρατιωτικές σχέσεις στις Η.Π.Α, με την *"μείωση αμυντικών προϋπολογισμών, μείωση προσωπικού και δομές ισχύος, νέα είδη στρατιωτικών αποστολών"*³⁵. Ωστόσο, διευρύνθηκε και η βάση της πολιτικής συμμετοχής στην αμερικανική πολιτική σκηνή, με το Κογκρέσο να *"επιτρέπει την πολιτική συμμετοχή ομοσπονδιακών υπαλλήλων, όπως και των ενστόλων"*³⁶. Με

---

³¹ Τζώνος, Θεόδωρος Χαρ., 2000, Τα Συντάγματα της Κεντρικής και Νοτιοανατολικής Ευρώπης, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελίδα 151.

³² Owens, Mackubin Thomas, 2012, "What military officers need to know about civil - military relations", Naval War College Review, Spring 2012, Vol. 65, No. 2 , σελίδα 72

³³ Owens, Mackubin Thomas, 2012, "What military officers need to know about civil - military relations", Naval War College Review, Spring 2012, Vol. 65, No. 2 , σελίδα 72.

³⁴ Davis, Vincent, editor, 30 October 1996, "Civil-Military relations and the not - quite wars of the present and future", σελίδα iv.

³⁵ Szayna, Thomas S. , McCarthy, Kevin F. , Sollinger, Jerry M. , Demaine, Linda J. , Marquis, Jefferson P. , Steele, Brett, 2007, The Civil-Military Gap in the United States Does It Exist, Why, and Does It Matter?, RAND Corporation, σελίδα 3.

³⁶ Davis, Vincent, editor, 30 October 1996, "Civil-Military relations and the not - quite wars of the present and future", σελίδα 3.

αυτόν τον τρόπο, αντιμετωπίστηκαν οι νέες προκλήσεις στον τομέα της ασφαλείας, αλλά και έγινε η μετάβαση του ρόλου του στρατού στην νέα εποχή. Επομένως, τα σημαντικότερα στοιχεία, εκείνης της περιόδου, ήταν η *"κρίση"* των πολιτικο-στρατιωτικών σχέσεων στις Η.Π.Α, η αύξηση ανθρωπιστικών και ειρηνευτικών στρατιωτικών αποστολών και οι πρώτες ενδείξεις *"ασύμμετρου πολέμου"*, όπως η αντιμετώπιση της τρομοκρατίας, η εξάρθρωση του οργανωμένου εγκλήματος και τα λοιπά.

Η δεύτερη περίοδος της θεωρίας των πολιτικο-στρατιωτικών σχέσεων είναι πολύ σημαντική, επειδή εμπλουτίστηκε με περισσότερα στοιχεία και δεδομένα. Ξεκίνησε η μελέτη περιπτώσεων και μοντέλων που συνεχίζουν να επηρεάζουν και στις μέρες μας. Από εκείνη την περίοδο, παρατηρείται πόσο σημαντικός είναι ο διεθνής παράγοντας και η αλληλεπίδρασή του με το εσωτερικό των κρατών. Οι εθνοτικές συγκρούσεις στο εσωτερικό κρατών, που αναδείχθηκαν μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, και προκάλεσαν αναταραχές σε ευρύτερες περιοχές, οδήγησαν στην κινητοποίηση στρατιωτικών ομάδων από όλο τον κόσμο, που τις περισσότερες φορές, λειτουργούσαν υπό την μορφή πολυεθνικών αποστολών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ήταν ο πόλεμος στην Γιουγκοσλαβία, όπου οι συγκρούσεις μεταξύ των εθνοτήτων οδήγησαν σε επεμβάσεις του NATO, μέσω πολυεθνικών αποστολών. Έτσι, οι στρατιωτικές μονάδες έπρεπε να ανταποκριθούν σε ένα διεθνές περιβάλλον και εμπλέκονταν σε συγκρούσεις που δεν επηρέαζαν άμεσα, μπορούμε να πούμε, την ασφάλεια του κράτους, από όπου προέρχονταν. Επίσης, υπήρχε μια εναλλαγή του περιβάλλοντος, όπου έπρεπε να ανταποκριθούν οι στρατιώτες και στο πώς θα αντιμετωπιστούν οι προκλήσεις μέσω αυτών των εναλλαγών.

Όπως είχε αναφέρει η Emily O. Goldam, η αποτελεσματικότητα του ρόλου του στρατού, ιδιαίτερα στο πεδίο της μάχης, επηρεάζεται από τους *"εσωτερικούς οργανωσιακούς παράγοντες"*³⁷, δηλαδή πώς είναι οργανωμένες οι δομές των πολιτικο-στρατιωτικών σχέσεων, και οι *"αλλαγές στις προκλήσεις ασφαλείας"*³⁸. Για το ίδιο θέμα, θα γίνει μια μικρή αναφορά

---

³⁷ Goldman, Emily O., 1997, "The US Military in Uncertain Times : Organizations, Ambiguity and Strategic Adjustment". The Journal of Strategic Studies, 20 (2) : p.p.41-74, σελίδα 43

³⁸ Goldman, Emily O., *ibid*

στην θεωρία του *"strategic corporal"*³⁹ του Στρατηγού Krulak, διοικητή του Σώματος Πεζοναυτών των Η.Π.Α. Ο Krulak ανέπτυξε το πώς ανταποκρίνονται οι νέοι αξιωματικοί στις ανθρωπιστικές αποστολές. Η θεωρία του *"strategic corporal"* αναφέρεται στον *"πόλεμο των τριών μπλοκ"*⁴⁰, δηλαδή επισημαίνει ότι ο νέος αξιωματικός του στρατού είναι αναγκασμένος να επιβιώσει και να φέρει εις πέρας την αποστολή μέσα στο χώρο τριών μπλόκων. Ο Krulak περιγράφει την εναλλαγή του χαρακτήρα των στρατιωτικών αποστολών και πώς θα ενσωματώνονται οι στρατηγικές αποφάσεις, μέσω των αξιωματικών, κατά την διάρκεια της επιχείρησης. Ωστόσο, αυτή η άποψη έχει δεχθεί κριτικές στην σύγχρονη εποχή. Η πρώτη κριτική αφορά την μη αναφορά του Krulak στα κατώτερα επίπεδα λήψης αποφάσεων, στον στρατιωτικό τομέα, και τότε έχουν επιπτώσεις στην ολική διεξαγωγή της επιχείρησης⁴¹.

Η δεύτερη κριτική αφορά στην *"λίγη έκταση"* που δίνει ο Krulak στις πολιτικές επιπτώσεις που μπορεί να προκληθούν από τις αποφάσεις και δράσεις που πραγματοποιούν τα κατώτερα επίπεδα της στρατιωτικής διοίκησης των αποστολών ενόπλων δυνάμεων στο εξωτερικό⁴². Όπως θα αναφερθεί και παρακάτω, υπάρχουν πολιτικές επιπτώσεις στο εσωτερικό των κρατών από τις συμπεριφορές των στρατιωτών στις αποστολές στο εξωτερικό, ακόμα και αν οι στρατιώτες *"δεν είχαν την πρόθεση να λειτουργήσουν πολιτικά"*⁴³. Πριν ολοκληρωθεί η περιγραφή της δεύτερης περιόδου των πολιτικο-στρατιωτικών σχέσεων, θα γίνει μια αναφορά στην επονομαζόμενη *"κρίση"* των σχέσεων αυτών την περίοδο διακυβέρνησης Κλίντον, καθώς είναι ένα θέμα που κυριαρχεί στην βιβλιογραφία, ιδιαίτερα την αμερικανική. Όταν εννοείται κρίση εκείνη την περίοδο, αφορά την άμεση εμπλοκή των στρατιωτικών στο δημόσιο λόγο της χώρας, όσον αφορά τα στρατιωτικά ζητήματα. Αρκετοί, υποστηρίζουν ότι αυτή η αντιπαράθεση

---

³⁹Ruffa, Chiara, Dandeker, Christopher, and Vennesson, Pascal, 2013, "Small Wars & Insurgencies, Soldiers drawn into politics? The influence of tactics in civil-military relations", Vol. 24, No. 2, 322-334, σελίδα 327.

⁴⁰ Krulak, Charles C., 1999, "The Strategic Corporal: Leadership in the Three Block War." Marine Corps Gazette 83, no. 5 (May 1999): 18-22., σελίδα 18.

⁴¹ Ruffa, Chiara, Dandeker, Christopher, and Vennesson, Pascal, 2013, "Small Wars & Insurgencies, Soldiers drawn into politics? The influence of tactics in civil-military relations", Vol. 24, No. 2, 322-334, σελίδα 327

⁴² Ruffa, Chiara, Dandeker, Christopher, and Vennesson, Pascal, *ibid*

⁴³ Ruffa, Chiara, Dandeker, Christopher, and Vennesson, Pascal, *ibid*

είχε αντίκτυπο στον *"πολιτικό έλεγχο του στρατού"*⁴⁴. Σημαντική προσωπικότητα ήταν ο Στρατηγός Colin Powell, ως Chairman of the Joint Chiefs of Staff⁴⁵.

Ο Στρατηγός Powell ήταν *"ενεργός"* στην δημοσιοποίηση των απόψεών του, μέσω συγγραφής άρθρων και δημόσιων ομιλιών. Έτσι, στην βιβλιογραφία μιλούν για *"δόγμα Powell"*⁴⁶, όπου παρουσίαζε κάποια βασικά στοιχεία για το πώς πρέπει να ασκείται η εθνική στρατιωτική στρατηγική και χρησιμοποίησε ως βάση το *"δόγμα Weinberger"*, το οποίο αναφέρθηκε παραπάνω. Στο *"δόγμα Powell"*, η πολιτική εξουσία πρέπει να έχει θεσπίσει μια ξεκάθαρη εθνική στρατηγική, με στρατηγικά αντικείμενα που να είναι κατανοητά και πλήρως προβαλλόμενα στον αμερικανικό στρατό⁴⁷. Επίσης, για το *"δόγμα Powell"*, είναι πολύ σημαντικό η πολιτική εξουσία να έχει θεσπίσει και μια *"στρατηγική εξόδου"*⁴⁸ των στρατιωτικών δυνάμεων, όταν στέλνονται σε αποστολές στο εξωτερικό. Τέλος, στο *"δόγμα Powell"* οι Η.Π.Α πρέπει να *"εστιάσουν περισσότερο στις εξωτερικές απειλές"*⁴⁹, όσον αφορά την αμυντική πολιτική. Αντιθέτως, όπως αναφέρεται στην βιβλιογραφία, ιδιαίτερα από άτομα που προέρχονται από τον αμερικανικό στρατό, ο Πρόεδρος Κλίντον επιθυμούσε να χρησιμοποιήσει τον στρατό και σε άλλου είδους αποστολές, καθώς ο κομμουνισμός είχε πέσει⁵⁰ και χρειαζόταν μια διαφορετική στρατηγική για τον αμερικανικό στρατό, σύμφωνα με τις συνθήκες της εποχής.

Ακόμη, είναι σημαντικό να επισημανθεί ότι ο Μπιλ Κλίντον κατηγορούταν από ορισμένους στρατιωτικούς ότι είχε *"λίγο ενδιαφέρον και γνώση για τα στρατιωτικά θέματα"*⁵¹. Όμως, ποιά μπορεί να είναι η αλήθεια σε αυτήν την *"κρίση"*; Το σημαντικό είναι να τηρηθούν κάποιες αποστάσεις, ώστε να υπάρχει μια αντικειμενικότητα στην θέαση των γεγονότων εκείνης της περιόδου. Από την πλευρά της πολιτικής ηγεσίας, η κυβέρνηση των Η.Π.Α έπρεπε να

---

⁴⁴ MAJ McLaughlin, John A. , August 2008, "Reexamining the Crisis: Civil-Military Relations During the Clinton Administration", σελίδα ii.

⁴⁵ MAJ McLaughlin, John A. , August 2008, "Reexamining the Crisis: Civil-Military Relations During the Clinton Administration", σελίδα 3.

⁴⁶ MAJ McLaughlin, John A. , August 2008, "Reexamining the Crisis: Civil-Military Relations During the Clinton Administration", σελίδα 28.

⁴⁷ MAJ McLaughlin, John A. , August 2008, "Reexamining the Crisis: Civil-Military Relations During the Clinton Administration", σελίδα 30.

⁴⁸ MAJ McLaughlin, John A. , August 2008, "Reexamining the Crisis: Civil-Military Relations During the Clinton Administration", σελίδα 30.

⁴⁹ MAJ McLaughlin, John A. , August 2008, "Reexamining the Crisis: Civil-Military Relations During the Clinton Administration", σελίδα 32.

⁵⁰ MAJ McLaughlin, John A. *ibid*

⁵¹ MAJ McLaughlin, John A. , August 2008, "Reexamining the Crisis: Civil-Military Relations During the Clinton Administration", σελίδα 54.

ανταποκριθεί στα νέα δεδομένα, με την πτώση της Σοβιετικής Ένωσης και τις επακόλουθες αναταράξεις που προκλήθηκαν στο παγκόσμιο σύστημα (όπως ίδρυση νέων κρατών, εθνοτικές συγκρούσεις κτλ.). Από την πλευρά της στρατιωτικής ηγεσίας, το τέλος του Ψυχρού Πολέμου άλλαξε τον τρόπο θέασης των στρατιωτικών θεμάτων από την κοινωνία. Ο ρόλος του στρατού άλλαξε, καθώς έπρεπε να ανταποκριθεί σε νέα είδη αποστολών (όπως ανθρωπιστικές αποστολές), και δεν υπήρχε αυτή η νοοτροπία της "έκτακτης ανάγκης", όπως αναφέρθηκε παραπάνω, που οδηγούσε σε αύξηση αμυντικών προϋπολογισμών και ενίσχυση των στρατιωτικών συμβουλών προς την πολιτική ηγεσία. Ωστόσο, η εξέλιξη της ιστορίας έδειξε ότι η "κρίση" των πολιτικο-στρατιωτικών σχέσεων δεν είχε άσχημα αποτελέσματα για τις Η.Π.Α.

Οι Η.Π.Α παρέμειναν κυρίαρχη στρατιωτική δύναμη στο παγκόσμιο σύστημα και ανταποκρίθηκαν στις νέες προκλήσεις. Ως επιχείρημα μπορεί να χρησιμοποιηθεί ο ρόλος του ΝΑΤΟ, που από συμμαχία έναντι της απειλής του κομμουνισμού στον Ψυχρό Πόλεμο, εξελίχθηκε σε μια πολυεθνική οργάνωση, που ανταποκρινόταν σε προκλήσεις ασφαλείας σε όλο τον κόσμο, όπως στον πόλεμο της Γιουγκοσλαβίας. Επομένως, αυτή η "κρίση" στις πολιτικο-στρατιωτικές σχέσεις επί Κλίντον μπορεί να "μεταφρασθεί" ως μια φυσιολογική αντιπαράθεση μεταξύ των μηχανισμών της γραφειοκρατίας και των θεσμών ενός κράτους. Με αυτόν τον τρόπο, φθάνουμε στην περιγραφή της τελευταίας περιόδου των πολιτικο-στρατιωτικών σχέσεων, που ξεκινά από τις αρχές του 21ου αιώνα έως τις μέρες μας. Η τρομοκρατική επίθεση στους Δίδυμους Πύργους της Νέας Υόρκης, την 11 Σεπτεμβρίου 2001, είναι ένα γεγονός που μπορούμε να πούμε ότι καθόρισε τις εξελίξεις. Ήταν μια τρομοκρατική ενέργεια με πάρα πολλούς νεκρούς, σε ένα από τα πιο χαρακτηριστικά σημεία της πόλης και με έντονο συμβολισμό. Έτσι, ξεκίνησε ένας νέος κύκλος μελέτης και συζήτησης που αφορούσε τα θέματα ασφαλείας και πώς τα κράτη θα ανταποκριθούν σε αυτήν την νέα εποχή.

Το περιβάλλον ασφαλείας έχει αλλάξει⁵² και η θεωρία των πολιτικο-στρατιωτικών σχέσεων καλείται να επεκτείνει το εύρος των μεθόδων και εργαλείων. Ερευνώντας την βιβλιογραφία, παρατηρείται ότι η θεωρία αυτή έχει εμπλουτιστεί με πολλά θέματα, λόγω των εξελίξεων που συμβαίνουν αυτήν την περίοδο. Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, η τρομοκρατική ενέργεια στις ΗΠΑ, το 2001, ήταν η αρχή μιας αλληλουχίας γεγονότων που φθάνει μέχρι τις

---

⁵² Owens, Mackubin Thomas, 2012, "What military officers need to know about civil - military relations", Naval War College Review, Spring 2012, Vol. 65, No. 2 , σελίδα 68.

μέρες. Η άμεση απάντηση του αμερικανικού κράτους ήταν η εύρεση και τιμωρία των ενόχων, κάτι που ενεργοποίησε τους μηχανισμούς ασφαλείας του κράτους. Ο στρατός επεκτείνει το εύρος των δραστηριοτήτων του, καθώς η πολιτική εξουσία τον "χρησιμοποιεί" και για άλλους σκοπούς, εκτός από την άμυνα της χώρας, όπως σε φυσικές καταστροφές και *"επιβολή του νόμου"*⁵³. Ακόμη, στις Η.Π.Α κηρύσσεται ο "πόλεμος κατά της τρομοκρατίας" οδηγώντας σε αποστολές αμερικανικών στρατιωτικών μονάδων στο εξωτερικό, υπό το πρίσμα πολυεθνικών αποστολών. Η νέα αυτή κατάσταση μπορεί να ειπωθεί ότι αποτέλεσε πρόκληση για τις πολιτικο-στρατιωτικές σχέσεις. Ο στρατός έπρεπε να ανταποκριθεί σε νέα περιβάλλοντα και με δεδομένα που συχνά άλλαζαν. Η αλληλεπίδραση μεταξύ των στρατιωτών παίζει σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη της αποστολής και πολλοί επιστήμονες επισημαίνουν την επιρροή των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης στις στρατιωτικές αποστολές⁵⁴.

Όπως αναφέρεται στις σύγχρονες μελέτες, η δραστηριότητα των στρατιωτών στις διεθνείς αποστολές και πώς συμπεριφέρονται στον ντόπιο πληθυσμό γίνεται ευρύτερα γνωστή, μέσω των παγκόσμιων ενημερωτικών δικτύων και των κοινωνικών δικτύων⁵⁵. Αν οι στρατιώτες φέρονται ανάρμοστα και έρχονται στο φως εικόνες εξευτελισμού και βασανιστηρίων, τότε μπορεί να υπάρξει άσχημος αντίκτυπος για όλη την επιχείρηση⁵⁶. Οι ειδικοί επισημαίνουν ότι μπορεί αυτές οι εικόνες να χρησιμοποιηθούν *"ως αφήγημα από τους αντιπάλους για υποστήριξη των δικών τους δράσεων"*⁵⁷, αλλά και να προκαλέσουν επιπτώσεις στις πολιτικο-στρατιωτικές σχέσεις της χώρας από όπου προέρχονται οι στρατιωτικές αποστολές⁵⁸. Η αλληλεπίδραση των στρατιωτικών αποστολών με τις ντόπιες κοινότητες στο εξωτερικό είναι ένας ακόμη σημαντικός χώρος μελέτης για την θεωρία των πολιτικο-στρατιωτικών σχέσεων. Οι στρατιωτικές αποστολές στο εξωτερικό δεν αφορά μόνο την αντιμετώπιση ενόπλων ομάδων, ή επίλυση συγκρούσεων, αλλά τις περισσότερες φορές η αποστολή τους είναι η *"μετα-συγκρουσιακή σταθεροποίηση"*⁵⁹.

---

⁵³ Owens, Mackubin Thomas, 2012, "What military officers need to know about civil - military relations", Naval War College Review, Spring 2012, Vol. 65, No. 2, σελίδα 70.

⁵⁴ Ruffa, Chiara, Dandeker, Christopher, and Vennesson, Pascal, *ibid*

⁵⁵ Ruffa, Chiara, Dandeker, Christopher, and Vennesson, Pascal, 2013, "Small Wars & Insurgencies, Soldiers drawn into politics? The influence of tactics in civil-military relations", Vol. 24, No. 2, 322-334, σελίδα 323.

⁵⁶ Ruffa, Chiara, Dandeker, Christopher, and Vennesson, Pascal, 2013, "Small Wars & Insurgencies, Soldiers drawn into politics? The influence of tactics in civil-military relations", Vol. 24, No. 2, 322-334, σελίδα 324.

⁵⁷ Ruffa, Chiara, Dandeker, Christopher, and Vennesson, Pascal, *ibid*

⁵⁸ Ruffa, Chiara, Dandeker, Christopher, and Vennesson, Pascal, 2013, "Small Wars & Insurgencies, Soldiers drawn into politics? The influence of tactics in civil-military relations", Vol. 24, No. 2, 322-334, σελίδα 325.

⁵⁹ Adams, George, March 2006, "Chaplains as Liaisons with Religious Leaders, Lessons from Iraq and Afghanistan", CDR, CHC, USN, Peaceworks No. 56., United States Institute of Peace, σελίδα 1.

Οι στρατιωτικές μονάδες πρέπει να παρατείνουν την παρουσία τους στις περιοχές αυτές, ώστε να ανοικοδομηθούν και να επιστρέψουν σε μια κανονικότητα.

Αυτό αποτελεί μια πρόκληση για τον στρατό στις δυτικές χώρες, ειδικά για τις Η.Π.Α, όπου σύμφωνα με τον Joseph Nye, ο στρατός των Η.Π.Α είχε εκπαιδευτεί, κυρίως, για άμεσες αποστολές, με σκοπό την κατάρριψη δικτατορικών καθεστώτων, και μετά γύριζαν πίσω στην πατρίδα τους⁶⁰. Έτσι, γίνεται αντιληπτό κατά πόσο έπρεπε η πολιτική ηγεσία να ανταποκριθεί στα νέα δεδομένα, χαράσσοντας νέες στρατηγικές και ενσωματώνοντας νέα στοιχεία μέσα στις στρατιωτικές αποστολές. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ο ρόλος των στρατιωτικών ιερέων στις στρατιωτικές αποστολές⁶¹. Όπως αναφέρει ο George Adams, οι στρατιωτικοί ιερείς έχουν διαμεσολαβητικό ρόλο ανάμεσα στους ντόπιους θρησκευτικούς ηγέτες και τους στρατιωτικούς ηγέτες της αποστολής⁶², κάτι που είναι πολύ σημαντικό για να είναι μια αποστολή πετυχημένη, μιας και στις περισσότερες χώρες, όπου δραστηριοποιούνται οι πολυεθνικές ειρηνευτικές αποστολές, η θρησκεία έχει βασικό ρόλο στην κοινωνική και πολιτική ζωή. Όλο αυτό το πλαίσιο έδωσε μια διαφορετική ώθηση στο πώς πρέπει να μελετώνται οι πολιτικο-στρατιωτικές σχέσεις. Σύμφωνα με την Suzanne C. Nielsen, η θεωρία των πολιτικο-στρατιωτικών σχέσεων εστίαζε στον *"πολιτικό έλεγχο του στρατού"*⁶³.

Ωστόσο, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, το πλαίσιο έχει αλλάξει και στις Η.Π.Α *"εστιάζουν περισσότερο στην στρατιωτική αποτελεσματικότητα"*⁶⁴ και, συγκεκριμένα όπως αναφέρει η Suzanne C. Nielsen, είχε ξεκινήσει από το 1990⁶⁵. Η συγγραφέας υποστηρίζει ότι είναι *"πρόκληση"*⁶⁶ να οροθετηθεί με ακριβή τρόπο η έννοια της αποτελεσματικότητας του στρατού, καθώς παίζουν σημαντικό ρόλο ο αντίκτυπος των πολιτικο-στρατιωτικών σχέσεων και άλλοι παράγοντες⁶⁷. Αντιθέτως, σε ένα άλλο σημείο της βιβλιογραφίας, παρατηρείται μια

---

⁶⁰ Nye, Joseph S., Jr. 2004, *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. Public Affairs, σελίδα 139.

⁶¹ Adams, George, March 2006, "Chaplain as Liaison with Religious Leaders, Lessons from Iraq and Afghanistan", CDR, CHC, USN, *Peaceworks* No. 56., United States Institute of Peace, σελίδα 1.

⁶² Adams, George, March 2006, "Chaplain as Liaison with Religious Leaders, Lessons from Iraq and Afghanistan", CDR, CHC, USN, *Peaceworks* No. 56., United States Institute of Peace, σελίδα 1.

⁶³ Nielsen, Suzanne C., 2005, "Civil - Military Relations theory and military effectiveness", *Public Administration and Management*, Volume Ten, Number 2, pp. 61 – 84, σελίδα 61.

⁶⁴ Nielsen, Suzanne C., *ibid*.

⁶⁵ Nielsen, Suzanne C., *ibid*.

⁶⁶ Nielsen, Suzanne C., 2005, "Civil - Military Relations theory and military effectiveness", *Public Administration and Management*, Volume Ten, Number 2, pp. 61 - 84., σελίδα 76.

⁶⁷ Nielsen, Suzanne C., *ibid*.

οριοθέτηση του όρου "στρατιωτική αποτελεσματικότητα", ειδικά όσον αφορά "την αποτελεσματικότητα του στρατού στο πεδίο της μάχης"⁶⁸. Έτσι, σύμφωνα με τους ειδικούς, η αποτελεσματικότητα μετριέται με αποτελέσματα της μάχης, όπως το ποσοστό των νεκρών στο αντίπαλο στρατόπεδο, πόσο έδαφος κρατήθηκε, κερδήθηκε ή χάθηκε⁶⁹. Ωστόσο, και σε αυτήν την περίπτωση, οι επιστήμονες δίνουν μεγάλη σημασία στην δράση της πολιτικής εξουσίας, ώστε να εξασφαλιστεί η στρατιωτική αποτελεσματικότητα. Όπως αναφέρεται, η πολιτική εξουσία έχει την "απόλυτη κυριαρχία πάνω στην λήψη αποφάσεων στην άμυνα"⁷⁰.

Το διακύβευμα είναι πώς θα ενσωματωθεί η στρατηγική της πολιτικής εξουσίας πάνω στην όλη διαδικασία της δημόσιας πολιτικής, κάτι που χαρακτηρίζεται από τους ειδικούς ως "αναλυτική μανιέρα"⁷¹. Για αυτό τον λόγο, πρόθεση της στρατηγικής των κρατών είναι η ενίσχυση της συνεργασίας ανάμεσα σε στρατιωτικές υπηρεσίες και πολιτικές αρχές, όπως έχει αποτυπωθεί στην στρατηγική των Η.Π.Α, μέσω της έκδοσης της θεώρησης από το Department of State το 2010. Σε αυτό το κείμενο, παρουσιάζεται η στρατηγική των Η.Π.Α και ποιές ήταν οι προθέσεις της πολιτικής εξουσίας εκείνη την περίοδο. Είναι ένα αρκετά καλό παράδειγμα για το πώς ορίζονται η πολιτική και η στρατηγική μιας χώρας. Οι Η.Π.Α χαρακτηρίζονται ως μια "έξυπνη δύναμη" (*smart power*)⁷², αποτελώντας μέρος της εθνικής στρατηγικής ασφαλείας επί Προεδρίας Ομπάμα. Η στρατιωτική και πολιτική ισχύς χαρακτηρίστηκαν ως "ισότιμοι πυλώνες της εξωτερικής πολιτικής των Η.Π.Α"⁷³. Μέσω της ενίσχυσης των πολιτικο-στρατιωτικών σχέσεων δομείται το περιεχόμενο των αποστολών του αμερικανικού στρατού στο εξωτερικό,

---

⁶⁸ Szayna, Thomas S. , McCarthy, Kevin F. , Sollinger, Jerry M. , Demaine, Linda J. , Marquis, Jefferson P. , Steele, Brett, 2007, *The Civil-Military Gap in the United States Does It Exist, Why, and Does It Matter?*, RAND Corporation, σελίδα 16.

⁶⁹ Szayna, Thomas S. , McCarthy, Kevin F. , Sollinger, Jerry M. , Demaine, Linda J. , Marquis, Jefferson P. , Steele, Brett, *ibid*.

⁷⁰ Szayna, Thomas S. , McCarthy, Kevin F. , Sollinger, Jerry M. , Demaine, Linda J. , Marquis, Jefferson P. , Steele, Brett, 2007, *The Civil-Military Gap in the United States Does It Exist, Why, and Does It Matter?*, RAND Corporation, σελίδα 20.

⁷¹ Szayna, Thomas S. , McCarthy, Kevin F. , Sollinger, Jerry M. , Demaine, Linda J. , Marquis, Jefferson P. , Steele, Brett, 2007, *The Civil-Military Gap in the United States Does It Exist, Why, and Does It Matter?*, RAND Corporation, σελίδα 20.

⁷² *Leading Through Civilian Power*, 2010 , *The First Quadrennial Diplomacy and Development Review*, Department of State, σελίδα ii.

⁷³ *Leading Through Civilian Power*, 2010 , *The First Quadrennial Diplomacy and Development Review*, *ibid*

αλλά και εκδηλώνεται η επιθυμία των Η.Π.Α για προώθηση των μεταρρυθμίσεων, για *"εκμοντερνισμό των ειρηνευτικών αποστολών του Ο.Η.Ε"*⁷⁴.

Ακόμη, μέσω αυτού του κειμένου, οροθετήθηκαν οι απειλές ασφαλείας που καλείται να αντιμετωπίσει το κράτος των Η.Π.Α, πού θα κατευθυνθούν οι ενέργειες του στρατού και ποιός θα είναι ο ρόλος του σε κάθε είδους αποστολή. Μέσα σε όλο αυτό το πλαίσιο, οι σύγχρονοι συγγραφείς επισημαίνουν ότι είναι πολύ σημαντικό οι *"πολίτες να έχουν γνώση για τα στρατιωτικά θέματα"*⁷⁵. Τα είδη επιχειρήσεων στρατιωτικών αποστολών και οι απειλές ασφαλείας έχουν αλλάξει από την εποχή του Ψυχρού Πολέμου καθιστώντας υποχρεωτικό για τους *"πολιτικούς ηγέτες να μάθουν τον τρόπο λειτουργίας του στρατού και με ποιό κόστος"*⁷⁶. Επομένως, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι η θεωρία των πολιτικο-στρατιωτικών σχέσεων έχει αναβιώσει στην σύγχρονη εποχή, μέσω της εναλλαγής του περιβάλλοντος ασφαλείας, αλλά και στο πώς λειτουργούν τα σύγχρονα κράτη στα νέα δεδομένα. Έτσι, αφού ολοκληρώθηκε μια σύντομη ιστορική αναδρομή πάνω στα σημαντικότερα θέματα που απασχόλησαν τις πολιτικο-στρατιωτικές σχέσεις, θα γίνει μια παρουσίαση των σημαντικότερων θεωρητικών.

Οι κυριότεροι θεωρητικοί

Η πρώτη θεωρία που θα παρουσιασθεί είναι το έργο του Samuel Huntington, *the Soldier and the State*. Ο Huntington αναφέρθηκε στον στρατό ως ένα *"επάγγελμα"*⁷⁷, το οποίο είναι απόλυτα εξειδικευμένο μέσω της *"μακροχρόνιας εκπαίδευσης και εμπειρίας"*⁷⁸. Ο Huntington υποστηρίζει ότι η κουλτούρα και ο πολιτισμός που περιβάλλει κάθε κοινωνία επηρεάζει και τον τρόπο θέασης των πραγμάτων από τον στρατό, καθώς τα ιδεολογικά αυτά εργαλεία διαδίδονται στο στράτευμα μέσω της εκπαίδευσης που παρέχεται από *"συγκεκριμένους θεσμούς της*

---

⁷⁴Leading Through Civilian Power, 2010 , The First Quadrennial Diplomacy and Development Review, Departement of State, σελίδα xv.

⁷⁵ Bruneau, Thomas C. and Matei, Florina Cristiana, editors, 2013, The Routledge Handbook of Civil–Military Relations, σελίδα 24.

⁷⁶ Bruneau, Thomas C. and Matei, Florina Cristiana, editors, ibid.

⁷⁷ Huntington, Samuel P. , 2000, The Soldier and the State, 15th edition, The Belknap Press of Harvard University Press, σελίδα 7.

⁷⁸ Huntington, Samuel P. , 2000, The Soldier and the State, 15th edition, The Belknap Press of Harvard University Press, σελίδα 8.

κοινωνίας"⁷⁹. Σε αυτό το σημείο, ο Huntington επισημαίνει την συνεισφορά της δημοκρατίας και της ανόδου του έθνους - κράτους, που οδήγησαν στην περαιτέρω επαγγελματικοποίηση του στρατού, καθώς τον όρισε ως έναν από τους θεσμούς του κράτους⁸⁰. Επίσης, λόγω της δημοκρατίας είναι πιο εύκολος ο *"πολιτικός έλεγχος του στρατού"*⁸¹, καθώς στηρίζεται στο Σύνταγμα. Ο Huntington στηρίζεται πολύ στην θεωρία του όσον αφορά τον επαγγελματισμό του στρατού. Θεωρεί ότι λόγω της επαγγελματικής στάσης του στρατού, λειτουργεί με *"υπευθυνότητα"*⁸² και ανταποκρίνεται στο κάλεσμα της κοινωνίας, όταν απειλείται η επιβίωσή της. Υποστηρίζει ότι λόγω της πειθαρχίας που υπάρχει στο στρατό καλλιεργείται η *"αίσθηση της συλλογικότητας"*⁸³ και η εταιρικότητα, καθώς οι στρατιωτικοί νιώθουν ότι είναι ένα ξεχωριστό σώμα μέσα στο κοινωνικό σύνολο.

Ωστόσο, ο Huntington επισημαίνει ότι ο στρατιωτικός πρέπει να είναι σε θέση να κατανοεί πώς λειτουργεί η κοινωνία, *"ώστε να αλληλοεπιδρά κατάλληλα"*⁸⁴. Τονίζει ότι ο ρόλος του στρατού στο κράτος είναι *"συμβουλευτικός"*⁸⁵, ιδιαίτερα στην *"θέσπιση σχεδίων"*⁸⁶, και αποτελεί μέρος της όλης γραφειοκρατίας και δομής του κράτους. Ο Huntington υποστηρίζει ότι με την ιστορική εξέλιξη οι στρατοί έγιναν μεγαλύτεροι, πιο περίπλοκοι και *"αποτελούμενοι από εξειδικευμένες μονάδες"*⁸⁷. Για τον Huntington είναι πολύ σημαντικός ο πολιτικός έλεγχος του στρατού, προκειμένου να υπάρξουν αρμονικές πολιτικο-στρατιωτικές σχέσεις. Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, το δημοκρατικό πολίτευμα και το Σύνταγμα προωθούν τον καλύτερο έλεγχο του στρατού από την πολιτική εξουσία. Για αυτό, ο Huntington διαχωρίζει τα δημοκρατικά από τα απολυταρχικά καθεστώτα, όπου στα τελευταία, για να επιτευχθεί ο

---

⁷⁹ Huntington, Samuel P. , 2000, *The Soldier and the State*, 15th edition, The Belknap Press of Harvard University Press, σελίδα 9.

⁸⁰ Huntington, Samuel P. , 2000, *The Soldier and the State*, 15th edition, The Belknap Press of Harvard University Press, σελίδα 33.

⁸¹ Huntington, Samuel P. , 2000, *The Soldier and the State*, 15th edition, The Belknap Press of Harvard University Press, σελίδα 82.

⁸² Huntington, Samuel P. , 2000, *The Soldier and the State*, 15th edition, The Belknap Press of Harvard University Press, σελίδα 9.

⁸³ Huntington, Samuel P. , 2000, *The Soldier and the State*, 15th edition, The Belknap Press of Harvard University Press, σελίδα 10.

⁸⁴ Huntington, Samuel P. , 2000, *The Soldier and the State*, 15th edition, The Belknap Press of Harvard University Press, σελίδα 14.

⁸⁵ Huntington, Samuel P. , 2000, *The Soldier and the State*, 15th edition, The Belknap Press of Harvard University Press, σελίδα 16.

⁸⁶ Huntington, Samuel P. , *ibid*.

⁸⁷ Huntington, Samuel P. , 2000, *The Soldier and the State*, 15th edition, The Belknap Press of Harvard University Press, σελίδα 32.

πολιτικός έλεγχος, *"πολιτικοποιείται"*⁸⁸ η βαθμίδα των αξιωματικών και, έτσι, *"μειώνεται η ισχύς του στρατού"*⁸⁹. Ο Huntington διαχωρίζει τον πολιτικό έλεγχο σε αντικειμενικό (*objective*) και υποκειμενικό (*subjective*). Στον αντικειμενικό πολιτικό έλεγχο, προωθείται η ενίσχυση της στρατιωτικής ιδεολογίας στις τάξεις του στρατού, κάνοντάς τον *"όργανο του κράτους"*⁹⁰.

Με αυτόν τον τρόπο, η πολιτική εξουσία *"αναγνωρίζει την αυτονομία του στρατιωτικού επαγγέλματος"*⁹¹. Αντιθέτως, στον υποκειμενικό πολιτικό έλεγχο, η πολιτική εξουσία προχωρά στην *"πολιτικοποίηση του στρατού"*⁹², ως *"καθρέπτη του κράτους"*⁹³. Με αυτόν τον τρόπο, σύμφωνα πάντα με τον Huntington, ο στρατός συμμετέχει περισσότερο στην πολιτική, κάτι που μπορεί να οδηγήσει στην μείωση του πολιτικού ελέγχου, καθώς ο στρατός εισχωρεί περισσότερο στους *"θεσμούς, την τάξη και το Σύνταγμα"*⁹⁴. Επομένως, παρατηρείται ότι ο Samuel Huntington δίνει πολύ μεγάλη σημασία στο πώς είναι δομημένο πολιτικά ένα κράτος, καθώς με αυτόν τρόπο καθορίζεται ο τρόπος λειτουργίας όλων των θεσμών του. Μπορεί να ειπωθεί ότι ο Huntington μελετά τις πολιτικο-στρατιωτικές σχέσεις μέσα από τον ολόκληρο του γραφειοκρατικού μηχανισμού και εστιάζει περισσότερο στο στρατό ως ένα επάγγελμα, που βασικό σκοπό έχει την προστασία του κράτους. Παρόλα αυτά, ο Huntington διαχωρίζει τις πολιτικο-στρατιωτικές σχέσεις και με βάση τις πολιτικές θεωρίες, πάνω στις οποίες έχουν οικοδομηθεί τα κράτη. Έτσι, στον φιλελευθερισμό υπάρχει μια *"απέχθεια"* στην ενίσχυση του στρατιωτικού θεσμού στο εσωτερικό του κράτους, καθώς *"περισσότερη σημασία έχει η οικονομία"*⁹⁵.

Για τον Huntington, ο φιλελευθερισμός αντιδρά στις αμυντικές δαπάνες και ασκεί τον πολιτικό έλεγχο μέσω της ενσωμάτωσης των φιλελεύθερων ιδεών στον στρατό⁹⁶. Στον φασισμό, σύμφωνα με τον Huntington, υπάρχουν κάποια κοινά σημεία με το *"στρατιωτικό ήθος"*⁹⁷,

---

⁸⁸ Huntington, Samuel P. , 2000, *The Soldier and the State*, 15th edition, The Belknap Press of Harvard University Press, σελίδα 82.

⁸⁹ Huntington, Samuel P. , *ibid.*

⁹⁰ Huntington, Samuel P. , 2000, *The Soldier and the State*, 15th edition, The Belknap Press of Harvard University Press, σελίδα 83.

⁹¹ Huntington, Samuel P. , *ibid.*

⁹² Huntington, Samuel P. , *ibid.*

⁹³ Huntington, Samuel P. , *ibid.*

⁹⁴ Huntington, Samuel P. , *ibid.*

⁹⁵ Huntington, Samuel P. , 2000, *The Soldier and the State*, 15th edition, The Belknap Press of Harvard University Press, σελίδα 90.

⁹⁶ Huntington, Samuel P. , 2000, *The Soldier and the State*, 15th edition, The Belknap Press of Harvard University Press, σελίδα 91.

⁹⁷ Huntington, Samuel P. *ibid.*

ωστόσο υπάρχει μια *"θεμελιώδη διαφορά"*⁹⁸ και είναι η έντονη σημασία και ο συμβολισμός που δίνει ο φασισμός στις *"αξίες της ύπαρξης και της επιβίωσης"*⁹⁹. Για τον μαρξισμό, ο Huntington αναφέρει ότι δίνει πολύ σημασία στα οικονομικά δεδομένα, καθώς *"ο χαρακτήρας της κάθε στρατιωτικής δύναμης καθορίζεται από τα συμφέροντα της τάξης για την οποία πολεμά"*¹⁰⁰. Επομένως, μπορούμε να κάνουμε την αντιστοίχιση με την θεωρία του Huntington και να υποθέσουμε ότι μια μαρξιστική πολιτική ηγεσία ασκεί τον έλεγχο πάνω στο στρατό, μέσω της πολιτικοποίησής του, δηλαδή την ενσωμάτωση των μαρξιστικών ιδεών στο στράτευμα. Τέλος, ο Huntington επισημαίνει ότι ο συντηρητισμός είναι η κατάλληλη θεωρία που *"ταιριάζει με το στρατιωτικό ήθος"*¹⁰¹, καθώς αντανάκλα τις αξίες του στρατού, που βασική μέριμνά του είναι η άμυνα και υπεράσπιση της χώρας. Όμως, επειδή η θεωρία του συντηρητισμού του Huntington είναι βασικό μεθοδολογικό εργαλείο για την περίπτωση των Η.Π.Α, θα αναλυθεί στο αντίστοιχο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας.

Το επόμενο έργο που θα παρουσιασθεί είναι το *"Man on Horseback"*, του Samuel Finer, το οποίο γράφτηκε την ίδια περίοδο με του Samuel Huntington, Ο Finer ασκεί κριτική στον Huntington, όσον αφορά τον πολιτικό έλεγχο του στρατού. Αναφέρει ότι δεν υπάρχει *"τίποτα το φυσικό"*¹⁰² στην ύπαρξη του πολιτικού ελέγχου του στρατού. Ο Finer δεν συμφωνεί με την διαδεδομένη άποψη της εποχής, ότι είναι *"φυσικό οι στρατιωτικές δυνάμεις να υπακούουν στην πολιτική ηγεσία"*¹⁰³. Το ερώτημα, για τον Finer, είναι *"γιατί ο στρατός υπακούει;"*¹⁰⁴, παρότι έχει πλεονεκτήματα έναντι της. Τα πλεονεκτήματα του στρατού, που επισημαίνει, είναι τρία : α) υπεροχή στον τομέα της οργάνωσης, έναντι των πολιτικών οργανισμών, β) υψηλό συμβολικό status, γ) μονοπώλιο στην χρήση όπλων και υπεροχή στην εφαρμογή βίας¹⁰⁵. Όπως αναφέρει, το κύριο αντικείμενο του στρατού είναι να πολεμά μάχες και να τις κερδίζει¹⁰⁶. Επίσης, εφιστά την προσοχή στον τομέα της αλληλοσύνδεσης και αλληλεξάρτησης μεταξύ των μελών του στρατού.

---

⁹⁸Huntington, Samuel P. , 2000, *The Soldier and the State*, 15th edition, The Belknap Press of Harvard University Press, σελίδα 91.

⁹⁹ Huntington, Samuel P. , *ibid*.

¹⁰⁰ Huntington, Samuel P. , 2000, *The Soldier and the State*, 15th edition, The Belknap Press of Harvard University Press, σελίδα 93.

¹⁰¹ Huntington, Samuel P. , *ibid*

¹⁰² Finer, Samuel E., 1969, *The Man on Horseback : The Role of the Military in Politics*, 3rd printing, σελίδα 5.

¹⁰³ Finer, Samuel E., *ibid*.

¹⁰⁴ Finer, Samuel E., 1969, *The Man on Horseback : The Role of the Military in Politics*, 3rd printing, σελίδα 6.

¹⁰⁵ Finer, Samuel E., *ibid*.

¹⁰⁶ Finer, Samuel E., 1969, *The Man on Horseback : The Role of the Military in Politics*, 3rd printing, σελίδα 7.

Όπως επισημαίνει, κυριαρχεί το *"esprit de corps"*¹⁰⁷, ένα σύστημα πεποιθήσεων και συναισθημάτων που μοιράζονται τα μέλη μεταξύ τους. Αυτό το συναισθηματικό και συμβολικό υπόβαθρο είναι το *"ζωτικό τους στοιχείο"*¹⁰⁸, όπως και το αίσθημα της *"υπεράσπισης του έθνους"*¹⁰⁹.

Ωστόσο, ο Finer τονίζει ότι ο στρατός έχει *"πολιτικές αδυναμίες"*¹¹⁰ και για αυτό είναι δύσκολο να ανελιχθεί στην ανώτατη εξουσία μιας χώρας. Το πρώτο είναι το έλλειμμα του στρατού στην *"τεχνική ικανότητα να διοικεί τα πάντα"*¹¹¹. Οι κοινωνίες είναι πιο περίπλοκες και με διευρυμένο πεδίο δράσεων και λειτουργιών. Το δεύτερο είναι η *"έλλειψη αρχής"*¹¹², δηλαδή ο στρατός δεν έχει την ηθική επιβεβαίωση από το σύνολο της κοινωνίας, ώστε να σταθεί στην άμεση διακυβέρνηση ενός κράτους. Αυτό το επιχείρημα, ο Finer το στηρίζει σε μια εμπειρική γενίκευση, όπως αναφέρει ο ίδιος, ότι η κυβέρνηση ενός κράτος *"θεσπίζει την ισχύ της στο γεγονός ότι είναι η ισχυρότερη από οποιαδήποτε άλλη δύναμη της κοινωνίας"*¹¹³. Έτσι, σύμφωνα με τον Finer, όταν ο στρατός ενός κράτους προχωρά σε αμφισβήτηση της πολιτικής εξουσίας χρησιμοποιεί *"ισχυρισμούς ηθικής αρχής"*¹¹⁴. Ο Finer υποστηρίζει ότι η επιβίωση ενός τέτοιου στρατιωτικού κινήματος βασίζεται στην πολιτική κουλτούρα μιας κοινωνίας και πόσο ισχυρές είναι οι σχέσεις της με τους πολιτικούς θεσμούς¹¹⁵. Όσον αφορά την κριτική του Finer απέναντι στον Huntington, συνεχίζεται και στον στρατιωτικό επαγγελματισμό. Για τον Finer δεν λειτουργεί αποτρεπτικά στην επέμβαση του στρατού στην πολιτική.

Χρησιμοποιεί το επιχείρημα του *"στρατιωτικού συνδικαλισμού"*¹¹⁶, δηλαδή η απόλυτη εξειδίκευση που παρέχει το στρατιωτικό επάγγελμα, μπορεί να οδηγήσει τον στρατό στην ανάληψη πρωτοβουλιών και αμφισβήτηση της πολιτικής εξουσίας. Χωρίζει τέσσερα είδη επεμβάσεων του στρατού στην πολιτική ζωή ενός κράτους : α) ως επιρροή στην κυβέρνηση, μέσω γραφειοκρατικών διαδικασιών, β) ως *"εκβιασμός"*, δηλαδή χρήση δράσεων και κυρώσεων στα όρια του συνταγματισμού, γ) ως καθαίρεση της πολιτικής κυβέρνησης και αντικατάστασή

¹⁰⁷ Finer, Samuel E., 1969, *The Man on Horseback : The Role of the Military in Politics*, 3rd printing, σελίδα 9.

¹⁰⁸ Finer, Samuel E., *ibid.*

¹⁰⁹ Finer, Samuel E., *ibid.*

¹¹⁰ Finer, Samuel E., 1969, *The Man on Horseback : The Role of the Military in Politics*, 3rd printing, σελίδα 14.

¹¹¹ Finer, Samuel E., *ibid.*

¹¹² Finer, Samuel E., *ibid.*

¹¹³ Finer, Samuel E., 1969, *The Man on Horseback : The Role of the Military in Politics*, 3rd printing, σελίδα 17.

¹¹⁴ Finer, Samuel E., 1969, *The Man on Horseback : The Role of the Military in Politics*, 3rd printing, σελίδα 20.

¹¹⁵ Finer, Samuel E., 1969, *The Man on Horseback : The Role of the Military in Politics*, 3rd printing, σελίδα 21.

¹¹⁶ Finer, Samuel E., 1969, *The Man on Horseback : The Role of the Military in Politics*, 3rd printing, σελίδα 27.

της με μια "φιλική" πολιτική κυβέρνηση, δ) με την ανάληψη της εξουσίας από τον στρατό και την εγκαθίδρυση στρατιωτικού καθεστώτος¹¹⁷. Τέλος, ο *Finer* δεν υποστηρίζει την στατικότητα στον χώρο των πολιτικο-στρατιωτικών σχέσεων. Δίνει ιδιαίτερα σημασία στην πολιτική κουλτούρα, στο πώς καθορίζει την βάση των σχέσεων αυτών και την εξέλιξή τους, και υποστηρίζει ότι το *"κοινωνικό επίπεδο της πολιτικής κουλτούρας δεν είναι στατικό"*¹¹⁸ και δεν μπορεί να ταυτοποιηθεί με *"ένα συγκεκριμένο πολιτικό παράγοντα"*¹¹⁹. Ο *Janowitz* είναι ο επόμενος σημαντικός θεωρητικός του Ψυχρού Πολέμου. Θεωρεί ότι ο στρατός μπορεί να έχει συμβουλευτικό ρόλο στην πολιτική, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι αποτελεί πρόβλημα για τον έλεγχό του¹²⁰.

Ως επιχείρημα χρησιμοποιεί τις *Η.Π.Α.*, όπου *"η πολιτική ηγεσία είναι διαιρεμένη"*¹²¹ και πρέπει να δεχθεί τον στρατό ως *"ενεργό στοιχείο στην διαδικασία λήψης αποφάσεων στην εθνική ασφάλεια"*¹²². Ακόμη, ο πολιτικός έλεγχος για τον *Janowitz* μπορεί να επιτευχθεί και με άλλους τρόπους, λιγότερο θεσμικά επίσημους, όπως με την συμμετοχή περισσότερων πολιτών στην εκπαίδευση των στρατιωτικών¹²³. Με αυτόν τον τρόπο, θα ενταθεί η αλληλεπίδραση των στρατιωτικών με τους πολιτικούς, καταρρίπτοντας εμπόδια και μύθους που δυσχεραίνουν την αμοιβαία κατανόηση και συνεργασία. Όπως γνωρίζουμε, ο *Janowitz* ήταν κοινωνιολόγος και η θεωρία του εστιάζει στην κατανόηση της στρατιωτικής ιδεολογίας, το *"στρατιωτικό μυαλό"*¹²⁴ όπως αναφέρει, και στο πώς θα ενσωματωθεί καλύτερα με την υπόλοιπη κοινωνία. Ο *Janowitz* υποστηρίζει το χτίσιμο μιας ιδεολογίας, που θα διοχετευθεί στο στρατιωτικό σώμα, έτσι ώστε να *"εξαλειφθεί η κοινωνική περιφρόνηση για το στρατιωτικό μυαλό"*¹²⁵, το οποίο συχνά κατηγορούνταν *"για έλλειψη καινοτομίας"*¹²⁶. Χωρίζει τις πολιτικο-στρατιωτικές σχέσεις σε τέσσερα μοντέλα : α) αριστοκρατικό, β) δημοκρατικό, γ) ολοκληρωτικό και γ) κράτος - φρουρά

---

¹¹⁷ *Finer*, Samuel E., 1969, *The Man on Horseback : The Role of the Military in Politics*, 3rd printing, σελίδες 86 – 87.

¹¹⁸ *Finer*, Samuel E., 1969, *The Man on Horseback : The Role of the Military in Politics*, 3rd printing, σελίδα 136.

¹¹⁹ *Finer*, Samuel E., *ibid.*

¹²⁰ *Janowitz*, Morris, 1964, *The Professional Soldier*, The Free Press, σελίδα 342.

¹²¹ *Janowitz*, Morris, *ibid.*

¹²² *Janowitz*, Morris, *ibid.*

¹²³ *Janowitz*, Morris, 1964, *The Professional Soldier*, The Free Press, σελίδα 439.

¹²⁴ *Janowitz*, Morris, Mar., 1957, " Military Elites and the Study of War", *Conflict Resolution*, Vol. 1, No. 1 (), pp. 9-18, University of Michigan, Sage Publications, σελίδα 17.

¹²⁵ *Janowitz*, Morris, *ibid.*

¹²⁶ *Janowitz*, Morris, *ibid.*

(garrison state)¹²⁷. Αυτά τα μοντέλα αντιστοιχούν στις σχέσεις ανάμεσα στις ελίτ της πολιτικής και του στρατού.

Σύμφωνα με τον Janowitz, η επαγγελματοποίηση του στρατού επιτυγχάνεται μέσω της *"μακροχρόνιας τεχνολογικής ανάπτυξης του στρατού και την εμπειρία από τις πολεμικές συγκρούσεις"*¹²⁸. Παρατηρεί την εξέλιξη του στρατού μέσω της εξέλιξης της ίδιας της κοινωνίας, θεωρώντας τα αλληλένδετα. Για αυτό και τονίζει ότι όσο εξελίσσεται η κοινωνία, ο στρατός θα παίρνει, όλο και περισσότερο, *"τα χαρακτηριστικά μιας κυβέρνησης ή μιας επιχείρησης"*¹²⁹. Τέλος, ο Janowitz δίνει σημαντικά θεωρητικά εργαλεία στο πώς θα επιτευχθεί η στρατηγική ενός κράτους, κατά την διάρκειας του πολέμου, κάτι που θα αναλυθεί παρακάτω. Μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, η θεωρία των πολιτικο-στρατιωτικών σχέσεων εμπλουτίστηκε με νέες απόψεις και προσεγγίσεις. Ένας σημαντικός θεωρητικός είναι ο Peter D. Feaver, που με την θεωρία του *agency model*, προσπάθησε να δώσει μια *"μικρο-θεμελιωμένη εξήγηση των πολιτικο-στρατιωτικών σχέσεων"*¹³⁰. Για τον Feaver, οι σχέσεις αυτές είναι μια *"συνεχιζόμενη διαδικασία στρατηγικών αλληλεπιδράσεων"*¹³¹, η οποία αφορά στην συνεργασία ανάμεσα στην εξειδικευμένη γνώση και εμπειρία των στρατιωτικών και της πολιτικής ηγεσίας ως ανώτατης αρχής ενός κράτους.

Με την ενασχόληση των στρατιωτικών στην δημόσια ζωή, ως σύμβουλοι των εξειδικευμένων και απαιτητικών στρατιωτικών θεμάτων, οι πολιτικοί σύμβουλοι έχουν *"χρόνο και ενέργεια"*¹³² για την ενασχόληση *"άλλων θεμάτων"*¹³³. Στο *agency model* υπάρχουν δύο είδη *"διαχείρισης κόστων"* και αφορούν τους πολίτες¹³⁴. Το πρώτο είναι *"το κόστος των εκλογών"*¹³⁵, δηλαδή πώς οι πολιτικοί θα διαχειριστούν μια κατάσταση κατά την διάρκεια προεκλογικής

---

¹²⁷ Janowitz, Morris , Mar., 1957, " Military Elites and the Study of War", Conflict Resolution, Vol. 1, No. 1 (), pp. 9-18 , University of Michigan,Sage Publications, σελίδα 10.

¹²⁸Janowitz, Morris , Mar., 1957, " Military Elites and the Study of War", Conflict Resolution, Vol. 1, No. 1 (), pp. 9-18 , University of Michigan,Sage Publications, σελίδα 13.

¹²⁹ Janowitz, Morris , ibid.

¹³⁰ Feaver, Peter D. , November 1997, "An Agency Theory Explanation of American Civil-Military Relations during the Cold War", Working Paper for the Program for the Study in Democracy, Institutions and Political Economy, σελίδα 2.

¹³¹ Feaver, Peter D. , ibid.

¹³² Feaver, Peter D. ,ibid.

¹³³ Feaver, Peter D. , ibid.

¹³⁴ Feaver, Peter D. , November 1997, "An Agency Theory Explanation of American Civil-Military Relations during the Cold War", Working Paper for the Program for the Study in Democracy, Institutions and Political Economy, σελίδα 35.

¹³⁵ Feaver, Peter D. , ibid.

διαδικασίας, όπου θα παρουσιασθούν τα στρατιωτικά θέματα στην ημερήσια διάταξη των πολιτικών. Ο Feaver αναφέρει ότι αυτό το κόστος απαιτεί *"χρόνο, προσπάθεια και ενεργητικότητα"*¹³⁶ από την πλευρά των πολιτικών, Το δεύτερο είναι το *"κόστος πολιτικής"*¹³⁷, όπου η προτίμηση των πολιτικών στην *"διαχείριση των πολιτών μπορεί να έχει καταστροφικά αποτελέσματα"*¹³⁸.

Ο Feaver επισημαίνει, σε αυτήν την περίπτωση, ότι τα στρατιωτικά θέματα είναι περίπλοκα και αν ο πολιτικός προσπαθεί να χειραγωγήσει τους πολίτες, ώστε να επιλέξουν οι πολίτες την επιθυμητή λύση για τον ίδιο, θα οδηγηθούν τα πράγματα σε μια *"καταστροφική κατεύθυνση"*¹³⁹. Τέλος, ο Feaver κατηγοριοποιεί τις πολιτικο-στρατιωτικές σχέσεις σε δύο μοντέλα. Στο *institutional model*, ο στρατός κινητοποιείται με τις συγκεκριμένες αξίες και ηθική που τον καθορίζουν ως θεσμό, όπως *"τιμή και καθήκον στην κοινωνία"*¹⁴⁰. Στο *occupational model*, ο στρατός είναι ένα επάγγελμα που βασίζεται στον καταμερισμό της εργασίας της κοινωνίας και τα μέλη του *"κινητοποιούνται από πληρωμές και οφέλη"*¹⁴¹. Αφού έγινε μια σύντομη παρουσίαση των κυριότερων θεωριών, θα προχωρήσουμε στο συγκεκριμένο θέμα που αφορά την παρούσα εργασία και την σύνδεσή της με το ευρύτερο θεωρητικό πλαίσιο των πολιτικο-στρατιωτικών σχέσεων.

Πολιτικο-στρατιωτικές σχέσεις και η στρατηγική σε περίοδο πολέμου

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, οι πολιτικο-στρατιωτικές σχέσεις αφορούν ένα ευρύ πλέγμα των λειτουργιών μιας κυβέρνησης και στο πώς αλληλοεπιδρά με τον στρατό. Η πρακτική των σχέσεων αυτών παρατηρείται κατά την διάρκεια του πολέμου. Όπως αναφέρει

---

¹³⁶ Feaver, Peter D. , November 1997, "An Agency Theory Explanation of American Civil-Military Relations during the Cold War", Working Paper for the Program for the Study in Democracy, Institutions and Political Economy, σελίδα 35

¹³⁷ Feaver, Peter D. ,ibid.

¹³⁸ Feaver, Peter D. ,ibid

¹³⁹Feaver, Peter D. , November 1997, "An Agency Theory Explanation of American Civil-Military Relations during the Cold War", Working Paper for the Program for the Study in Democracy, Institutions and Political Economy, σελίδα 39.

¹⁴⁰ Feaver, Peter D. , November 1997, "An Agency Theory Explanation of American Civil-Military Relations during the Cold War", Working Paper for the Program for the Study in Democracy, Institutions and Political Economy, σελίδα 41.

¹⁴¹ Feaver, Peter D. , November 1997, "An Agency Theory Explanation of American Civil-Military Relations during the Cold War", Working Paper for the Program for the Study in Democracy, Institutions and Political Economy, σελίδα 41.

χαρακτηριστικά ο Samuel Huntington, *"οι πολιτικοί ξεκινούν τον πόλεμο"*¹⁴². Έτσι, η στρατηγική που έχει ένα κράτος εφαρμόζεται στα πεδία των μαχών από τους στρατιωτικούς. Η έκβαση που έχει ένας πόλεμος δείχνει αν η στρατηγική αυτή ήταν πετυχημένη, ή όχι, και ποιά θα είναι η εικόνα του κράτους και οι σχέσεις στο εσωτερικό της μεταπολεμικά. Ωστόσο, όπως αναφέρεται στην σύγχρονη βιβλιογραφία, η μεγαλύτερη επιτυχία για ένα κράτος είναι *"να αποφευχθεί η ένοπλη σύγκρουση"*¹⁴³. Η στρατηγική ενός κράτους εκφράζεται, αρχικά, μέσω ενός σχεδίου ή *"δόγματος"*, για παράδειγμα οι Λευκοί Βίβλοι που αναφέρονται στην άμυνα¹⁴⁴.

Επίσης, τα κράτη να έχουν θεσπίσει *"δομές και διαδικασίες που να ενσωματώνουν"*¹⁴⁵ τα πολιτικά σχέδια στρατηγικής στα στρατιωτικά προγράμματα και να γίνεται η κατάλληλη κινητοποίηση προσωπικού και αποθεμάτων, που θα στέλνονται στα μέτωπα μάχης, κατά την διάρκεια των αποστολών. Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, οι σύγχρονοι θεωρητικοί μελετούν περισσότερο την στρατιωτική αποτελεσματικότητα, μέσω των πολιτικο-στρατιωτικών σχέσεων, κάτι που δίνει ώθηση στην διαμόρφωση μιας στρατηγικής, ιδιαίτερα σε εμπόλεμες καταστάσεις ή σε περιπτώσεις πρόληψης θεμάτων ασφαλείας. Έτσι, έχουν καθοριστεί από πριν *"οι ρόλοι και αποστολές"*¹⁴⁶, σε μια στρατιωτική επιχείρηση, και η πολιτική εξουσία προχωρά σε μια σωστή *"διαχείριση των αποθεμάτων"*¹⁴⁷, με σκοπό να εκπληρωθεί η στρατηγική της με ευνοϊκά αποτελέσματα. Εδώ πρέπει να γίνει μια αναφορά ότι αυτό συνέβαινε και παλαιότερα. Οι πολιτικές κυβερνήσεις καθόριζαν την στρατηγική σε μια εμπόλεμη περίοδο και, ανάλογα με την προετοιμασία τους και τις σχέσεις τους με τον στρατό, είχαν ευνοϊκά ή καταστροφικά αποτελέσματα. Αυτό συνέβη και στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, όπου ο τρόπος της πολιτικής οργάνωσης των κρατών είχε αντίκτυπο στον τρόπο διεξαγωγής των μαχών και στην όλη διαχείριση του πολέμου.

---

¹⁴² Huntington, Samuel P. , 2000, *The Soldier and the State*, 15th edition, The Belknap Press of Harvard University Press, σελίδα 70.

¹⁴³ Bruneau, Thomas C. and Matei, Florina Cristiana, editors, 2013, *The Routledge Handbook of Civil–Military Relations*, σελίδα 32.

¹⁴⁴ Bruneau, Thomas C. and Matei, Florina Cristiana, editors, *ibid.*

¹⁴⁵ Bruneau, Thomas C. and Matei, Florina Cristiana, editors, *ibid.*

¹⁴⁶ Bruneau, Thomas C. and Matei, Florina Cristiana, editors, 2013, *The Routledge Handbook of Civil–Military Relations*, σελίδα 39.

¹⁴⁷ Bruneau, Thomas C. and Matei, Florina Cristiana, editors, *ibid.*

Όπως αναφέρει ο Janowitz, ο πόλεμος χαρακτηρίζεται από *"αυτοματισμό"*¹⁴⁸. Έτσι, ο τρόπος που έχει οργανωθεί ο στρατός την περίοδο ειρήνης, ιδεολογικά και πρακτικά (δηλαδή με εκπαίδευση και εξοπλισμό), αντανakλάται στα πεδία των μαχών. Ο ρόλος των στρατιωτικών ηγετών είναι να διατηρήσουν υψηλό ηθικό και πειθαρχία στο στράτευμα, ώστε να *"επιτευχθούν πετυχημένες επιθετικές δράσεις"*¹⁴⁹. Ακόμη, σημαντικό είναι ο τρόπος που θα χαρακτηριστεί μια στρατιωτική επιχείρηση, δηλαδή ποιο θα είναι το αντικείμενό της και πώς θα επιτευχθεί. Για αυτόν τον λόγο, όταν τα κράτη καταρτίσουν την εθνική τους στρατηγική, καθορίζουν και τα είδη των αποστολών. Για παράδειγμα, οι Η.Π.Α έχουν διαχωρίζει τα είδη των στρατιωτικών αποστολών της, ανάλογα με την πολεμική σύγκρουση στην οποία εμπλέκεται. Στις περιπτώσεις αποτροπής συγκρούσεων και διαχείρισης *"ευάλωτων κρατών"*, οι αποστολές της χαρακτηρίζονται ως civilian mission¹⁵⁰. Έτσι, ο κύριος σκοπός τους θα επιτευχθεί μέσω της συνεργασίας των στρατιωτικών δυνάμεων με τις ντόπιες πολιτικές αρχές, ώστε να *"ενισχυθούν οι τοπικοί θεσμοί"*¹⁵¹ και να υπάρξει ένα μακροχρόνιο αποτέλεσμα. Επίσης, στις Η.Π.Α, έχουν θεσπιστεί ειδικά σώματα, για την αντιμετώπιση *"μικρής έκτασης συγκρούσεων και κρίσεων"*, όπως Civilian Response Corps¹⁵².

Με την αποστολή των ειδικών αυτών σωμάτων, σύμφωνα με τις επίσημες κυβερνητικές πηγές των Η.Π.Α, δεν θα χρειάζεται *"μια μακροπρόθεσμη στρατιωτική παρουσία"*¹⁵³ και θα χρησιμοποιείται και ειδικό προσωπικό, μη κυβερνητικό, στις *"υπερπόντιες κρίσεις"*¹⁵⁴. Αυτό το παράδειγμα δείχνει την εναλλαγή στην στρατηγική μιας χώρας, ανάλογα με τις συνθήκες της κάθε εποχής και τα ιδιαίτερα θέματα που καλείται να αντιμετωπίσει. Η οικονομική διαχείριση του πολέμου είναι το επόμενο καθοριστικό στοιχείο της στρατηγικής και, σε αρκετές περιπτώσεις, μπορεί να ειπωθεί ότι καθορίζει το αποτέλεσμα ενός πολέμου. Όπως αναφέρεται, η

---

¹⁴⁸ Janowitz, Morris, Mar., 1957, "Military Elites and the Study of War", Conflict Resolution, Vol. 1, No. 1 (), pp. 9-18, σελίδα 15.

¹⁴⁹ Janowitz, Morris, ibid.

¹⁵⁰ Leading Through Civilian Power, 2010, The First Quadrennial Diplomacy and Development Review, Department of State, σελίδα 125.

¹⁵¹ Leading Through Civilian Power, 2010, The First Quadrennial Diplomacy and Development Review, Department of State, σελίδα 126.

¹⁵² Leading Through Civilian Power, 2010, The First Quadrennial Diplomacy and Development Review, Department of State, σελίδα 144.

¹⁵³ Leading Through Civilian Power, 2010, The First Quadrennial Diplomacy and Development Review, Department of State, ibid

¹⁵⁴ Leading Through Civilian Power, 2010, The First Quadrennial Diplomacy and Development Review, Department of State, σελίδα 145.

στρατιωτική αποτελεσματικότητα έχει τις *"ρίζες της στην διαδικασία σχεδιασμού της άμυνας"*¹⁵⁵. Επισημαίνεται ότι ο σχεδιασμός της αμυντικής πολιτικής ενός κράτους βασίζεται στην *"ιεραρχία"*¹⁵⁶, δηλαδή πρώτα καθορίζονται οι απειλές για ένα κράτος, δεύτερον καθορίζεται το *"επίπεδο των αποθεμάτων"*¹⁵⁷ που θα διοχετευτούν στην άμυνα και, τρίτον, με ποιό τρόπο θα γίνει. Ο τρόπος διοχέτευσης των αποθεμάτων αναφέρεται στον τρόπο οργάνωσης του στρατιωτικού προσωπικού και ποιές είναι οι τακτικές και οι στρατηγικές που θα χρησιμοποιήσει η στρατιωτική δύναμη, σε περίοδο πολέμου ή όταν στέλνεται σε αποστολές στο εξωτερικό¹⁵⁸.

Ωστόσο, οι ειδικοί δίνουν μεγάλη προσοχή και στην πολιτική διαχείριση του ζητήματος της άμυνας. Το πρώτο που αναφέρεται είναι η ειδίκευση και γνώση που έχουν τα άτομα που ασχολούνται με τον στρατιωτικό τομέα, καθώς η *"διαδικασία αυτή απαιτεί υψηλή τεχνολογική και εξειδικευμένη γνώση"*¹⁵⁹. Το δεύτερο αφορά την συζήτηση και τις διαφωνίες που μπορούν να προκύψουν πάνω στα αμυντικά ζητήματα. Σε αυτήν την περίπτωση, οι πολιτικοί μπορεί να προχωρήσουν στην χρήση *"μη ειδικών, ώστε να πάρουν υποστήριξη για τις θέσεις τους"*¹⁶⁰, και είναι οι *"διαιτητές"*¹⁶¹ στο πώς θα χρησιμοποιηθεί η στρατιωτική δύναμη. Σε αυτό το σημείο, οι θεωρητικοί υποστηρίζουν ότι παίζει σημασία ο βαθμός του πολιτικού ελέγχου που έχει ένα κράτος πάνω στον στρατό¹⁶². Για αυτό και είναι πολύ σημαντικό στοιχείο για την στρατηγική ενός κράτους η θέσπιση του αμυντικού προϋπολογισμού, καθώς αν η εκτελεστική εξουσία

---

¹⁵⁵ Szayna, Thomas S. , McCarthy, Kevin F. , Sollinger, Jerry M. , Demaine, Linda J. , Marquis, Jefferson P. , Steele, Brett, 2007, The Civil-Military Gap in the United States Does It Exist, Why, and Does It Matter?, RAND Corporation, σελίδα 106.

¹⁵⁶ Szayna, Thomas S. , McCarthy, Kevin F. , Sollinger, Jerry M. , Demaine, Linda J. , Marquis, Jefferson P. , Steele, Brett, ibid.

¹⁵⁷ Szayna, Thomas S. , McCarthy, Kevin F. , Sollinger, Jerry M. , Demaine, Linda J. , Marquis, Jefferson P. , Steele, Brett, ibid.

¹⁵⁸ Szayna, Thomas S. , McCarthy, Kevin F. , Sollinger, Jerry M. , Demaine, Linda J. , Marquis, Jefferson P. , Steele, Brett, ibid.

¹⁵⁹ Szayna, Thomas S. , McCarthy, Kevin F. , Sollinger, Jerry M. , Demaine, Linda J. , Marquis, Jefferson P. , Steele, Brett, 2007, The Civil-Military Gap in the United States Does It Exist, Why, and Does It Matter?, RAND Corporation, σελίδα 106.

¹⁶⁰ Szayna, Thomas S. , McCarthy, Kevin F. , Sollinger, Jerry M. , Demaine, Linda J. , Marquis, Jefferson P. , Steele, Brett, ibid.

¹⁶¹ Szayna, Thomas S. , McCarthy, Kevin F. , Sollinger, Jerry M. , Demaine, Linda J. , Marquis, Jefferson P. , Steele, Brett, ibid.

¹⁶² Szayna, Thomas S. , McCarthy, Kevin F. , Sollinger, Jerry M. , Demaine, Linda J. , Marquis, Jefferson P. , Steele, Brett, ibid.

προσπαθήσει να προωθήσει *"μη δημοφιλείς πολιτικές για στρατό και κοινωνία"*¹⁶³, μπορεί να οδηγήσει σε πολιτική αντιπαράθεση και κοινωνική αντίδραση.

Ακόμη, μπορεί να υπάρξει και αντίδραση από τον στρατό, επειδή οι πολιτικές που προωθεί μια κυβέρνηση να έχουν άσχημο αντίκτυπο την στρατιωτική αποτελεσματικότητα, όπως μείωση προσωπικού ή στρατολόγηση *"λιγότερο ποιοτικών ατόμων"*¹⁶⁴, μη ανανέωση του στρατιωτικού εξοπλισμού και τα λοιπά. Τέλος, η θεωρία των πολιτικο-στρατιωτικών δεν ασχολείται μόνο με το πολιτικό κομμάτι, ως μέρος της στρατηγικής, αλλά και με την στρατιωτική ηγεσία καθ' αυτή. Από την μία πλευρά είναι οι στρατιωτικοί ηγέτες, δηλαδή στο πώς θα είναι ετοιμοπόλεμοι οι στρατιώτες και πώς θα ανταποκριθούν στην μάχη, όπως αναφέρθηκε παραπάνω. Από την άλλη πλευρά, είναι η μελέτη όλης της στρατιωτικής ιεραρχίας στα πεδία των μαχών. Σύμφωνα με την σύγχρονη βιβλιογραφία, οι πράξεις των στρατιωτικών στα *"χαμηλότερα επίπεδα στρατιωτικής αρχής"*¹⁶⁵ μπορούν να επηρεάσουν όλη την δομή της στρατηγικής του κράτους. Υποστηρίζεται ότι οι στρατιώτες έχουν *"αυτονομία στο πεδίο της μάχης"*¹⁶⁶ και είναι δύσκολο να ελεγχθούν, όταν έχουν *"ευρεία επιλογή ελιγμών"*¹⁶⁷. Σε επίπεδο διαταγών σε εμπόλεμες συγκρούσεις έχουν εισαχθεί δύο όροι στην σύγχρονη εποχή, ο διασκορπισμός και η μικροδιαχείριση¹⁶⁸.

Σύμφωνα με αυτήν την θεωρία, ο διασκορπισμός συμβαίνει στην στρατιωτική αρχή στο επίπεδο της διοίκησης και των διαταγών¹⁶⁹ και η μικροδιαχείριση είναι *"η αυξανόμενη τάση της συγκέντρωσης ελέγχου"*¹⁷⁰. Ωστόσο, στην σύγχρονη βιβλιογραφία γίνεται αναφορά και στο πώς γίνεται αντίστροφη, μπορεί να ειπωθεί, επιρροή στις πολιτικο-στρατιωτικές σχέσεις, δηλαδή

---

¹⁶³ Szayna, Thomas S. , McCarthy, Kevin F. , Sollinger, Jerry M. , Demaine, Linda J. , Marquis, Jefferson P. , Steele, Brett, 2007, *The Civil-Military Gap in the United States Does It Exist, Why, and Does It Matter?*, RAND Corporation, σελίδα 106.

¹⁶⁴ Szayna, Thomas S. , McCarthy, Kevin F. , Sollinger, Jerry M. , Demaine, Linda J. , Marquis, Jefferson P. , Steele, Brett, 2007, *The Civil-Military Gap in the United States Does It Exist, Why, and Does It Matter?*, RAND Corporation, σελίδα xiii.

¹⁶⁵ Ruffa, Chiara, Dandeker, Christopher, and Vennesson, Pascal, 2013, "Small Wars & Insurgencies, Soldiers drawn into politics? The influence of tactics in civil–military relations", Vol. 24, No. 2, 322–334, σελίδα 323.

¹⁶⁶ Ruffa, Chiara, Dandeker, Christopher, and Vennesson, Pascal, 2013, "Small Wars & Insurgencies, Soldiers drawn into politics? The influence of tactics in civil–military relations", Vol. 24, No. 2, 322–334, σελίδα 325.

¹⁶⁷ Ruffa, Chiara, Dandeker, Christopher, and Vennesson, Pascal, *ibid*.

¹⁶⁸ Ruffa, Chiara, Dandeker, Christopher, and Vennesson, Pascal, *ibid*.

¹⁶⁹ Ruffa, Chiara, Dandeker, Christopher, and Vennesson, Pascal, *ibid*.

¹⁷⁰ Ruffa, Chiara, Dandeker, Christopher, and Vennesson, Pascal, *ibid*.

*"πώς επηρεάζουν οι στρατιώτες από το πεδίο της μάχης την πολιτική"*¹⁷¹ : α)παίρνουν αποφάσεις πολιτικές, επηρεάζοντας την λειτουργία των τοπικών πολιτικών στις χώρες που δραστηριοποιούνται, β) δράσεις που θα έχουν αντίκτυπο στην πολιτική της χώρας τους, καθώς οι διαταγές που τους δόθηκαν ή τις ερμήνευσαν κατά βούληση, ή δεν είχαν δοθεί λεπτομερώς, γ) άσχημη συμπεριφορά στρατιωτών που θίγουν και ευτελίζουν την χώρα όπου δραστηριοποιούνται και δ) δράσεις από τις χαμηλότερες στρατιωτικές τάξεις, με πολιτικές επιπτώσεις μη αναμενόμενες.

Επομένως, μέσω αυτού του κεφαλαίου, έγινε μια προσπάθεια να παρουσιασθεί, όσο το δυνατόν, μια πλήρης εικόνα για την θεωρία των πολιτικο-στρατιωτικών σχέσεων και τα ζητήματα που πραγματεύεται. Είναι μια θεωρία που χρησιμοποιεί μεθοδολογικά εργαλεία από όλο το φάσμα των επιστημών. Στην παρούσα εργασία θα γίνει η αντιστοίχιση της θεωρίας αυτής με τις πολιτικο-στρατιωτικές σχέσεις στην Γερμανία και τις Η.Π.Α κατά την διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Θα χρησιμοποιηθούν τα κατάλληλα εργαλεία, ώστε να εξηγηθεί η πολιτική δομή και οργάνωση των χωρών αυτών, στο πλαίσιο της προετοιμασίας για τον πόλεμο, ποιά είναι τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους και πώς εκφράσθηκε η στρατηγική τους κατά την διάρκεια του πολέμου.

---

¹⁷¹ Ruffa, Chiara, Dandeker, Christopher, and Vennesson, Pascal, 2013, "Small Wars & Insurgencies, Soldiers drawn into politics? The influence of tactics in civil–military relations", Vol. 24, No. 2, 322–334, σελίδα 326.

ΔΕΥΤΕΡΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ : ΟΙ ΗΠΑ ΣΤΟΝ Β' ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΠΟΛΕΜΟ

Σε αυτό το κεφάλαιο θα αναλυθεί η περίπτωση των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής και στο πώς οι πολιτικο-στρατιωτικές σχέσεις είχαν αντίκτυπο κατά την διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Σύμφωνα με την σύγχρονη βιβλιογραφία, δύο είναι τα κύρια θέματα των πολιτικο-στρατιωτικών σχέσεων στις ΗΠΑ¹⁷² : α) δεν αμφισβητείται η κυριαρχία της πολιτικής εξουσίας πάνω στις ένοπλες δυνάμεις και β) υπάρχει μια ιστορική και συνεχιζόμενη διαμάχη ανάμεσα σε εκτελεστική και νομοθετική εξουσία για τον πολιτικό έλεγχο του στρατού. Μπορεί να ειπωθεί ότι οι πολιτικο-στρατιωτικές σχέσεις των Η.Π.Α χαρακτηρίζονται από ένα παράδοξο. Η επιστήμη των πολιτικο-στρατιωτικών σχέσεων αναπτύχθηκαν στις Η.Π.Α, μετά το τέλος του Β' Παγκόσμιου Πολέμου. Επίσης, η επιστήμη αυτή έχει σημαντική θέση στην ακαδημαϊκή κοινότητα των Η.Π.Α και συνεχίζει να επηρεάζει την εξέλιξή της, με νέες θεωρίες και επιχειρήματα, ακολουθώντας την εξέλιξη των καιρών. Ωστόσο, στην αρχή του αμερικανικού έθνους, τα πράγματα ήταν κάπως διαφορετικά. Οι "προπάτορες" του έθνους ήταν επιφυλακτικοί με την ανάπτυξη και συντήρηση μιας ισχυρής στρατιωτικής δύναμης¹⁷³. Παρόλα αυτά, οι ιστορικές εξελίξεις οδήγησαν σε διαφορετικές πολιτικές, ανταποκρινόμενες στις ανάγκες κάθε εποχής, που μορφοποίησαν την εικόνα του αμερικανικού στρατού.

Για να έχουμε μια ολοκληρωμένη εικόνα της στρατιωτικής παράδοσης των ΗΠΑ και πώς εξελίχθηκε μέχρι τις αρχές του Β' Παγκόσμιου Πολέμου, θα γίνει μια σύντομη ιστορική αναδρομή στα στοιχεία και στα γεγονότα που καθόρισαν τις πολιτικο-στρατιωτικές σχέσεις. Ο στρατός ως θεσμική δομή και ως έννοια στις Η.Π.Α δεν είχε το ίδιο περιεχόμενο και πλαίσιο, όπως στην Ευρώπη. Αρκετοί συγγραφείς επισημαίνουν τις διαφορές αυτές, οι οποίες έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην εδραίωση του στρατού, ως θεσμό του κράτους, στις Η.Π.Α. Ο στρατός στην Ευρώπη αντανάκλούσε το *"αποτέλεσμα των κοινωνικο-πολιτικών γεγονότων"*¹⁷⁴ και την κοινωνική εξέλιξη. Οι Η.Π.Α ήταν ένα νέο έθνος και κράτος, χωρίς τα ιστορικά κατάλοιπα των

---

¹⁷² Bruneau, Thomas C. and Matei, Florina Cristiana, editors, 2013, The Routledge Handbook of Civil–Military Relations, σελίδα 197.

¹⁷³ Huntington, Samuel P. , 2000, The Soldier and the State, 15th edition, The Belknap Press of Harvard University Press, σελίδα 143.

¹⁷⁴ Huntington, Samuel P. , 2000, The Soldier and the State, 15th edition, The Belknap Press of Harvard University Press, σελίδα 233.

αντίστοιχων ευρωπαϊκών στρατών. Ο στρατός των Η.Π.Α δεν χαρακτηριζόταν από τις νόρμες και τους κανόνες των ευρωπαϊκών κρατών, όπως οι αριστοκρατικοί δεσμοί, η ιδιοκτησία και ο κοινωνικός παράγοντας, όπως για παράδειγμα γινόταν στην Γερμανία¹⁷⁵. Σύμφωνα με τον Finer, πριν την Γαλλική Επανάσταση, ο στρατός ήταν ένα επαγγελματικός οργανισμός, που ενδιαφερόταν μόνο για τα δικά του συμφέροντα¹⁷⁶. Επισημαίνει ότι ο στρατός αποτελούταν από μισθοφόρους ή ευγενείς, *"που ακολουθούσαν μόνο τον βασιλιά, ακόμα και αν πήγαινε εξορία"*¹⁷⁷.

Επομένως, μπορεί να ειπωθεί ότι η Γαλλική Επανάσταση ήταν το σημείο-τομή στην ευρωπαϊκή ιστορία, καθώς έθεσε την βάση για την δημιουργία του έθνους-κράτους στην Ευρώπη και αυτή η εξέλιξη επηρέασε όλους τους θεσμούς της κοινωνίας. Ο στρατός δεν ήταν ένας ξεχωριστός, αποκομμένος, οργανισμός, αλλά αποτελούταν από πολίτες-στρατιώτες και κινητοποιούταν ένα μεγάλο μέρος του κοινωνικού συνόλου, όταν κηρυσσόταν ένας πόλεμος¹⁷⁸. Παρόλα αυτά, οι Η.Π.Α ήταν μια διαφορετική περίπτωση.

Ιστορική αναδρομή και κουλτούρα

Οι Η.Π.Α ήταν "καινούριο" έθνος, αν μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε αυτήν την έννοια. Η Αμερικανική Επανάσταση προηγήθηκε από τις εξελίξεις στην Ευρώπη, η οποία ξέσπασε το 1775¹⁷⁹. Σύμφωνα με τον Serge Bernstein, τα κίνητρα της επανάστασης ήταν "υλιστικά"¹⁸⁰, με το γεγονός της άρνησης των αποίκων να πληρώσουν τους φόρους του Άγγλου βασιλιά, τους οποίους δεν τους ψήφισαν, μιας και δεν είχαν αντιπροσώπευση στο "Κοινοβούλιο του Γουέστμινστερ"¹⁸¹. Το 1878 καθιερώνεται το ομοσπονδιακό Σύνταγμα και εφαρμόζονται οι

---

¹⁷⁵ Knox, MacGregor, 2000, "1 October 1942 : Adolf Hitler, Wehrmacht officer policy and social revolution", The Historical Journal, 43, 3, pp. 801 – 825, σελίδα 805.

¹⁷⁶ Finer, Samuel E., 1969, The Man on Horseback : The Role of the Military in Politics, 3rd printing, σελίδα 24.

¹⁷⁷ Finer, Samuel E., ibid.

¹⁷⁸ Huntington, Samuel P. , 2000, The Soldier and the State, 15th edition, The Belknap Press of Harvard University Press, σελίδα 34

¹⁷⁹ Bernstein, Serge, 2002, Δημοκρατίες , αυταρχικά και ολοκληρωτικά καθεστώτα στον 20ο αιώνα, β' έκδοση, σελίδα 40.

¹⁸⁰ Bernstein, Serge, ibid.

¹⁸¹ Bernstein, Serge, ibid.

νόμοι για την "θεσμοθέτηση του Κογκρέσου"¹⁸². Ωστόσο, από το 1788, στο Federalist No 51 καθιερώνεται το σύστημα checks and balances, ώστε να "ενισχυθεί η δομή της κυβέρνησης"¹⁸³.

Με αυτήν την νομοθεσία, οι ιδρυτές του αμερικανικού έθνους ήθελαν να εξασφαλίσουν την "ενδυνάμωση της κυβέρνησης"¹⁸⁴ και να είναι σε θέση να "υπερασπίζεται την θέση της"¹⁸⁵, μέσω της συντήρησης επίσημων στρατιωτικών δυνάμεων και ελέγχου όλων των παραστρατιωτικών ομάδων. Παρόλα αυτά, πολλοί συγγραφείς υπενθυμίζουν ότι η ιδεολογία και η παράδοση των Η.Π.Α, ιδιαίτερα στα πρώτα χρόνια του νέου κράτους, ήταν επιφυλακτικές στην συντήρηση ισχυρών στρατιωτικών δυνάμεων. Όπως αναφέρεται στον Samuel Huntington, ο πρώτος στρατός των Η.Π.Α ήταν οι μονάδες των επαναστατών, που πολέμησαν εναντίον των Βρετανών και ανέρχονταν στους 700 άνδρες¹⁸⁶. Ο Huntington θεωρεί ότι ήταν δύσκολη η εδραίωση ισχυρής στρατιωτικής δύναμης στις Η.Π.Α λόγω της κυρίαρχης ιδεολογίας του φιλελευθερισμού, που χαρακτηρίζει όλες τις εκφάνσεις του νέου ομοσπονδιακού κράτους. Ένα σημαντικό γεγονός που αναφέρει ο Huntington, ενισχύοντας το παραπάνω επιχείρημά του, είναι ότι στις 2 Ιουνίου 1784 το "*Continental Congress*"¹⁸⁷ προχώρησε στην διάλυση του στρατού, μετά το τέλος της Επανάστασης, καθώς "*είναι επικίνδυνος για τους ελεύθερους ανθρώπους*"¹⁸⁸.

Ο Huntington υποστηρίζει ότι ο φιλελευθερισμός απέτρεψε τους θεμελιωτές του κράτους των Η.Π.Α στην ενίσχυση της στρατιωτικής δύναμης, όπως τον ανέπτυξε ο John Locke, και το γεγονός ότι στις Η.Π.Α υπήρχε η δυνατότητα "*οικονομικής επέκτασης*"¹⁸⁹, δηλαδή μπορούσαν πολλοί να πλουτίσουν, χωρίς να υπάρχει έντονη σύγκρουση συμφερόντων. Τέλος, ο συγγραφέας αναφέρει ότι η "*διεθνής απομόνωση*"¹⁹⁰ του νέου κράτους βοήθησε τις Η.Π.Α να αναπτυχθούν, χωρίς να χρειάζεται να συντηρούν ισχυρή στρατιωτική δύναμη, που θα προστάτευε τα

---

¹⁸² Berstein, Serge, 2002, Δημοκρατίες, αυταρχικά και ολοκληρωτικά καθεστώτα στον 20ο αιώνα, β' έκδοση, σελίδα 41.

¹⁸³ Bruneau, Thomas C. and Matei, Florina Cristiana, editors, 2013, The Routledge Handbook of Civil–Military Relations, σελίδα 194.

¹⁸⁴ Bruneau, Thomas C. and Matei, Florina Cristiana, editors, 2013, The Routledge Handbook of Civil–Military Relations, σελίδα 194

¹⁸⁵ Bruneau, Thomas C. and Matei, Florina Cristiana, editors, ibid.

¹⁸⁶ Huntington, Samuel P., 2000, The Soldier and the State, 15th edition, The Belknap Press of Harvard University Press, σελίδα 143

¹⁸⁷ Huntington, Samuel P., 2000, The Soldier and the State, 15th edition, The Belknap Press of Harvard University Press, σελίδα 144.

¹⁸⁸ Huntington, Samuel P., ibid..

¹⁸⁹ Huntington, Samuel P., 2000, The Soldier and the State, 15th edition, The Belknap Press of Harvard University Press, σελίδα 145.

¹⁹⁰ Huntington, Samuel P., ibid..

συμφέροντά τους. Όπως είναι γνωστό από το έργο του Huntington, ο συντηρητισμός είναι η ιδεολογία που κατανοεί τις στρατιωτικές αξίες και ήθη και, αν ένα κράτος χαρακτηρίζεται από αυτήν την ιδεολογία, έχει ισχυρό στρατό. Στην περίπτωση των Η.Π.Α, ο Huntington υποστηρίζει ότι, μέσα στην απόλυτη κυριαρχία του φιλελευθερισμού, υπήρχαν δύο ομάδες που υποστήριζαν τον συντηρητισμό και, όταν ήταν κυρίαρχες στην πολιτική σκηνή της χώρας, προσπαθούσαν να ενισχύσουν την μόνιμη παρουσία του στρατού στην χώρα. Η πρώτη ομάδα ήταν οι *Φεντεραλιστές*, οι οποίοι επηρέαζαν την *"Αμερικανική εξωτερική πολιτική τα δώδεκα (12) πρώτα χρόνια"* ¹⁹¹.

Σύμφωνα με τον Huntington, υποστήριζαν ότι οι ΗΠΑ απειλούνταν ακόμα από τους Ευρωπαίους, καθώς το νέο κράτος ήταν *"περικυκλωμένο από τις αποικίες τους"* ¹⁹². Η δεύτερη ομάδα συντηρητικών ήταν ο *"Προπολεμικός Νότος"* ¹⁹³. Ο Huntington υποστηρίζει ότι ο συντηρητισμός αυτής της ομάδας προερχόταν από το οικονομικό και κοινωνικό σύστημα της περιοχής, καθώς η ισχυρότερη τάξη των Νοτίων ήταν *"οι ιδιοκτήτες σκλάβων"* ¹⁹⁴. Όλο αυτό το ιδεολογικό πλαίσιο έδωσε *"εργαλεία"* στους θεμελιωτές του Συντάγματος των Η.Π.Α (τους λεγόμενους *Framers*) στην δημιουργία του συνταγματικού κειμένου, όπου ο *"στρατός πρέπει να είναι υπό την κυριαρχία της πολιτικής αρχής"* ¹⁹⁵, αλλά δεν ξεκαθάρισε ποιός θα έχει τον πολιτικό έλεγχο του στρατού. Το 1788, σύμφωνα με τον Huntington, ο στρατός των Η.Π.Α, και κατά τον 19ο αιώνα, χωριζόταν σε *"σταθερό στρατό"* ¹⁹⁶ και πολιτοφυλακή. Αυτός ο *δυϊσμός* της στρατιωτικής δύναμης των Η.Π.Α μπορεί να ειπωθεί ότι είναι ένα μοναδικό στοιχείο, καθώς η πολιτοφυλακή των Η.Π.Α, ή πιο σωστά η Εθνοφρουρά, όπως είναι η επίσημη ονομασία της, είναι ένας ιστορικός θεσμός των Η.Π.Α, που επιβιώνει μέχρι τις ημέρες μας.

---

¹⁹¹ Huntington, Samuel P. , 2000, *The Soldier and the State*, 15th edition, The Belknap Press of Harvard University Press, σελίδα 146.

¹⁹² Huntington, Samuel P. , *ibid*.

¹⁹³ Huntington, Samuel P. , 2000, *The Soldier and the State*, 15th edition, The Belknap Press of Harvard University Press, σελίδα 147.

¹⁹⁴ Huntington, Samuel P. , *ibid*.

¹⁹⁵ Huntington, Samuel P. , 2000, *The Soldier and the State*, 15th edition, The Belknap Press of Harvard University Press, σελίδα 164.

¹⁹⁶ Huntington, Samuel P. , 2000, *The Soldier and the State*, 15th edition, The Belknap Press of Harvard University Press, σελίδα 166.

Σύμφωνα με τον Huntington, οι *Framers* στήριζαν την πολιτοφυλακή, ως "*κύρια αμυντική δύναμη*"¹⁹⁷ και για αυτόν τον λόγο δεν υπάρχουν θεσμοποιημένες "*τεχνικές ελέγχου του στρατού*"¹⁹⁸ στο Σύνταγμα. Όπως αναφέρει ο Huntington, στην αμερικανική παράδοση υπάρχει αντικειμενικός πολιτικός έλεγχος, με τον "*ολικό αποκλεισμό της στρατιωτικής ισχύος από την πολιτική*"¹⁹⁹. Έτσι, ο Huntington αναφέρει τρεις τρόπους ελέγχου : α) η πολιτοφυλακή ελέγχεται από το ομοσπονδιακό κράτος και τις επιμέρους Πολιτείες, β) σε κυβερνητικό επίπεδο, ο πολιτικός έλεγχος χωρίζεται ανάμεσα σε Κογκρέσο και Πρόεδρο και γ) σε επίπεδο Commander in Chief, ο έλεγχος χωρίζεται ανάμεσα σε Πρόεδρο και αντίστοιχες Γραμματείες²⁰⁰. Ο Huntington αναφέρει ότι αυτό το νομικό πλαίσιο θεσπίστηκε όχι τόσο λόγω φόβου προς μια ισχυρή στρατιωτική δύναμη, ικανής να διεκδικήσει πολιτική εξουσία, αλλά για μην "*μονοπωλήσει*"²⁰¹ αυτήν την δύναμη η κεντρική εξουσία και γίνει "*απειλή για τις Πολιτείες*"²⁰². Ωστόσο, όπως έχει αναφερθεί και παραπάνω, οι Η.Π.Α, κατά την διάρκεια του 19ου αιώνα, δεν είχαν άμεσες απειλές εναντίον της εθνικής της κυριαρχίας ή οικονομικών συμφερόντων.

Βρισκόταν στο Δυτικό Ημισφαίριο, απομακρυσμένη από τα πεδία πολέμου που ταλάνιζαν την Ευρώπη και, ιδιαίτερα, όταν επεκτάθηκαν τα σύνορα των Η.Π.Α, εξασφαλίστηκε η ασφάλεια από γειτονικές απειλές. Αυτό είχε οδηγήσει σε ένα διασκορπισμό των δυνάμεων, σε όλη την επικράτεια των Η.Π.Α, με σκοπό την αντιμετώπιση των ιθαγενών πληθυσμών στα τότε σύνορα, όπως αναφέρει και ο Stephen Skowronek²⁰³. Ο Brian Waddell επισημαίνει ότι ο "*σύγχρονος κόσμος των πολιτικο-στρατιωτικών σχέσεων*"²⁰⁴ για τις Η.Π.Α ξεκίνησε το 1898, μετά το τέλος του Ισπανο-Αμερικανικού πολέμου. Ο Πρόεδρος Theodore Roosevelt είχε "*συμβάλει στο ξέσπασμα*"²⁰⁵ αυτού του πολέμου, επεκτείνοντας τον έλεγχο των Η.Π.Α "*προς την*

---

¹⁹⁷ Huntington, Samuel P. , 2000, *The Soldier and the State*, 15th edition, The Belknap Press of Harvard University Press, σελίδα 168.

¹⁹⁸ Huntington, Samuel P. , *ibid.*

¹⁹⁹ Huntington, Samuel P. , 2000, *The Soldier and the State*, 15th edition, The Belknap Press of Harvard University Press, σελίδα 143.

²⁰⁰ Huntington, Samuel P. , 2000, *The Soldier and the State*, 15th edition, The Belknap Press of Harvard University Press, σελίδα 164.

²⁰¹ Huntington, Samuel P. , 2000, *The Soldier and the State*, 15th edition, The Belknap Press of Harvard University Press, σελίδα 168.

²⁰² Huntington, Samuel P. , *ibid.*

²⁰³ Waddell, Brian , 2008, *Toward the National Security State : civil-military relations during World War II*, Praeger Security International, σελίδα 1.

²⁰⁴ Waddell, Brian , *ibid.*

²⁰⁵ Παπασωτηρίου Χαράλαμπος, 2008, *Η Διεθνής Πολιτική στον 21ο αιώνα*, σελίδα 118.

Χαβάη και τις Φιλιππίνες"²⁰⁶. Τότε, προχώρησαν σε μεταρρυθμίσεις με σκοπό να εκμοντερνιστεί ο αμερικανικός στρατός. Ωστόσο, οι πρώτες μεταρρυθμίσεις στο στρατό έγιναν επί προεδρίας Theodore Roosevelt, με *Secretary of War*, τον Elihu Root²⁰⁷. Τα σημαντικότερα θέματα που διευθετήθηκαν, το 1903, ήταν α) η ίδρυση του Army War College, β) η αναδιάρθρωση του εκπαιδευτικού συστήματος των στρατιωτικών και γ) η ίδρυση του Γενικού Επιτελείου με ανώτατο αρχηγό των Chief of Staff²⁰⁸. Επίσης, θεσμοθετήθηκαν κριτήρια στρατολόγησης, ώστε να αυξηθεί το αξιόμαχο προσωπικό των ενόπλων σωμάτων.

Αυξήθηκαν τα κριτήρια στρατολόγησης σε επίπεδο Πολιτειών, δηλαδή της Εθνοφρουράς, ώστε να αυξηθεί η αξία τους ως *"εθνικές εφεδρείες"*²⁰⁹ και το ομοσπονδιακό κέντρο είχε την ευθύνη στον τομέα της στρατιωτικής εκπαίδευσης και εξοπλισμού των Πολιτειών. Από την άλλη πλευρά, υποστηρίζεται ότι το Ναυτικό των Η.Π.Α ήταν ο πιο οργανωμένος στρατιωτικός θεσμός εκείνη την περίοδο. Το Ναυτικό είναι σημαντικό στοιχείο της χαμιλτονιανής στρατηγικής, μέσω του οποίου οι Η.Π.Α δημιουργούν ένα *"παγκόσμιο πλέγμα προβολής ισχύος"*²¹⁰. Όπως αναφέρει ο Waddell, το Ναυτικό είχε πιο οργανωμένο εσωτερικό σύστημα και αυτονομία, λόγω της εξειδικευμένης γνώσης που απαιτούνταν στην στρατολόγηση ατόμων και στην στενότερη σχέση που είχε με το Κογκρέσο, λόγω των απαραίτητων τακτικών επιχειρήσεων²¹¹. Ωστόσο, η θέση του Ναυτικού μπορεί να ειπωθεί ότι ήταν ενισχυμένη, καθώς εξυπηρετούσε τα συμφέροντα των Η.Π.Α στο εξωτερικό²¹². Έτσι, από το 1900 είχε ιδρυθεί το General Board, ανώτατη αρχή του Ναυτικού και υπαγόταν στην Γραμματεία Ναυτικού (Navy Secretary)²¹³.

Η εμπειρία του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου

---

²⁰⁶ Παπασωτηρίου Χαράλαμπος, 2008, Η Διεθνής Πολιτική στον 21ο αιώνα, σελίδα 118.

²⁰⁷Waddell, Brian , 2008, Toward the National Security State : civil-military relations during World War II, Praeger Security International, σελίδα 3.

²⁰⁸ Waddell, Brian , 2008, Toward the National Security State : civil-military relations during World War II, Praeger Security International, σελίδα 3.

²⁰⁹ Waddell, Brian , 2008, Toward the National Security State : civil-military relations during World War II, Praeger Security International, σελίδα 5.

²¹⁰ Παπασωτηρίου Χαράλαμπος, 2008, Η Διεθνής Πολιτική στον 21ο αιώνα, σελίδα 120.

²¹¹ Waddell, Brian , 2008, Toward the National Security State : civil-military relations during World War II, Praeger Security International, σελίδα 7.

²¹² Waddell, Brian , ibid

²¹³ Waddell, Brian , ibid.

Ένα κύριο χαρακτηριστικό της χρήσης της στρατιωτικής ισχύος των Η.Π.Α αφορά την "ενεργοποίησή" της, όταν θίγονται τα οικονομικά και πολιτικά συμφέροντα των Η.Π.Α. Αυτός ήταν και ένας από τους λόγους της εισόδου των Η.Π.Α στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο. Οι Η.Π.Α συμμετείχαν από τον Απρίλιο του 1917 και υπήρχαν δύο αιτίες²¹⁴. Η πρώτη είναι το ιδεολογικό πρόσχημα του φιλελευθερισμού, καθώς Πρόεδρος ήταν ο Woodrow Wilson, γνωστός για τις *"διακηρύξεις υπέρ της φιλελεύθερης δημοκρατίας"*²¹⁵. Η δεύτερη ήταν *"η υπεράσπιση των οικονομικών συμφερόντων"*²¹⁶, επειδή στον Ατλαντικό δραστηριοποιούνταν το γερμανικό ναυτικό, αποτελώντας σημαντική απειλή για τις Η.Π.Α, όπου προχώρησαν στην διακήρυξη της *"υπεράσπισης των ελεύθερων θαλασσών"*²¹⁷.

Παρόλα αυτά, μπορεί να ειπωθεί ότι στον πόλεμο αυτό οι Η.Π.Α έστειλαν για πρώτη φορά στρατιωτικές μονάδες στο εξωτερικό, μιας και τα περισσότερα πεδία των μαχών ήταν στην Ευρώπη. Ωστόσο, ήταν και η πρώτη φορά που εφαρμόστηκε στην πράξη η ισχυροποίηση της θέσης του Προέδρου, λόγω των έκτακτων συνθηκών και των περαιτέρω αρμοδιοτήτων που αναλάμβανε. Έτσι, σύμφωνα με τον Berstein, ο Πρόεδρος αναλάμβανε *"τεράστιες εξουσίες"*²¹⁸ κατά την διάρκεια του πολέμου, όπου τίθενται υπό τον άμεσό έλεγχο του οι παραγωγικοί τομείς της οικονομίας, όπως βιομηχανία και αγροτική παραγωγή και ο έλεγχος όλου του φάσματος των εμπορικών δραστηριοτήτων με την Priority Shipment Act. Στον τομέα ασφαλείας ενεργοποιούνται δύο νόμοι για τα σώματα ασφαλείας, όπως η Selective Service Act, δηλαδή η υποχρεωτική στρατιωτική θητεία των πολιτών, και η Espionage Act, όπου αυξάνονται οι αρμοδιότητες και η επέκταση του ελέγχου των εσωτερικών δυνάμεων του κράτους, όπως η Αστυνομία²¹⁹. Όσον αφορά το θέμα της γραφειοκρατίας, υποστηρίζεται ότι η απομόνωση του στρατού των Η.Π.Α από την υπόλοιπη αμερικανική κοινωνία, τον είχε οδηγήσει σε

---

²¹⁴ Berstein, Serge, 2002, Δημοκρατίες, αυταρχικά και ολοκληρωτικά καθεστώτα στον 20ο αιώνα, σελίδα 93.

²¹⁵ Berstein, Serge, 2002, Δημοκρατίες, αυταρχικά και ολοκληρωτικά καθεστώτα στον 20ο αιώνα, β' έκδοση, σελίδα 90.

²¹⁶ Berstein, Serge, *ibid.*

²¹⁷ Berstein, Serge, *ibid.*

²¹⁸ Berstein, Serge, 2002, Δημοκρατίες, αυταρχικά και ολοκληρωτικά καθεστώτα στον 20ο αιώνα, β' έκδοση, σελίδα 93.

²¹⁹ Berstein, Serge, *ibid.*

*"γραφειοκρατική αδυναμία"*²²⁰, κάτι που σημαίνει ότι οι στρατιωτικές υπηρεσίες δεν ήταν οργανωμένες σε επίπεδο συνεργασίας με τις άλλες υπηρεσίες του αμερικανικού έθνους.

Αυτό είχε ως αποτέλεσμα, στο μέλλον, να ενταθεί η ενασχόληση πολιτικού προσωπικού στο θέμα της οργάνωσης των στρατιωτικών υπηρεσιών, αλλά και την συνεργασία στρατιωτικών με θεσμούς που ταίριαζαν περισσότερο στα συμφέροντά τους. Αυτή η εικόνα φάνηκε περισσότερο στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Παρόλ'αυτά, επισημαίνεται ότι οι Η.Π.Α ήταν ανέτοιμες στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο και αναφέρεται η ρήση του Michael Serry ότι για πρώτη φορά, οι Η.Π.Α είχαν να αντιμετωπίσουν έναν ολοκληρωτικό πόλεμο²²¹. Επίσης, σε αυτήν την άποψη, συνηγορεί και το γεγονός ότι δεν είχαν τεθεί από τις Η.Π.Α ειρηνευτικά, μεταπολεμικά σχέδια, κάτι που *"οδήγησε στην απομόνωση των Η.Π.Α"*²²² από την διεθνή σκηνή. Σύμφωνα με την Butler, ο Φραγκλίνος Ρούσβελτ ήθελε να μην επαναληφθεί αυτό το φαινόμενο²²³, για αυτό, όπως θα δούμε παρακάτω, η γενική στρατηγική του Ρούσβελτ για τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, δεν αφορούσε μόνο την επιτυχία στα πεδία των μαχών, αλλά και ποιά είναι τα σχέδια μεταπολεμικά, τα οποία θα αποτρέψουν να συμβεί ξανά μια σύγκρουση σε παγκόσμια κλίμακα.

Ωστόσο, στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, ήταν και η πρώτη φορά που θίχτηκε το κοινωνικό θέμα με την συμμετοχή των Αφροαμερικάνων στην κοινωνική ζωή της χώρας, καθώς στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο υπήρχαν και στρατιωτικές μονάδες από Αφροαμερικάνους πολίτες, αλλά ήταν σε ένα πρωταρχικό στάδιο και δεν είχαν ευρύτερο πεδίο ρόλων και ευθυνών. Για αυτό, αναφέρεται ότι υπήρχαν *"αρνητικές εντυπώσεις"*²²⁴ κατά των Αφροαμερικάνων σε θέματα πολέμου και προκαταλήψεις. Σε αυτό το σημείο να αναφέρουμε ότι είχαν θεσπιστεί και IQ tests για να μπορέσουν οι Αφροαμερικανοί πολίτες να συμμετάσχουν στην στρατολόγηση²²⁵, κάτι που δείχνει πόσο εδραιωμένος ήταν ο ρατσισμός εκείνη την εποχή και ήταν πολύ δύσκολο να καμφθούν τα εμπόδια, ακόμα και σε κρίσιμη στιγμή, που είναι ο πόλεμος. Ο Waddell επισημαίνει ότι οι προκαταλήψεις για την στρατιωτική αποτελεσματικότητα των

---

²²⁰ Waddell, Brian , 2008, Toward the National Security State : civil-military relations during World War II, Praeger Security International, σελίδα 57.

²²¹ Waddell, Brian , 2008, Toward the National Security State : civil-military relations during World War II, Praeger Security International, σελίδα 2.

²²² Butler, Susan, επιμέλεια - σχολιασμός, 2008, Γιόζεφ Β. Στάλιν - Φράνκλιν Ντ. Ρούζβελτ, Αγαπητέ κύριε Στάλιν : Αλληλογραφία 1941-45, σελίδα 34.

²²³ Butler, Susan, ibid.

²²⁴ Waddell, Brian , 2008, Toward the National Security State : civil-military relations during World War II, Praeger Security International, σελίδα 111.

²²⁵ Waddell, Brian , ibid.

Αφροαμερικάνων στρατιωτών οφείλονταν στο *"άσχημο εκπαιδευτικό υπόβαθρο"*²²⁶ των Αφροαμερικάνων, αν και σε αρκετές περιπτώσεις οι Αφροαμερικάνοι από τις Βόρειες Πολιτείες *"είχαν υψηλότερα σκορ από Λευκούς του Αμερικανικού Νότου"*²²⁷. Έτσι, παρατηρείται πόσο σημαντικό είναι ο τρόπος οργάνωσης και διακυβέρνησης μέσα σε ένα κράτος, επειδή όλο αυτό το σύστημα έχει αντίκτυπο στο πώς θα δομηθεί μια στρατηγική σε καιρό πολέμου.

Στην περίπτωση των Η.Π.Α, ο κοινωνικός και θεσμοποιημένος ρατσισμός στερούσε τον στρατό από μονάδες προσωπικού, που θα μπορούσαν να είναι χρήσιμες κατά την διάρκεια των μαχών και μπορεί να είχαν οδηγηθεί σε ένα διαφορετικό αποτέλεσμα. Επομένως, μπορεί να ειπωθεί ότι ο Α' Παγκόσμιος Πόλεμος δημιούργησε ένα ιστορικό προηγούμενο στις Η.Π.Α και με αφορμή αυτόν τον πόλεμο, προωθήθηκαν μεταρρυθμίσεις στον στρατιωτικό τομέα, αλλά και θίχτηκαν κοινωνικά ζητήματα, που με τον δικό τους τρόπο, επηρέαζαν τον τρόπο θεμελίωσης μιας στρατηγικής. Όσον αφορά τις σχέσεις στρατού - πολιτικής, η σημαντικότερη εξέλιξη, μετά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, ήταν ο νόμος National Defense Act του 1920, ο οποίος έθεσε τις βάσεις για τον εκσυγχρονισμό του αμερικανικού στρατού και αποτέλεσε μια σημαντική βάση για τις περαιτέρω μεταρρυθμίσεις που προχώρησαν οι Η.Π.Α στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο.

Σε επίπεδο στρατιωτικών υπηρεσιών και συντονισμού, ο νόμος αυτός χώριζε το War Departement σε δύο μέρη²²⁸ : α) το πρώτο σκέλος ήταν το Γενικό Επιτελείο (Joint of Staffs), όπου το κύριο αντικείμενό του ήταν ο "σχεδιασμός" των πολεμικών επιχειρήσεων και η "διαχείριση" των στρατιωτικών μονάδων που θα στέλνονταν στα πεδία των μαχών. β) Το δεύτερο σκέλος ήταν η "Επικουρική Γραμματεία Πολέμου" (Assistant Secretary of War, ή ASOW) και κύριο αντικείμενό της ήταν η τροφοδότηση του στρατού, δηλαδή ο έλεγχος των υπηρεσιών προμηθειών και ο έλεγχος των βιομηχανιών που παρήγαγαν το απαραίτητο υλικό για τον στρατό. Ο Waddell επισημαίνει ότι με τις μεταρρυθμίσεις του 1920 εντάθηκε η συνεργασία στρατού - βιομηχανίας, κάτι που πήρε υλική υπόσταση κατά την διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και την κατατάσσει στον τομέα των πολιτικο-στρατιωτικών σχέσεων²²⁹. Επομένως,

---

²²⁶ Waddell, Brian , 2008, Toward the National Security State : civil-military relations during World War II, Praeger Security International, σελίδα 111.

²²⁷ Waddell, Brian ,ibid.

²²⁸ Waddell, Brian , 2008, Toward the National Security State : civil-military relations during World War II, Praeger Security International, σελίδα 13.

²²⁹ Waddell, Brian , 2008, Toward the National Security State : civil-military relations during World War II, Praeger Security International, σελίδα 14.

παρατηρείται ότι οι πολιτικο-στρατιωτικές σχέσεις σε ένα κράτος αντιστοιχούν σε ένα ευρύ φάσμα λειτουργιών και η εφαρμογή τους πραγματοποιείται κατά την διάρκεια που ένα κράτος βρίσκεται σε εμπόλεμη κατάσταση.

Ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος

Στην περίπτωση των Η.Π.Α στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, οι πολιτικο-στρατιωτικές σχέσεις λειτούργησαν σε επίπεδο συνεργασίας και οργάνωσης και, για αυτό, μπορεί να ειπωθεί ότι ήταν και ένας από τους λόγους που ανταποκρίθηκαν οι Η.Π.Α αποτελεσματικά σε αυτόν τον πόλεμο και συνέβαλαν στην τελική νίκη. Τις θεωρούμε μια επιτυχημένη περίπτωση, καθώς το κράτος δεν είχε καταστροφικά αποτελέσματα μετά το τέλος του πολέμου, δηλαδή δεν επλήγησαν η ομαλή λειτουργία των υπηρεσιών και η συνεργασία μεταξύ των κρατικών θεσμών, και αποτέλεσε ένα ιστορικό προηγούμενο που βοήθησε τις Η.Π.Α να γίνουν μια από τις μεγάλες δυνάμεις του παγκόσμιου συστήματος. Επομένως, πριν γίνει η εντελεχής ανάλυση της λειτουργίας του κρατικού μηχανισμού των Η.Π.Α, κατά την διάρκεια του πολέμου, είναι αναγκαίο να ειπωθεί μια σύνοψη της φύσης των πολιτικο-στρατιωτικών σχέσεων των Η.Π.Α.

Οι Η.Π.Α ήταν ένα ομόσπονδο κράτος, με βάση το δημοκρατικό πολίτευμα, όπου υπήρχε καταμερισμός του ρόλου και των ευθυνών ανάμεσα στις υπηρεσίες. Έτσι, όλο αυτό το σύστημα βασιζόταν σε μια γραφειοκρατική δομή, όπου στην διάρκεια του πολέμου ο Πρόεδρος είχε τον συντονισμό των υπηρεσιών. Όπως θα αναφερθεί και παρακάτω, ο Πρόεδρος των Η.Π.Α δεν είχε τον απόλυτο έλεγχο των ενεργειών της κάθε υπηρεσίας και η κάθε υπηρεσία είχε το δικό της συντονιστικό όργανο, που αναφερόταν στον Πρόεδρο. Υπήρξαν και συγκρούσεις μεταξύ των υπηρεσιών, όσον αφορά την επίτευξη των δικών τους, συγκεκριμένων συμφερόντων, αλλά χαρακτηρίστηκαν ως *"μια φυσική γραφειοκρατική σύγκρουση ανάμεσα σε υπηρεσίες"*²³⁰.

Στην διάρκεια του πολέμου, ενεργοποιούνται οι εξής τομείς της κοινωνίας και τους κράτους : α) από την μία πλευρά έχουμε την πολιτική ηγεσία, δηλαδή τον Πρόεδρο των Η.Π.Α και τις υπηρεσίες του, που έχουν τον κεντρικό συντονισμό. Σε επίπεδο πολιτικής, βασική έγνοια είναι η αρμονική συνεργασία νομοθετικής και εκτελεστικής εξουσίας, καθώς και η

---

²³⁰ Christman, Calvin L. , 1973, "Donald Nelson and the Army: Personality as a Factor in Civil-Military Relations during World War II", Military Affairs, Vol. 37, No. 3 (Oct., 1973), pp. 81-83 , σελίδα 81.

αλληλεπίδραση του Προέδρου με τους πολίτες. β) Από την άλλη, σημαντική είναι η συνεργασία της πολιτικής ηγεσίας με τους παραγωγικούς φορείς της κοινωνίας, προκειμένου να παραχθούν τα κατάλληλα πολεμοφόδια και μηχανήματα, που θα χρησιμοποιηθούν από τον στρατό στα πεδία των μαχών και γ) οι σχέσεις της πολιτικής και του στρατού, ιδιαίτερα σε θέματα στρατηγικής. Σε αυτήν περίπτωση, εφαρμόζονται οι σχέσεις ανάμεσα στις στρατιωτικές υπηρεσίες και την κεντρική πολιτική εξουσία, η οποία θεσπίζει την στρατηγική που θα ακολουθηθεί και ποιά θα είναι τα βήματα προς την επίτευξή της. Στην περίπτωση των Η.Π.Α, ο στρατός δεν είχε μόνο σε αυτό το σκέλος συνεργατικό και συμβουλευτικό ρόλο, αλλά η ανάμειξή του έχει ξεκινήσει από το επίπεδο της βιομηχανικής παραγωγής, που όμως θα ειπωθεί παρακάτω ήταν πολύ σημαντικό στην περίπτωση των Η.Π.Α. Τέλος, είναι σημαντικό αναφερθεί ότι στις Η.Π.Α καίριος ήταν ο ρόλος των διεθνών σχέσεων, οι οποίες ήταν υπό τον απόλυτο έλεγχο του Προέδρου Ρούσβελτ κατά την διάρκεια του πολέμου.

Όπως γνωρίζουμε, οι Η.Π.Α συμμετείχαν σε μία διεθνή συμμαχία έναντι των δυνάμεων του Άξονα (Γερμανία, Ιταλία, Ιαπωνία) και ήταν πολύ σημαντικό να τηρηθούν οι ισορροπίες ανάμεσα στους Συμμάχους, ώστε να μην υπάρξουν προστριβές και να επιτευχθεί όσο τον δυνατόν γρηγορότερα η νίκη. Όπως θα αναφερθεί και παρακάτω, ο ρόλος του Προέδρου Ρούσβελτ ήταν πολύ σημαντικός, όχι μόνο για την εξωτερική πολιτική των Η.Π.Α, αλλά και στην συνεννόηση ανάμεσα στους Συμμάχους και την συνεργασία σε θέματα στρατηγικής. Έτσι, όσον αφορά τις πολιτικο-στρατιωτικές σχέσεις, η ιεράρχηση των στρατηγικών επιλογών, ανάμεσα στους Συμμάχους, ήταν ένα σημείο - κλειδί, που έδωσε την τελική νίκη. Ο Πρόεδρος των Η.Π.Α δεν είχε μόνο να συνεννοηθεί με τους πολιτικούς ηγέτες των άλλων σύμμαχων κρατών, αλλά, πρέπει να ληφθεί υπόψιν ότι η κάθε χώρα είχε τις δικές της, ιδιαίτερες πολιτικο-στρατιωτικές σχέσεις και όλο αυτό το σύστημα έπρεπε να λειτουργήσει με αρμονία, προσβλέποντας σε επιτυχίες στα πεδία των μαχών. Στην εξωτερική πολιτική των Η.Π.Α μπορούμε να κάνουμε τον διαχωρισμό των επιδιώξεων ως εξής : α) η συνεργασία με την Σοβιετική Ένωση, β) η τήρηση των ισορροπιών με τις ευρωπαϊκές δυνάμεις, ιδιαίτερα με την Βρετανία και γ) πού θα καθοριστούν τα κύρια μέτωπα των μαχών, εναντίον των δυνάμεων του Άξονα.

Όπως έχει αναφερθεί, ο φόβος του Ρούσβελτ ήταν η *"αναβίωση του δόγματος του απομονωτισμού"*²³¹. Για αυτόν τον λόγο, ο Πρόεδρος Ρούσβελτ έδωσε μεγάλη βάση στις διεθνείς σχέσεις των Η.Π.Α, όπου είχε τον απόλυτο έλεγχο των κινήσεων, έχοντας κοντά του μια έμπιστη ομάδα. Μέσα σε αυτές τις κινήσεις ήταν και η ενδυνάμωση του αμερικανικού στρατού, ως ηγέτιδα δύναμη των συμμαχικών στρατιωτικών μονάδων. Οι Η.Π.Α μπήκαν στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο στις 8 Δεκεμβρίου 1941, μετά το Περλ Χάρμπορ, με το *"Κογκρέσο να κηρύσσει τον πόλεμο κατά της Ιαπωνίας"*²³². Τον Αύγουστο του 1941 υπήρξε η πρώτη συνάντηση Τσώρτσιλ και Ρούσβελτ στην Argentia Bay, όπου θεσπίστηκε ο *"Χάρτης του Ατλαντικού"*²³³, ένα κείμενο που καθόρισε τον τρόπο που θα διαμορφωθεί η ειρήνη. Ακόμη, σε αυτήν την συνάντηση αναφέρθηκε ότι ο σκοπός του πολέμου αυτού θα ήταν η νίκη επί της Γερμανίας²³⁴. Η επόμενη σημαντική συνάντηση ήταν τον Ιούνιο του 1942, με την επίσκεψη του Τσώρτσιλ, στην Ουάσινγκτον, όπου γίνεται, για πρώτη φορά, συμμετοχή στρατιωτικών συμβούλων στην συνάντηση²³⁵.

Σύμφωνα με την Susan Butler, σκοπός της επίσκεψης του Τσώρτσιλ ήταν να θέσει τις αντιρρήσεις του πάνω στην προτεινόμενη επιχείρηση "Sledgehammer", που αφορούσε την εισβολή των συμμαχικών δυνάμεων στις ακτές της Μάγχης, για τον Οκτώβριο της ίδιας χρονιάς²³⁶. Ωστόσο, το επιτελείο του Ρούσβελτ επέμενε για αυτό το σχέδιο και έστειλε στο Λονδίνο τον Στρατηγό Marshall, τον Ναύαρχο King και τον Harry Hopkins, ώστε να μεταπείσουν τον Τσώρτσιλ. Σύμφωνα με την Butler, ο στόχος της επιχείρησης ήταν η συνδρομή προς το ρωσικό μέτωπο, καθώς οι συμμαχικές δυνάμεις θα *"απασχολούσαν στις γαλλικές ακτές την γερμανική αεροπορία"*²³⁷. Όμως το σχέδιο αυτό εγκαταλείφθηκε. Ωστόσο, από αυτό το γεγονός παρατηρείται η αρμονική σχέση ανάμεσα στον στρατό και την πολιτική ηγεσία των

---

²³¹ Butler, Susan, επιμέλεια - σχολιασμός, 2008, Γιόζεφ Β. Στάλιν - Φράνκλιν Ντ. Ρούζβελτ, Αγαπητέ κύριε Στάλιν : Αλληλογραφία 1941-45, σελίδα 14.

²³² Butler, Susan, επιμέλεια - σχολιασμός, 2008, Γιόζεφ Β. Στάλιν - Φράνκλιν Ντ. Ρούζβελτ, Αγαπητέ κύριε Στάλιν : Αλληλογραφία 1941-45, σελίδα 92.

²³³ Butler, Susan, επιμέλεια - σχολιασμός, 2008, Γιόζεφ Β. Στάλιν - Φράνκλιν Ντ. Ρούζβελτ, Αγαπητέ κύριε Στάλιν : Αλληλογραφία 1941-45, σελίδα 74.

²³⁴ Weigley, Russell Frank, 1973, The American Way of War: A History of United States Military Strategy and Policy, σελίδα 270.

²³⁵ Butler, Susan, επιμέλεια - σχολιασμός, 2008, Γιόζεφ Β. Στάλιν - Φράνκλιν Ντ. Ρούζβελτ, Αγαπητέ κύριε Στάλιν : Αλληλογραφία 1941-45, σελίδα 123.

²³⁶ Butler, Susan, επιμέλεια - σχολιασμός, 2008, Γιόζεφ Β. Στάλιν - Φράνκλιν Ντ. Ρούζβελτ, Αγαπητέ κύριε Στάλιν : Αλληλογραφία 1941-45, σελίδα 124.

²³⁷ Butler, Susan, ibid.

Η.Π.Α, με την αποστολή υψηλόβαθμων στρατιωτικών στο Λονδίνο ως διπλωματικοί διαμεσολαβητές. Καθώς το κράτος των Η.Π.Α βρισκόταν σε μια εμπόλεμη κατάσταση, η οποία είχε διαστάσεις παγκόσμιου πολέμου, ήταν πολύ σημαντική η κίνηση του Ρούσβελτ να ενσωματώσει στρατιωτικούς συμβούλους στο προσωπικό του επιτελείο.

Η επόμενη σημαντική συνάντηση των συμμάχων ήταν η σύνοδος της Καζαμπλάνκα στις 14 Ιανουαρίου 1943, όπου συμμετείχαν τα Επιτελεία της Βρετανίας και των Η.Π.Α, που αποτελούνταν από τους πολιτικούς αρχηγούς των δύο χωρών και τους στρατιωτικούς αρχηγούς των αντίστοιχων επιτελείων τους²³⁸. Σύμφωνα με τα επίσημα έγγραφα, υπήρξαν προστριβές ανάμεσα στον Ρούσβελτ και τον Τσώρτσιλ για το ποιά θα είναι η επόμενη στρατηγική κίνηση των Συμμάχων. Η συνάντηση αυτή έγινε μετά τις νίκες των Συμμάχων επί των γερμανικών στρατιωτικών μονάδων στην Βόρεια Αφρική. Έτσι, ο Τσώρτσιλ επέμενε οι επιχειρήσεις να συνεχίσουν προς την Μεσόγειο, ενώ ο Ρούσβελτ υποστήριζε ότι η επόμενη κίνηση πρέπει να ήταν η απόβαση στις γαλλικές ακτές και "*αιφνιδίασε*"²³⁹ με την δήλωση του ότι θα γινόταν δεκτή μόνο η άνευ όρων παράδοση της Γερμανίας. Τέλος, επόμενη σημαντική συνάντηση των Συμμάχων ήταν η συνάντηση της Τεχεράνης, τον Νοέμβριο 1943²⁴⁰. Όπως αναφέρεται από την Butler, σημαντικό στοιχείο αυτής της συνάντησης ήταν η αυτοπρόσωπη συμμετοχή του Στάλιν, μαζί με τους Συμμάχους. Το θέμα της συζήτησης ήταν ο καθορισμός της επιχείρησης OVERLORD που αφορούσε την απόβαση στις ακτές της Γαλλίας²⁴¹.

Επίσης, ο Στρατηγός Αϊζενχάουερ έγινε ο Ανώτατος Διοικητής της Allied Expeditionary Force, με σκοπό την προετοιμασία των συμμαχικών δυνάμεων για την απόβαση στην Γαλλία²⁴². Ωστόσο, είναι αναγκαίο να γίνει μια σύντομη αναφορά για τον ρόλο του Ρούσβελτ σχετικά με την τήρηση των ισορροπιών στην συμμαχία, όσον αφορά τις σχέσεις της ΕΣΣΔ. Η Συμμαχία εναντίον του Άξονα δεν ήταν ομοιογενής, παρατηρώντας το πολιτικό σύστημα των συμμετεχόντων κρατών. Η ΕΣΣΔ δεν ήταν μια φιλελεύθερη δημοκρατία, όπως τα άλλα κράτη,

---

²³⁸ Weigley, Russel Frank, 1973, *The American Way of War: A History of United States Military Strategy and Policy*, σελίδα 281.

²³⁹ Butler, Susan, επιμέλεια - σχολιασμός, 2008, Γιόζεφ Β. Στάλιν - Φράνκλιν Ντ. Ρούζβελτ, *Αγαπητέ κύριε Στάλιν : Αλληλογραφία 1941-45*, σελίδα 165.

²⁴⁰ Butler, Susan, επιμέλεια - σχολιασμός, 2008, Γιόζεφ Β. Στάλιν - Φράνκλιν Ντ. Ρούζβελτ, *Αγαπητέ κύριε Στάλιν : Αλληλογραφία 1941-45*, σελίδα 265.

²⁴¹ Butler, Susan, *ibid*.

²⁴² Weigley, Russel Frank, 1973, *The American Way of War: A History of United States Military Strategy and Policy*, σελίδα 329.

και η συμμετοχή της στην Συμμαχία μπορεί να ειπωθεί ότι οφείλεται στον Ρούσβελτ. Εκτός από την ιστορική πραγματικότητα, δηλαδή η εισβολή της Γερμανίας στην Ρωσία ήταν παραβίαση του Συμφώνου Μολότοφ - Ρίμπεντροπ, ο Ρούσβελτ έδωσε πολλές προσπάθειες για να κρατήσει την ΕΣΣΔ στην συμμαχία. Σύμφωνα με την Susan Butler, ο Ρούσβελτ δεν είχε *"αυταπάτες με τον Στάλιν"*,²⁴³ αλλά με την συμμαχία θα *"γεφυρωνόταν το ιδεολογικό χάσμα"*²⁴⁴, με θετική συνεισφορά στην μεταπολεμική περίοδο. Οι προσπάθειες του Ρούσβελτ είχαν πρακτική μορφή, με το Πρόγραμμα Δανεισμού - Εκμισθώσεων, όπου προσφερόταν στρατιωτική βοήθεια σε σύμμαχα κράτη των Η.Π.Α, με τον όρο είτε να επιστραφεί μετά τον πόλεμο, ή να καλυφθεί ως *"δαπάνη από τις χώρες που την έπαιρναν"*²⁴⁵.

Έτσι, τον Νοέμβριο 1941, το Κογκρέσο ενέκρινε τον δανεισμό ένα δις δολάρια στην ΕΣΣΔ²⁴⁶. Ένα στοιχείο που ενισχύει το επιχείρημα αυτό είναι ότι μετά τον θάνατο του Ρούσβελτ και την ανάληψη καθηκόντων του Προέδρου Τρούμαν οι Η.Π.Α υιοθέτησαν *"σκληρή στάση"*²⁴⁷ προς την ΕΣΣΔ. Επιστρέφοντας στην σύνοδο της Τεχεράνης, συζητήθηκαν και άλλα θέματα, όπως η *"σύσταση μεταπολεμικού οργανισμού"*²⁴⁸, με σκοπό την διατήρηση της ειρήνης, και δέσμευση του Στάλιν προς τις Η.Π.Α για κήρυξη πολέμου προς την Ιαπωνία. Όπως είχε αναφερθεί στα επίσημα έγγραφα, η τελευταία παραίνεση ήταν αποτέλεσμα της συμμετοχής στρατιωτικών συμβούλων προς τον Ρούσβελτ, οι οποίοι επισήμαναν ότι ο πόλεμος στον Ειρηνικό με την Ιαπωνία θα ήταν μακροχρόνιος²⁴⁹. Με αυτόν τον τρόπο θα εντεινόταν η πίεση προς την Ιαπωνία, με θετικές εξελίξεις για την στρατηγική των Η.Π.Α στον Ειρηνικό. Από την σύντομη αναφορά στις διεθνείς συναντήσεις, γίνεται κατανοητό πόσο σημαντικό είναι να υπάρχει πολιτική βούληση στον καθορισμό της στρατηγικής. Όπως παρατηρείται, τα πολιτικά αντικείμενα του πολέμου καθορίστηκαν από τις πολιτικές ηγεσίες των χωρών, οι οποίες έλαβαν υπόψιν τους τις στρατιωτικές συμβουλές.

---

²⁴³ Butler, Susan, επιμέλεια - σχολιασμός, 2008, Γιόζεφ Β. Στάλιν - Φράνκλιν Ντ. Ρούζβελτ, Αγαπητέ κύριε Στάλιν : Αλληλογραφία 1941-45, σελίδα 13.

²⁴⁴ Butler, Susan, *ibid*.

²⁴⁵ Butler, Susan, επιμέλεια - σχολιασμός, 2008, Γιόζεφ Β. Στάλιν - Φράνκλιν Ντ. Ρούζβελτ, Αγαπητέ κύριε Στάλιν : Αλληλογραφία 1941-45, σελίδα 28.

²⁴⁶ Glantz, David M. 2001, "The Soviet-German War 1941-1945: Myths and Realities: A Survey Essay", σελίδα 17.

²⁴⁷ Butler, Susan, επιμέλεια - σχολιασμός, 2008, Γιόζεφ Β. Στάλιν - Φράνκλιν Ντ. Ρούζβελτ, Αγαπητέ κύριε Στάλιν : Αλληλογραφία 1941-45, σελίδα 434.

²⁴⁸ Butler, Susan, επιμέλεια - σχολιασμός, 2008, Γιόζεφ Β. Στάλιν - Φράνκλιν Ντ. Ρούζβελτ, Αγαπητέ κύριε Στάλιν : Αλληλογραφία 1941-45, σελίδα 265.

²⁴⁹ Butler, Susan, *ibid*.

Ο ρόλος των στρατιωτικών ηγετών ήταν η προετοιμασία των μονάδων τους και η εφαρμογή των στρατηγικών στην πράξη. Ωστόσο, εκτός του επιπέδου της εξωτερικής πολιτικής, ο αντίκτυπος των πολιτικο-στρατιωτικών σχέσεων είναι μεγαλύτερος στο εσωτερικό της χώρας.

Από την μελέτη των πηγών, παρατηρείται ότι κύρια έγνοια του Ρούσβελτ ήταν η προετοιμασία της χώρας για την είσοδό της στον πόλεμο και, για αυτό, είχε προχωρήσει στην ίδρυση υπηρεσιών και επιτροπών, με σκοπό την θέσπιση στρατηγικών σχεδίων. Ήταν μια πρόκληση, επειδή, όπως έχει ήδη αναφερθεί, η στρατιωτική κουλτούρα των Η.Π.Α ήταν αντίθετη με την συντήρηση μεγάλης, σταθερής, στρατιωτικής δύναμης και ήταν δύσκολο η κοινή γνώμη να πεισθεί για την αποστολή στρατιωτών στο εξωτερικό. Επίσης, ήταν καίριας σημασίας η συνδρομή της βιομηχανίας στην κατασκευή του πολεμικού υλικού, με κύρια πρόκληση ποιός θα ελέγχει αυτήν την κινητοποίηση. Ωστόσο, οι βάσεις είχαν, ήδη, τεθεί από τον νόμο του 1920, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, που ενίσχυε τις σχέσεις στρατού - βιομηχανίας. Παρόλα αυτά, όπως αναφέρει ο Peter D. Feaver, στις Η.Π.Α υπήρχε έλλειψη στην πολιτική δομή που να ελέγχει τον στρατό²⁵⁰.

Αναφέρει ότι σε επίπεδο εκτελεστικής εξουσίας, η ευθύνη για τον έλεγχο του στρατού ήταν των War and Navy Department, που είχαν *"μικρό αριθμό πολιτικού προσωπικού"*²⁵¹, όπως και το προσωπικό του Λευκού Οίκου. Έτσι, το 1939 ιδρύονται το Executive Office του Προέδρου και έξι υπηρεσίες της κεντρικής διοίκησης, όπως το "Γραφείο Προϋπολογισμού" και το "Γραφείο Διαχείρισης Προσωπικού"²⁵². Στο Executive Office του Προέδρου Ρούσβελτ, μεταφέρονται οι υπηρεσίες σχεδιασμού, όπως το Joint Board, που σύμφωνα με τον Waddell, ενισχύθηκε ο ρόλος του ως συμβουλευτικό όργανο στην ανώτατη αρχή της λήψης αποφάσεων²⁵³. Οι ανώτατοι αρχηγοί του Στρατού και του Ναυτικού, Στρατηγός George C. Marshall και Ναύαρχος Harold R. Stark, ήταν βασικά μέλη του Joint Board και είχαν τα προνόμια της *"ανεξαρτησίας κινήσεων από τις υπηρεσίες και την απευθείας συνεννόηση με τον Πρόεδρο"*²⁵⁴. Ο Στρατηγός Marshall ήταν μια πολύ σημαντική προσωπικότητα για την εξέλιξη της στρατηγικής

---

²⁵⁰ Feaver, Peter D. , November 1997, "An Agency Theory Explanation of American Civil-Military Relations during the Cold War", Working Paper for the Program for the Study in Democracy, Institutions and Political Economy, σελίδα 11.

²⁵¹ Feaver, Peter D. , *ibid*.

²⁵² Kernell, Samuel and Popkin, Samuel . 1986. Chief of Staff. University of California Press, σελίδα 88.

²⁵³ Waddell, Brian , 2008, Toward the National Security State : civil-military relations during World War II, Praeger Security International, σελίδα 68.

²⁵⁴ Waddell, Brian , *ibid*.

των Η.Π.Α. Ήταν Army Chief of Staff από το 1939 - 41²⁵⁵. Επίσης, προχώρησε στην εδραίωση ενός "νέου τύπου μεραρχιών"²⁵⁶ και στην δημιουργία "εξειδικευμένων μονάδων στρατού"²⁵⁷, που θα λειτουργούσαν "επικουρικά για το κύριο σώμα"²⁵⁸.

Όπως έχει αναφερθεί στις ιστορικές πηγές, το 1940, παρόλο που οι Η.Π.Α δεν είχαν εισέλθει ακόμα στον πόλεμο, ο Στρατηγός Marshall είχε οργανώσει "κοινές, αμφίβιες, ασκήσεις"²⁵⁹ της 3ης Μεραρχίας Στρατού με το Ναυτικό. Αυτό το γεγονός δείχνει το επίπεδο των πολιτικο-στρατιωτικών σχέσεων των Η.Π.Α, όπου υπήρχε συνεργασία ανάμεσα σε πολιτική και στρατιωτική ηγεσία, όμως υπήρχε ελευθερία κινήσεων και προωθούνταν οι ενέργειες που θα βελτίωναν την αποτελεσματικότητα του στρατού. Όπως είχε αναφέρει ο Samuel Huntington, όταν ο Πρόεδρος των Η.Π.Α αναλαμβάνει την ανώτατη αρχή του στρατού σε καιρό πολέμου (Commander in Chief) σημαντική θέση έχει και ο Γραμματέας Πολέμου στην "στρατιωτική αλυσίδα λήψης αποφάσεων"²⁶⁰, καθώς είναι η "σύνδεση"²⁶¹ του Προέδρου με τις στρατιωτικές υπηρεσίες και τους υπόλοιπους θεσμούς.

Την περίοδο εκείνη Γραμματέας Πολέμου ήταν ο Henry L. Stimson και Ναυτικού ο Frank Knox²⁶². Το 1939 ο στρατός των Η.Π.Α αποτελούταν από εννέα μονάδες Τακτικού Στρατού (Regular Army) και από δεκαοχτώ μεραρχίες Εθνοφρουράς, αλλά, όπως επισημαίνεται, μόνο τρεις από τις μονάδες του στρατού αποτελούταν από προσωπικό που μπορούσε να ανταποκριθεί σε πολεμικές επιχειρήσεις²⁶³. Για αυτόν τον λόγο, τέθηκε σε ισχύ ο νόμος στρατολόγησης, Selective Training and Service Act, τον Σεπτέμβριο 1940²⁶⁴. Σύμφωνα με τον

---

²⁵⁵ Nielsen II, John T. February 1993, "General George Marshall : Strategic leadership and the challenges of reconstituting the army, 1939 - 41", US Army College, σελίδα 3.

²⁵⁶ Nielsen II, John T. February 1993, "General George Marshall : Strategic leadership and the challenges of reconstituting the army, 1939 - 41", US Army College, σελίδα 17.

²⁵⁷ Nielsen II, John T. *ibid*.

²⁵⁸ Nielsen II, John T. , *ibid*.

²⁵⁹ Nielsen II, John T. February 1993, "General George Marshall : Strategic leadership and the challenges of reconstituting the army, 1939 - 41", US Army College, σελίδα 17.

²⁶⁰ Huntington, Samuel P. , 2000, *The Soldier and the State*, 15th edition, The Belknap Press of Harvard University Press, σελίδα 188.

²⁶¹ Huntington, Samuel P. , *ibid*.

²⁶² Waddell, Brian , 2008, *Toward the National Security State : civil-military relations during World War II*, Praeger Security International, σελίδα 68.

²⁶³ Nielsen II, John T. February 1993, "General George Marshall : Strategic leadership and the challenges of reconstituting the army, 1939 - 41", US Army College, σελίδα 17.

²⁶⁴ Waddell, Brian , 2008, *Toward the National Security State : civil-military relations during World War II*, Praeger Security International, σελίδα 98.

νόμο, οι Πολιτείες ήταν υπεύθυνες για την στρατολόγηση των πολιτών, με σκοπό την ομοσπονδιακή τους θητεία²⁶⁵. Το κεντρικό γραφείο στην Ουάσινγκτον θα είχε την επιτήρηση των τοπικών κέντρων στρατολόγησης και, τονίζεται ιδιαίτερα, ότι οι επικεφαλής των κέντρων αυτών ήταν πολιτικό προσωπικό²⁶⁶. Έτσι, ο κάθε άρρεν πολίτης, 18 - 64 ετών, ήταν υποχρεωμένος να εγγραφεί στους καταλόγους στρατολόγησης και, μέσω λοταρίας, επιλεγόταν η σειρά που θα γινόταν η κάθε θητεία²⁶⁷. Όπως επισημαίνει ο Waddell, από την στρατιωτική θητεία εξαιρούνταν όσοι ήταν απαραίτητοι, ως εργατικό δυναμικό στην βιομηχανία, και οι στρατιωτικές υπηρεσίες *"στελεχώνονταν για πόλεμο δύο μετώπων"*²⁶⁸.

Επίσης, η ανάγκη για επαρκές προσωπικό, που θα σταλθεί στα μέτωπα των μαχών, ανέδειξε κοινωνικά θέματα, όπως η συμμετοχή των Αφροαμερικάνων και των γυναικών. Τον Οκτώβριο του 1940 ο Ρούσβελτ υπογράφει διάταγμα, με το οποίο οι Αφροαμερικάνοι που εγγράφονται στους καταλόγους εθελοντών, θα *"χρησιμοποιούνται με βάση τα ποσοστά του πληθυσμού"*²⁶⁹ σε μάχιμες και μη μάχιμες μονάδες. Τα κέντρα εκπαίδευσης των Αφροαμερικάνων ήταν ξεχωριστά από τα υπόλοιπα και συχνά υπήρχαν καταγγελίες για *"βίαια επεισόδια μέσα και έξω από αυτά"*²⁷⁰. Παρόλα αυτά, το 1942 ο στρατός των Η.Π.Α αποτελείται από 3 μεραρχίες, αποτελούμενες μόνο από Αφροαμερικάνους στρατιώτες, σύνολο 15.000 στρατιώτες και από αυτούς μόνο οι 79.000 στέλνονται στις στρατιωτικές επιχειρήσεις στο εξωτερικό²⁷¹. Όσον αφορά την θέση των γυναικών, ο αρχηγός του Γενικού Επιτελείου George Marshall είχε προωθήσει προγράμματα για την εθελοντική ενσωμάτωση των γυναικών στον στρατό, όπως τα Επικουρικά Σώματα Στρατού Γυναικών²⁷². Ακόμη, το 1943 το Κογκρέσο μετονομάζει αυτά τα σώματα σε Women's Army Group²⁷³ και προνοεί και για το Ναυτικό, με το

---

²⁶⁵ Owens, Mackubin Thomas, 2012, "What military officers need to know about civil - military relations", Naval War College Review, Spring 2012, Vol. 65, No. 2, σελίδα 70.

²⁶⁶ Waddell, Brian, 2008, Toward the National Security State : civil-military relations during World War II, Praeger Security International, σελίδα 91.

²⁶⁷ Waddell, Brian, ibid.

²⁶⁸ Waddell, Brian, 2008, Toward the National Security State : civil-military relations during World War II, Praeger Security International, σελίδα 92.

²⁶⁹ Waddell, Brian, 2008, Toward the National Security State : civil-military relations during World War II, Praeger Security International, σελίδα 112.

²⁷⁰ Waddell, Brian, 2008, Toward the National Security State : civil-military relations during World War II, Praeger Security International, σελίδα 113.

²⁷¹ Waddell, Brian, ibid.

²⁷² Waddell, Brian, 2008, Toward the National Security State : civil-military relations during World War II, Praeger Security International, σελίδα 116.

²⁷³ Waddell, Brian, ibid.

σώμα W.A.V.E.S, όπου μπορούσαν να εγγραφούν γυναίκες για εθελοντική, έκτακτης ανάγκης, θητεία²⁷⁴.

Όπως έχει, ήδη, αναφερθεί, το κράτος των Η.Π.Α χαρακτηρίζεται από τον διαχωρισμό των εξουσιών και, ιδιαίτερα, στην αποτροπή συγκέντρωσης απόλυτων εξουσιών από την ομοσπονδιακή, κεντρική, εξουσία. Συνεπώς, ο Πρόεδρος των Η.Π.Α δεν μπορούσε να προχωρήσει στις κατάλληλες ενέργειες χωρίς την σύμφωνη γνώμη του Κογκρέσου, ακόμα και την περίοδο που οι Η.Π.Α βρίσκονταν σε εμπόλεμη κατάσταση. Έτσι, στις 18 Δεκεμβρίου 1941, μετά την επίθεση των Ιαπώνων στο Περγλ Χάρμπορ, το Κογκρέσο δίνει την άδεια στον Πρόεδρο να *"ενδυναμώσει την κυβέρνηση"*²⁷⁵, μέσω του νόμου First War Powers Act, όπου ο Πρόεδρος χαρακτηρίζεται ως ο ανώτατος αρχηγός του στρατού και όλα τα σχέδια στρατηγικής έπρεπε να έχουν την έγκρισή του. Παρόλα αυτά, ο Ρούσβελτ χρειαζόταν διευρυμένη πολιτική αποδοχή, ώστε να προωθηθούν οι πολιτικές κατά την διάρκεια του πολέμου, για αυτό συνεργαζόταν με πολιτικούς του αντίπαλους, του Ρεπουμπλικανικού κόμματος. Σημαντικός σύμμαχός του ήταν ο Wendell Willkie, αντίπαλός του στην διάρκεια των προεδρικών εκλογών του 1940, ο οποίος τον βοήθησε στην εξωτερική πολιτική, προκειμένου να αντιμετωπίσουν τον απομονωτισμό που χαρακτήριζε το Ρεπουμπλικανικό Κόμμα²⁷⁶.

Αυτή η συνεργασία ήταν πολύ σημαντική, καθώς οι Η.Π.Α έπρεπε να τηρήσουν μια *"εξωστρεφής"* εξωτερική πολιτική, ώστε να καθορίσουν τις στρατηγικές του πολέμου σύμφωνα με τα συμφέροντά τους και να έχουν δικαιώματα στην επιβολή των συνθηκών ειρήνης μεταπολεμικά. Όσον αφορά τον τομέα της βιομηχανικής κινητοποίησης των Η.Π.Α είναι ένας χώρος όπου αλληλοεπιδρούν τα συμφέροντα ανάμεσα σε πολιτική εξουσία, στρατιωτική εξουσία και βιομηχανικούς κολοσσούς. Μελετώντας τις ιστορικές πηγές, παρατηρείται ότι η κάθε μία πλευρά *"συμμαχούσε"* με αυτήν που εξυπηρετούσε καλύτερα τα συμφέροντά της. Σύμφωνα με το επιχείρημα του Waddell, ο στρατός είχε περισσότερη συνεργασία με την βιομηχανική τάξη και υπήρχε κάποιος ανταγωνισμός με τις πολιτικές υπηρεσίες, με κύρια αρμοδιότητα την βιομηχανική κινητοποίηση. Το επιχείρημά του στοιχειοθετείται ως εξής : το

---

²⁷⁴ Waddell, Brian , 2008, Toward the National Security State : civil-military relations during World War II, Praeger Security International, σελίδα 117.

²⁷⁵ Nielsen II, John T. February 1993, "General George Marshall : Strategic leadership and the challenges of reconstituting the army, 1939 - 41", US Army College, σελίδα 56.

²⁷⁶ Butler, Susan, επιμέλεια - σχολιασμός, 2008, Γιόζεφ Β. Στάλιν - Φράνκλιν Ντ. Ρούζβελτ, Αγαπητέ κύριε Στάλιν : Αλληλογραφία 1941-45, σελίδα 127.

1942 η βιομηχανική παραγωγή μετεξελίσσεται σε στρατιωτική, με την ίδρυση του War Production Board²⁷⁷. Η στρατηγική του Ρούσβελτ στηριζόταν στην περιορισμένη και εθελοντική κινητοποίηση των βιομηχανιών και αρκετοί επιχειρηματικοί σύμβουλοι διορίστηκαν σε δημόσιες θέσεις, αρμόδιες για τον έλεγχο και τον σχεδιασμό των αποθεμάτων²⁷⁸.

Παρόλα αυτά, ήδη από την εποχή του New Deal, είχαν νομοθετηθεί μέσω του Κογκρέσου *"σειρά νόμων υπέρ ομοσπονδιακού κρατικού παρεμβατισμού"*²⁷⁹. Έτσι, μπορεί να ειπωθεί ότι είχε προνοηθεί στις Η.Π.Α ένα είδος ελέγχου των επιχειρήσεων, στο πλαίσιο βέβαια του φιλελευθερισμού. Με αυτόν τον τρόπο, ήταν εξασφαλισμένη η συνεργασία του βιομηχανικού τομέα με τους θεσμούς του κράτους, στην παραγωγή του στρατιωτικού υλικού. Επίσης, και σε επίπεδο νομοθετικής εξουσίας, σημαντικό λόγο στην βιομηχανική κινητοποίηση έπαιζε και η πολιτική τάξη των New Dealers, οι οποίοι μέσω των OPACs, στο Κογκρέσο, προωθούσαν την ενίσχυση του πολιτικού ελέγχου στον στρατό²⁸⁰. Ακόμη, παρατηρείται η αύξηση της συμμετοχής των στρατιωτικών ως σύμβουλοι για την κινητοποίηση μέσω του Γραφείου Διαχείρισης Παραγωγής (Office of Production Management)²⁸¹.

Παρόλα αυτά, όταν ο Πρόεδρος Ρούσβελτ ανέλαβε ως Commander in Chief, προχώρησε στην ίδρυση υπηρεσιών, που είχαν την γενική επιτήρηση πάνω στην βιομηχανική κινητοποίηση, όπως το Office of War Mobilization, με ανώτατο διοικητή πολιτικό πρόσωπο, που είχε ως κύριο καθήκον την *"επίλυση διαφορών ανάμεσα σε υπηρεσίες"*²⁸². Ωστόσο, πρέπει να τονιστεί ότι στην περίπτωση των Η.Π.Α η κεντρική πολιτική εξουσία είχε τον έλεγχο της κατάστασης και δεν επέτρεπε σε γραφειοκρατικούς ανταγωνισμούς να επηρεάσουν την συνολική στρατηγική της χώρας. Αυτό φαίνεται από το γεγονός του διορισμού του William Knudsen, διευθυντή της General Motors, ως lieutenant general του στρατού από τον Ρούσβελτ και την μετατροπή των

---

²⁷⁷ Waddell, Brian, 2008, *Toward the National Security State : civil-military relations during World War II*, Praeger Security International, σελίδα 26.

²⁷⁸ Waddell, Brian, 2008, *Toward the National Security State : civil-military relations during World War II*, Praeger Security International, σελίδα 31.

²⁷⁹ Παπασωτηρίου Χαράλαμπος, 2012, *Αμερικανικό Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική : 1945 - 2002*, 5η έκδοση, σελίδα 21.

²⁸⁰ Waddell, Brian, 2008, *Toward the National Security State : civil-military relations during World War II*, Praeger Security International, σελίδα 39.

²⁸¹ Waddell, Brian, *ibid.*

²⁸² Waddell, Brian, 2008, *Toward the National Security State : civil-military relations during World War II*, Praeger Security International, σελίδα 54.

εργοστασίων των αυτοκινητοβιομηχανιών στο Detroit στην παραγωγή στρατιωτικών οχημάτων²⁸³.

Σύμφωνα με τον A.J Baime, ο Ρούσβελτ χαρακτήρισε τις Η.Π.Α ως *"οπλοστάσιο της δημοκρατίας"*²⁸⁴ και ένας από τους λόγους που επικράτησαν οι Σύμμαχοι στον πόλεμο ήταν η συνεισφορά της αμερικανικής βιομηχανικής παραγωγής σε στρατιωτικό υλικό. Τέλος, όσον αφορά τον τομέα των πολιτικο-στρατιωτικών σχέσεων στην στρατηγική, ήταν μια πρόκληση η αρμονική συνεργασία πολιτικής και στρατιωτικής ηγεσίας, καθώς οι Η.Π.Α είχαν δύο πολεμικά μέτωπα και το κάθε στρατιωτικό επιτελείο ήθελε τον κύριο όγκο των αποθεμάτων. Ωστόσο, όπως αναφέρει ο Weigley, το μέτωπο του Ειρηνικού ήταν το *"δευτερεύον θέατρο των επιχειρήσεων"*²⁸⁵ και, όταν υπήρχε κρίσιμη στιγμή, χρειαζόταν τα *"αποθέματα του πρωτεύοντος"*²⁸⁶. Η προτεραιότητα των Η.Π.Α στο Ευρωπαϊκό Μέτωπο μπορεί να εξηγηθεί με τους παρακάτω λόγους : α) το κύριο στρατηγικό όργανο των Συμμάχων ήταν το Αμερικο-Βρετανικό Επιτελείο. Η Βρετανία ήταν από τις λίγες ευρωπαϊκές χώρες που δεν είχαν κατακτηθεί από την Γερμανία. Ωστόσο, όπως επισημαίνει ο Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, σε αυτό συνέβαλε και η αποστολή υλικής βοήθειας από τις Η.Π.Α, καθώς η Βρετανία *"εξαρτιόταν άμεσα"* από αυτήν, για να μην συνθηκολογήσει²⁸⁷. Ακόμη, ήταν πολύ δύσκολο να πείσουν τον Τσώρτσιλ για αύξηση βρετανικών στρατιωτικών αποστολών, ιδιαίτερα μετά τα γεγονότα της Δουνκέρκης²⁸⁸.

Επομένως, κομβικό σημείο ήταν η αμυντική προστασία της Βρετανίας, αλλά και η συνδρομή του αμερικανικού στρατού στην μάχη της Αφρικής, όπου δραστηριοποιούνταν οι βρετανικές δυνάμεις και είχε μεταφερθεί ο κύριος όγκος των πολεμικών επιχειρήσεων²⁸⁹. β)

---

²⁸³ Baime,A.J. 2017, "How Detroit Won World War II", Part of the book The Arsenal of Democracy: FDR, Detroit and an Epic Quest to Arm an America at War and the forthcoming The Accidental President: Harry S. Truman and the Four Months that Changed the World. (<http://www.history.com/how-detroit-won-world-war-ii>) Ημερομηνία πρόσβασης 27/11/2017

²⁸⁴ Baime,A.J. ibid.

²⁸⁵ Weigley, Rusell Frank , 1973, The American Way of War: A History of United States Military Strategy and Policy, σελίδα 281.

²⁸⁶ Weigley, Rusell Frank , ibid..

²⁸⁷ Παπασωτηρίου Χαράλαμπος, 2012, Αμερικανικό Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική : 1945 - 2002, 5η έκδοση, σελίδα 28.

²⁸⁸ Weigley, Rusell Frank , 1973, The American Way of War: A History of United States Military Strategy and Policy, σελίδα 328.

²⁸⁹ Weigley, Rusell Frank , 1973, The American Way of War: A History of United States Military Strategy and Policy, σελίδα 274.

Όπως είχε αναφερθεί, οι Η.Π.Α δέχονταν ως ήττα της Γερμανίας μόνο την άνευ όρων παράδοσή της. Έτσι, ήταν πολύ σημαντική η κατάληψη της πρωτεύουσας της χώρας. γ) Η απόβαση των Συμμάχων στην Γαλλία θα βοηθούσε την ΕΣΣΔ από την πολιορκία των γερμανικών στρατευμάτων. Ο κύριος όγκος των γερμανικών στρατευμάτων ήταν στο Ανατολικό Μέτωπο, όπου οι μάχες ήταν σφοδρές και η απασχόληση γερμανικών δυνάμεων πίσω στην Δύση, θα έδινε το πλεονέκτημα της ανασύνταξης των σοβιετικών δυνάμεων και της σχεδίασης επιθετικών στρατηγικών. Επίσης, η στρατηγική περιοχή του Ατλαντικού ήταν πολύ σημαντική για τις Η.Π.Α, καθώς, σύμφωνα με την Butler, εξασφαλιζόταν η άμυνα του Δυτικού Ημισφαιρίου και μπορούσαν να κυκλοφορούν οι νηοπομπές που έστελναν βοήθεια στην Ευρώπη²⁹⁰. Στην στρατιωτική στρατηγική των Η.Π.Α στον Ειρηνικό, ο Ναύαρχος King προωθούσε την στρατηγική των περιορισμένων επιθέσεων²⁹¹, μέσω αμφίβιων επιχειρήσεων²⁹², ώστε να μην χρειαστούν περισσότερα αποθέματα, τα οποία θα στερηθούν από το Ευρωπαϊκό Μέτωπο.

Σύμφωνα με τον Weigley, η στρατηγική αυτή είχε θετικά αποτελέσματα για τις Η.Π.Α στον Ειρηνικό, ακόμα και χωρίς την χρήση της ατομικής βόμβας, προσθέτοντας την υπεροχή των αμερικανικών υποβρυχίων και την ικανότητα των πλοίων να δραστηριοποιούνται, για μακρύ χρονικό διάστημα, εκτός των βάσεων²⁹³. Ένα γεγονός, που αντανάκλα τις πολιτικο-στρατιωτικές σχέσεις, ήταν η επιλογή από τον Πρόεδρο Ρούσβελτ της πρότασης του Στρατηγού MacArthur για απόβαση στο νησί Luzon, έναντι της επιλογής του Ναύαρχου King για την Φορμόζα. Σύμφωνα με τον Weigley, ο Ρούζβελτ προχώρησε σε αυτήν την επιλογή, επειδή η επιχείρηση της Φορμόζα ήταν απαιτητική και θα χρειαζόνταν περισσότερα αποθέματα, πολύτιμα για το Ευρωπαϊκό Μέτωπο²⁹⁴. Στο Ευρωπαϊκό Μέτωπο, η στρατιωτική στρατηγική των Η.Π.Α βασιζόταν στην στήριξη των Συμμάχων και βασική επιδίωξη ήταν η δημιουργία μόνιμης βάσης

---

²⁹⁰ Butler, Susan, επιμέλεια - σχολιασμός, 2008, Γιόζεφ Β. Στάλιν - Φράνκλιν Ντ. Ρούζβελτ, Αγαπητέ κύριε Στάλιν : Αλληλογραφία 1941-45, σελίδα 41.

²⁹¹ Weigley, Russell Frank, 1973, The American Way of War: A History of United States Military Strategy and Policy, σελίδα 274.

²⁹² Weigley, Russell Frank, 1973, The American Way of War: A History of United States Military Strategy and Policy, σελίδα 283.

²⁹³ Weigley, Russell Frank, 1973, The American Way of War: A History of United States Military Strategy and Policy, σελίδα 311.

²⁹⁴ Weigley, Russell Frank, 1973, The American Way of War: A History of United States Military Strategy and Policy, σελίδα 291.

στην Ευρώπη. Σύμφωνα με τον Pape, η απόβαση ήταν πολιτική των Συμμάχων, όπου θα δημιουργούταν μια σταθερή βάση και θα ξεκινούσε η επέλαση προς την Γερμανία²⁹⁵.

Πρέπει να επισημανθεί ότι ήταν δύσκολο να πεισθεί η Βρετανία για το σχέδιο απόβασης, επειδή, σύμφωνα με τον Weigley, μετά τις μάχες στην Βόρεια Αφρική, κύρια επιθυμία της ήταν η στρατηγική του πολέμου να επεκταθεί προς την Ανατολική Μεσόγειο και τα Βαλκάνια, χώρος των στρατηγικών της συμφερόντων²⁹⁶. Ακόμη, σημαντικό χαρακτηριστικό της στρατηγικής των Η.Π.Α ήταν η χρήση της αεροπορίας και η εξέλιξη της τακτικής ανάλογα με τις συνθήκες. Έτσι, ξεκίνησε με την στρατηγική industrial web theory, όπου το εύρος της καταστροφής από τους βομβαρδισμούς ήταν μικρό, με εστίαση σε "*αδύναμες δομές του συστήματος*"²⁹⁷, που θα οδηγούσαν σε "*ολική κατάρρευση*"²⁹⁸. Εξελίχθηκε σε στρατηγική της απαγόρευσης, με βομβαρδισμούς ακριβείας στο βιομηχανικό σύστημα, όπου δεν άφηνε το περιθώριο στον αντίπαλο να έχει το "*έλεγχο του εδάφους του*"²⁹⁹. Συνεπώς, ο Pape επισημαίνει ότι τον Φεβρουάριο 1945 καταστράφηκε το γερμανικό μεταφορικό δίκτυο, που οδήγησε στην πτώση της πολεμικής βιομηχανίας και αυτό οφείλεται στην "*τακτική αεροπορική δύναμη*"³⁰⁰ των Η.Π.Α, που έφευγαν από τις σταθερές βάσεις των Συμμάχων.

Εν κατακλείδι, συνοψίζοντας όλα τα παραπάνω, γίνεται κατανοητό ότι οι πολιτικο-στρατιωτικές σχέσεις στις Η.Π.Α, την περίοδο του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, αντιστοιχούν στο δημοκρατικό μοντέλο. Υπήρχε διαχωρισμός των εξουσιών, όπου ο κάθε θεσμός και η κάθε υπηρεσία ήταν αρμόδια για συγκεκριμένα θέματα και είχε συγκεκριμένες αποστολές. Σημαντικός ήταν και ο ρόλος του Προέδρου, που είχε την ανώτατη διοίκηση και ενισχύθηκε η θέση του στον πόλεμο, μέσω της ανάληψης περισσότερων ευθυνών και του γενικού συντονισμού όλου του κρατικού μηχανισμού. Η ενίσχυση του Προέδρου, όμως, έγινε με βάση το Σύνταγμα και τους νομοθετικούς κανόνες του κράτους. Στην περίπτωση των Η.Π.Α, έγινε μια "σωστή χρήση" της ιστορίας, μπορεί να λεχθεί, καθώς έγιναν προσπάθειες να αποφευχθούν τα λάθη του παρελθόντος και υπήρξε μέριμνα για το τί θα γίνει μεταπολεμικά. Έτσι, οι Η.Π.Α είχαν

---

²⁹⁵ Pape, Robert A., 1996, *Air Power and Coercion in War*, Cornell University Press, σελίδα 266.

²⁹⁶ Weigley, Russell Frank, 1973, *The American Way of War: A History of United States Military Strategy and Policy*, σελίδα 329.

²⁹⁷ Pape, Robert A., 1996, *Air Power and Coercion in War*, Cornell University Press, σελίδα 262.

²⁹⁸ Pape, Robert A., *ibid.*

²⁹⁹ Pape, Robert A., 1996, *Air Power and Coercion in War*, Cornell University Press, σελίδα 263.

³⁰⁰ Pape, Robert A., 1996, *Air Power and Coercion in War*, Cornell University Press, σελίδα 282.

ένα ολοκληρωμένο σχέδιο στον πόλεμο, όχι μόνο πώς θα τελειώσει ο πόλεμος, με νίκη των Συμμάχων και επίτευξη των στρατηγικών τους συμφερόντων, αλλά και στο πώς θα δομηθεί η ειρήνη αυτή και διατηρηθεί μακροπρόθεσμα. Οι σχέσεις στρατού - πολιτικής μπορούν να χαρακτηρισθούν αρμονικές, παρά τους ανταγωνισμούς σχετικά με την θέσπιση στρατηγικών.

Ωστόσο, όπως έχει αναφερθεί παραπάνω, ο ανταγωνισμός αυτός ήταν στα πλαίσια της γραφειοκρατίας ενός δημοκρατικού καθεστώτος. Επίσης, είναι σημαντικό να ειπωθεί ότι οι πολιτικο-στρατιωτικές σχέσεις είχαν αλληλεπίδραση και με τους υπόλοιπους φορείς της κοινωνίας των Η.Π.Α. Σημαντική ήταν η συνεισφορά της βιομηχανίας στην πολεμική παραγωγή, καθώς η κατασκευή προηγμένων στρατιωτικών μηχανημάτων και οχημάτων, έδωσε το προβάδισμα των Η.Π.Α έναντι της Γερμανίας και, έπειτα, στην επίτευξη των στρατηγικών στόχων της Συμμαχίας. Αυτό οφείλεται στην προσωπικότητα του Ρούσβελτ και στην προετοιμασία της χώρας, πριν εισέλθει επίσημα στον πόλεμο. Είχαν προετοιμαστεί, σε θέματα κινητοποίησης, προσωπικού και αποθεμάτων, και είχαν χαρακτηρίσει τον πόλεμο αυτό, ως πόλεμο δύο μετώπων, ώστε να παραχθεί το κατάλληλο υλικό και να γίνει μια σωστή διανομή των δυνάμεων. Τέλος, στον πόλεμο αυτό ήρθαν στην επιφάνεια τα κοινωνικά θέματα που απασχολούσαν την αμερικανική κοινωνία, όπως οι κοινότητες των Αφροαμερικανών.

Δόθηκαν κάποιες προσωρινές λύσεις, οι οποίες, μπορεί να ειπωθεί, ότι αποτέλεσαν βάση για τις μετέπειτα θεσμικές μεταρρυθμίσεις του κράτους. Επομένως, οι πολιτικο-στρατιωτικές σχέσεις είναι αλληλεξαρτώμενες με όλο το θεσμικό πλαίσιο της χώρας και δεν μπορούν να μελετηθούν ως ένα ξεχωριστό τμήμα της κοινωνίας. Για αυτό τον λόγο, έγινε μια παρουσίαση όλων των προεκτάσεων της δημόσιας πολιτικής των Η.Π.Α, διεθνείς σχέσεις, στρατηγική και τα λοιπά, ώστε να δοθεί μια ολοκληρωμένη εικόνα τους και πώς λειτούργησαν κατά την διάρκεια του πολέμου.

ΤΡΙΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ : Η ΝΑΖΙΣΤΙΚΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ ΣΤΟΝ Β' ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΠΟΛΕΜΟ

Σε αυτό το κεφάλαιο θα γίνει η ανάλυση των πολιτικο-στρατιωτικών σχέσεων της Ναζιστικής Γερμανίας κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Η Ναζιστική Γερμανία ήταν ένα ολοκληρωτικό καθεστώς, με έντονα απολυταρχικά στοιχεία, καθώς ο ανώτατος ηγέτης, ο Αδόλφος Χίτλερ, είχε συγκεντρώσει όλη την εξουσία στα χέρια του. Την περίοδο του πολέμου, οι εντολές στρατηγικής και διεξαγωγής του πολέμου προέρχονταν απευθείας από την κεντρική εξουσία της Γερμανίας, μιας και ο Χίτλερ είχε γίνει Commander in Chief της Wehrmacht από το 1938³⁰¹. Όπως αναφέρεται και στην βιβλιογραφία, η πολιτική ηγεσία της Γερμανίας δεν καθόριζε μόνο την στρατηγική που θα ακολουθούσε ο γερμανικός στρατός, αλλά οι εντολές αφορούσαν και το πώς θα γίνονται οι μάχες, κάτι το οποίο γινόταν στο *Ανατολικό Μέτωπο*, όπως θα αναλυθεί παρακάτω.

Με την άνοδο του ναζιστικού κόμματος στην εξουσία της Γερμανίας, έγινε κυρίαρχη κουλτούρα ο ναζισμός, που είχε ενσωματωθεί σε όλους τους κοινωνικούς τομείς της χώρας, όπως και στον στρατό. Η ναζιστική ιδεολογία δεν άφηνε περιθώρια αμφισβήτησης και πρόκλησης ως προς την κυριαρχία της στην γερμανική κοινωνία της εποχής. Με το ξέσπασμα του πολέμου, γνωστοποιήθηκαν οι ιδέες και οι νόρμες της ναζιστικής ιδεολογίας, οι οποίες γίνονταν αντιληπτές μέσω του τρόπου διεξαγωγής πολεμικών επιχειρήσεων από το γερμανικό στρατό, αλλά και στο πώς διοικούνταν οι κατακτημένες περιοχές.

Με το τέλος του πολέμου και την ήττα της Γερμανίας, έρχεται και το τέλος του ναζισμού. Οι οργανώσεις και τα άτομα που σχετίζονταν άμεσα με το καθεστώς κρίνονται ως εγκληματίες πολέμου, μέσω της Δίκης της Νυρεμβέργης. Ωστόσο, μέχρι τώρα υπάρχουν σημαντικά ερωτήματα σχετικά με εκείνο το καθεστώς. Μπορούσε ο στρατός της Γερμανίας να είχε αποτρέψει την άνοδο του Ναζισμού; Ποιά ήταν τα πραγματικά όρια ανάμεσα σε πολιτική και στρατιωτική εξουσία; Έπαιξε ρόλο στην επικράτηση του ολοκληρωτικού καθεστώτος η πρωσική στρατιωτική κουλτούρα ή όχι; Προκειμένου να απαντηθούν αυτά τα ερωτήματα, είναι

---

³⁰¹ Huntington, Samuel P. , 2000, *The Soldier and the State*, 15th edition, The Belknap Press of Harvard University Press, σελίδα 117.

αναγκαίο να γίνει μια ιστορική προσέγγιση στην εξέλιξη του στρατιωτικού επαγγέλματος στην Γερμανία και στα γεγονότα που οδήγησαν τον Χίτλερ στην εξουσία.

Ιστορική αναδρομή και η στρατιωτική παράδοση της Γερμανίας

Η ιστορική αφήγηση της Γερμανίας ξεκινά από την Πρωσία. Πολλοί συγγραφείς υποστηρίζουν ότι η στρατιωτική παράδοση της Γερμανίας είναι η πρωσική. Η Πρωσία ήταν από τις πρώτες κρατικές οντότητες που ασχολήθηκαν έντονα με την αναδιοργάνωση του στρατού και προχώρησε σε μεταρρυθμίσεις που ενίσχυαν τον επαγγελματικό του χαρακτήρα. Όπως αναφέρει ο MacGregor Knox, η Πρωσία καθιέρωσε ένα πρότυπο σύστημα στον στρατό, μετά το 1808, *"ως απάντηση στο παλαιό καθεστώς του γερμανικού στρατού"*³⁰², όπου η ανέλιξη των στρατιωτικών γινόταν με αριστοκρατικά κριτήρια. Με το νέο αυτό σύστημα τα κριτήρια που έπρεπε να είχε ο αξιωματικός ήταν το *"Bildung"*, δηλαδή την στρατιωτική εκπαίδευση και κουλτούρα, και το *"Ceistung"*, δηλαδή την ικανότητά του να ανταποκρίνεται στο πεδίο της μάχης και τις επιτυχίες του εκεί³⁰³. Τέλος, ο MacGregor Knox παραθέτει και το εισοδηματικό κριτήριο, δηλαδή ο νέος αξιωματικός έπρεπε να είχε κατάλληλο ιδιωτικό εισόδημα για να ανελιχθεί στις ανώτερες βαθμίδες του στρατού³⁰⁴. Με την ενοποίηση της Γερμανίας, και την δημιουργία της *"Γερμανικής Αυτοκρατορίας"* στις 18 Ιανουαρίου 1871³⁰⁵, η πρωσική στρατιωτική κουλτούρα έγινε μέρος της συνολικής γερμανικής κουλτούρας. Έτσι, ο Samuel Huntington χωρίζει την ιστορική περίοδο της Γερμανίας σε τρεις περιόδους. Η πρώτη περίοδος αναφέρεται ως *"τραγωδία του επαγγελματικού милитарισμού"*³⁰⁶, 1871 - 1919.

Σύμφωνα με τον Huntington η εποχή αυτή χαρακτηρίζεται από τον επαγγελματισμό του στρατού, κυριαρχία του *"ορθολογισμού στις στρατιωτικές επιχειρήσεις"*³⁰⁷ και την στρατιωτική

---

³⁰² Knox, MacGregor, 2000, "1 October 1942 : Adolf Hitler, Wehrmacht officer policy and social revolution", The Historical Journal, 43, 3, pp. 801 – 825, σελίδα 805.

³⁰³ Knox, MacGregor, ibid.

³⁰⁴ Knox, MacGregor, ibid.

³⁰⁵ Berstein, Serge & Milza, Pierre, 1997, Η ιστορία της Ευρώπης, τόμος 2 : Η Ευρωπαϊκή Συμφωνία και η Ευρώπη των Εθνών 1815 – 1919, σελίδα 141.

³⁰⁶ Huntington, Samuel P. , 2000, The Soldier and the State, 15th edition, The Belknap Press of Harvard University Press, σελίδα 99.

³⁰⁷ Huntington, Samuel P. , ibid.

ηγεσία "περιορισμένη στα στρατιωτικά θέματα"³⁰⁸. Ο συγγραφέας επισημαίνει ότι ο Α' Παγκόσμιος Πόλεμος ανέστρεψε όλη την κατάσταση, όπου το Γενικό Επιτελείο ελεγχόταν από την κυβέρνηση και οι στρατιωτικοί άρχισαν να ασχολούνται περισσότερο με την πολιτική, καταστρέφοντας τον "επαγγελματισμό"³⁰⁹ τους. Επομένως, παρατηρώντας το επιχείρημα του Huntington, δίνεται μεγάλη σημασία στην πολιτικοποίηση του στρατού, ως αιτία της πτώσης της Γερμανίας και της έντονης μιλιταριοποίησής της. Η δεύτερη περίοδος είναι η Δημοκρατία της Βαϊμάρης, 1918 - 1933, όπου ο στρατός έχει υπό την "απόλυτη κυριαρχία"³¹⁰ του το κράτος. Όπως αναφέρει ο Huntington, ο στρατός ήταν ο ρυθμιστής του πολιτεύματος, καθώς στήριζε την κυβέρνηση, η οποία είχε "μικρή αποδοχή και μικρή υποστήριξη από τις ισχυρές κοινωνικές ομάδες"³¹¹. Ο Huntington επισημαίνει την ισχυρή θέση του στρατού στην γερμανική κοινωνία εκείνης της περιόδου, λόγω της ασάφειας του τότε Συντάγματος, τον διασκορπισμό της πολιτικής εξουσίας, ενότητα του στρατού και ισχυροποίηση της θέσης του ανώτατου στρατιωτικού ηγέτη³¹².

Η τρίτη περίοδος ήταν η εποχή του Γ' Ράιχ, 1933 - 1945. Ο Huntington υποστηρίζει ότι ο στρατός στήριζε τον Χίτλερ, επειδή του εξασφάλιζε αυτονομία και "μονοπώλιο της στρατιωτικής λειτουργίας"³¹³. Επίσης, επισημαίνει ότι ο στρατός δεν υποστήριζε την ναζιστική ιδεολογία, παρά την κυριαρχία της σε όλους τους κοινωνικούς θεσμούς³¹⁴. Ο Huntington συνεχίζει το επιχείρημά του για την μη ναζιστική ιδεολογία του στρατού, τουλάχιστον τα πρώτα χρόνια του Ράιχ, αντιπαραβάλλοντας τις διαφορές των δύο ιδεολογιών στην εξωτερική πολιτική της Γερμανίας. Ο στρατός υποστήριζε την εξοπλιστική αναβάθμιση της Γερμανίας και μια αργή και σταθερή στρατιωτική εκστρατεία, ώστε να "εξασφαλιστεί η ασφάλεια"³¹⁵ της χώρας. Από την άλλη, οι Ναζί ήταν επεκτατικοί, προωθώντας μια μαζική κινητοποίηση, χωρίς να είχαν

---

³⁰⁸ Huntington, Samuel P. , 2000, The Soldier and the State, 15th edition, The Belknap Press of Harvard University Press, σελίδα 101.

³⁰⁹ Huntington, Samuel P. , 2000, The Soldier and the State, 15th edition, The Belknap Press of Harvard University Press, σελίδα 106.

³¹⁰ Huntington, Samuel P. , 2000, The Soldier and the State, 15th edition, The Belknap Press of Harvard University Press, σελίδα 109.

³¹¹ Huntington, Samuel P. , ibid.

³¹² Huntington, Samuel P. , 2000, The Soldier and the State, 15th edition, The Belknap Press of Harvard University Press, σελίδα 110.

³¹³ .Huntington, Samuel P. , 2000, The Soldier and the State, 15th edition, The Belknap Press of Harvard University Press, σελίδα 113.

³¹⁴ Huntington, Samuel P. , ibid.

³¹⁵ Huntington, Samuel P. , 2000, The Soldier and the State, 15th edition, The Belknap Press of Harvard University Press, σελίδα 114.

μεριμνήσει για μελλοντικά εμπόδια ³¹⁶. Ως παράδειγμα, ο Huntington, αναφέρει τον επανεξοπλισμό της Ρηνανίας, το 1936, κάτι για το οποίο είχε αντιδράσει ο στρατός, επειδή θα προκαλούταν *"επέμβαση των Γάλλων"*³¹⁷. Επομένως, σύμφωνα με την θεωρία του Huntington, ο επαγγελματισμός του στρατού είναι η μόνη του "ασπίδα", καθώς η πολιτικοποίησή του και η περισσότερη ενασχόλησή του με την άσκηση πολιτικής έχει αρνητικό αντίκτυπο στην λειτουργία του, αλλά και στην "επιβίωση" ενός δημοκρατικού πολιτεύματος.

Ωστόσο, ο Finer θεωρεί αδύναμο το επιχείρημα του Huntington για τον επαγγελματισμό του στρατού. Υποστηρίζει ότι στον Μεσοπόλεμο ο στρατός λειτουργούσε *"μέσα στο νομικό πλαίσιο"* και ήταν μια *"αυτόνομη οργάνωση μέσα στο κράτος"*, λόγω της πολιτικής κουλτούρας της Γερμανίας³¹⁸. Ο Finer κατατάσσει την Γερμανία στις χώρες με ανεπτυγμένη πολιτική κουλτούρα³¹⁹. Αναφέρει ότι την περίοδο 1918 - 1934 οποιαδήποτε προσπάθεια για κατάληψη εξουσίας *"περιβαλλόταν από πολιτική ή συνταγματικό μανδύα"*³²⁰. Επίσης, υποστηρίζει ότι ο στρατός της Γερμανίας συμμάχησε με τους Ναζί, ώστε να αποκτήσει μια *"μαζική βάση"*³²¹. Επομένως, όπως παρατηρείται από την μελέτη των δύο παραπάνω συγγραφέων, είναι δύσκολο να οριοθετηθεί η αλληλεξάρτηση ανάμεσα σε στρατό και Ναζί, δηλαδή κατά πόσο η συνεργασία τους ήταν εθελοντική, ή καταναγκαστική. Ωστόσο, αυτό που χαρακτηρίζει την Γερμανία, κατά την διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, είναι η κατάταξή της στα απολυταρχικά καθεστώτα, με την απόλυτη κυριαρχία ενός κόμματος, του ναζιστικού. Όλοι οι θεσμοί της κοινωνίας και η λειτουργία του κράτους περιστρεφόταν γύρω από μια κλειστή ομάδα, έμπιστη του Χίτλερ. Ωστόσο, όπως θα ειπωθεί και παρακάτω, αυτός ήταν και ένας από τους λόγους της ήττας της Γερμανίας στον πόλεμο και της πτώσης του καθεστώτος.

Ο ναζισμός ως βασικό στοιχείο του Γ' Ράιχ

---

³¹⁶ Huntington, Samuel P. , 2000, The Soldier and the State, 15th edition, The Belknap Press of Harvard University Press, σελίδα 115.

³¹⁷ Huntington, Samuel P. , 2000, ibid.

³¹⁸ Finer, Samuel E., 1969, The Man on Horseback : The Role of the Military in Politics, 3rd printing, σελίδα 167.

³¹⁹ Finer, Samuel E., 1969, The Man on Horseback : The Role of the Military in Politics, 3rd printing, σελίδα 90.

³²⁰ Finer, Samuel E., 1969, The Man on Horseback : The Role of the Military in Politics, 3rd printing, σελίδα 93.

³²¹ Finer, Samuel E., ibid.

Πριν γίνει η εξιστόρηση των γεγονότων, είναι αναγκαίο να γίνει μια σύντομη παρουσίαση της ναζιστικής ιδεολογίας, καθώς ήταν βασικό στοιχείο του κράτους εκείνης της περιόδου, και ποιός ήταν ο αντίκτυπος της, ιδιαίτερα στον στρατό της χώρας. Ένα στοιχείο που τονίζουν οι ιστορικοί, ως αιτία ανόδου του ναζισμού, είναι η οικονομική κρίση του Μεσοπολέμου. Σύμφωνα με τον Berstein, ο ναζισμός πρότεινε ένα σχέδιο ανόρθωσης της χώρας, μέσω της *"δημιουργίας ενός ολοκληρωτικού κράτους σε φυλετική βάση"*³²². Έτσι, όπως αναφέρει ο Έριχ Φρομ, οι ναζί εκμεταλλεύτηκαν την *"κοινωνική απογοήτευση"*³²³ της Γερμανίας, η οποία εντεινόταν με τις μνήμες της ήττας της χώρας στο Α' Παγκόσμιο Πόλεμο και την επιβολή της Συνθήκης των Βερσαλλιών. Ο Φρομ ανήκε στην πλευρά της ψυχολογίας, αλλά χρησιμοποιούσε συχνά κοινωνικά και οικονομικά επιχειρήματα για να στηρίξει την άποψή του για την άνοδο του ναζισμού. Έτσι, υποστηρίζει ότι η αντιπαλότητα μεταξύ των τάξεων της Γερμανίας ιδιαίτερα την περίοδο της Δημοκρατίας της Βαϊμάρης, έδωσε αφορμή στους ναζί να συνεργαστούν με αυτούς που ήταν δυσαρεστημένοι με τον πλειοψηφικό πολιτικό προσανατολισμό του κοινοβουλίου³²⁴.

Τέλος, ο ναζισμός χαρακτηρίζεται ως *"ριζοσπαστικός οπορτουνισμός"*³²⁵, καθώς η συμμετοχή στο αντίστοιχο κόμμα έδινε περιθώρια κοινωνικής ανόδου και συμμετοχής στην κρατική γραφειοκρατία. Σε αυτό το επιχείρημα, συνηγορεί και η άποψη των Berstein και Milza, για την *"οικονομική αστάθεια και τις πολιτικές ανωμαλίες"*³²⁶, που οδήγησαν στην άνοδο του ναζιστικού κόμματος στην Γερμανία. Όπως αναφέρουν, υπήρχε τέτοια αποσταθεροποίηση στο εσωτερικό της κοινωνίας, που οι πολίτες θα υποστήριζαν *"οποιοδήποτε που θα βελτίωνε την κατάστασή τους"*³²⁷. Αυτή ήταν η βάση του ναζιστικού κόμματος, που κύριο επιχείρημά του, ιδιαίτερα πριν την ανάληψη της εξουσίας, ήταν το *"σταμάτημα της κομμουνιστικής προέλασης"*³²⁸. Η ναζιστική ιδεολογία χαρακτήριζε τις πολιτικο-στρατιωτικές σχέσεις της εποχής, καθώς

---

³²² Berstein, Serge, 2002, Δημοκρατίες, αυταρχικά και ολοκληρωτικά καθεστώτα στον 20ο αιώνα, β' έκδοση, σελίδα 130.

³²³ Fromm, Erich. 2017. Ο φόβος μπροστά στην ελευθερία. Μετάφραση : Ουρανία Τουτουντζή. Πρώτη έκδοση : 1941, Escape from Freedom, σελίδα 247.

³²⁴ Fromm, Erich. 2017. Ο φόβος μπροστά στην ελευθερία. Μετάφραση : Ουρανία Τουτουντζή. Πρώτη έκδοση : 1941, Escape from Freedom, σελίδα 249.

³²⁵ Fromm, Erich. 2017. Ο φόβος μπροστά στην ελευθερία. Μετάφραση : Ουρανία Τουτουντζή. Πρώτη έκδοση : 1941, Escape from Freedom, σελίδα 252.

³²⁶ Berstein, Serge & Milza, Pierre, 1997, Η ιστορία της Ευρώπης, τόμος 3 : Διάσπαση και Ανοικοδόμηση της Ευρώπης 1919 - σήμερα, σελίδα 42.

³²⁷ Berstein, Serge & Milza, Pierre, 1997, Η ιστορία της Ευρώπης, τόμος 3 : Διάσπαση και Ανοικοδόμηση της Ευρώπης 1919 - σήμερα, σελίδα 74.

³²⁸ Berstein, Serge & Milza, Pierre, ibid.

εξιδανίκευε τον πόλεμο ως *"την υπέρτατη δοκιμή του ατόμου"*³²⁹. Έτσι, το καθεστώς προσπαθούσε να δικαιολογήσει την επεκτατική του πολιτική, χωρίς να υπάρξουν αντιδράσεις στο εσωτερικό της κοινωνίας. Πολλοί που είχαν ηγετικές θέσεις στο ναζιστικό καθεστώς είχαν ανελιχθεί, λόγω της συμμετοχής τους στο ναζιστικό κόμμα και με την διατήρηση προσωπικών δεσμών με τον Χίτλερ³³⁰. Βέβαια, πρέπει να τονιστεί ότι οι Ναζί είχαν *"αλώσει"* όλους τους θεσμούς της κοινωνίας, προχώρησαν σε διώξεις αντιφρονούντων, ενίσχυσαν τον ναζιστικό προσανατολισμό σε όλη την διοίκηση και έδωσαν έμφαση στο εκπαιδευτικό σύστημα.

Για αυτό τονίζει, πολύ σωστά, ο Bartov ότι οι Γερμανοί στρατιώτες του '40 ήταν παιδιά και έφηβοι, όταν ο Χίτλερ ήρθε στην εξουσία³³¹. Με αυτόν τον τρόπο δείχνει πόσο σημαντικό ρόλο έπαιξε το εκπαιδευτικό σύστημα, με την αντίστοιχη προπαγάνδα, στο να πλασθεί η ιδεολογία των νέων πολιτών και να προχωρήσουν σε ακραίες και βίαιες κινήσεις, ιδιαίτερα σε όσους έγιναν μέλη του στρατεύματος και στέλνονταν στις στρατιωτικές αποστολές στο εξωτερικό. Έτσι, ο ναζισμός αποτέλεσε συνδετικός κρίκος για τους Γερμανούς στρατιώτες, ιδιαίτερα την περίοδο του πολέμου, στο Ανατολικό Μέτωπο. Όπως αναφέρεται από τον Omer Bartov, το *"ναζιστικό όραμα"*³³² για τον πόλεμο ήταν η λύση στην πρόκληση που αντιμετώπιζαν οι αξιωματικοί της Wehrmacht, στο να κρατήσουν ενωμένους τους στρατιώτες. Επομένως, ο Omer Bartov υποστηρίζει ότι, από εκείνη την στιγμή, ο *"γερμανικός στρατός έγινε στρατός του Χίτλερ"*³³³. Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, το καθεστώς της ναζιστικής Γερμανίας βασιζόταν σε φυλετικά κριτήρια, όπου η γερμανική φυλή χαρακτηριζόταν ως ανώτερη και δικαιολογούσε το μίσος και την βία έναντι των άλλων φυλών, χαρακτηρίζοντάς ως *"υπάνθρωπους τους ντόπιους της Ανατολικής Ευρώπης"*³³⁴. Για αυτό ο Bartov υποστηρίζει ότι βασικό στοιχείο της στρατηγικής της εισβολής της Γερμανίας στην ΕΣΣΔ, ήταν η *"ιδεολογική βιαιότητα"*³³⁵.

---

³²⁹ Bartov, Omer, 1992, *Hitler's Army : Soldiers, Nazis, and War in the Third Reich*, Oxford University Press, σελίδα 107.

³³⁰ Pape, Robert A., 1996, *Air Power and Coercion in War*, Cornell University Press, σελίδα 285

³³¹ Bartov, Omer, 1992, *Hitler's Army : Soldiers, Nazis, and War in the Third Reich*, Oxford University Press, σελίδα 108.

³³² Bartov, Omer, 1992, *Hitler's Army : Soldiers, Nazis, and War in the Third Reich*, Oxford University Press, σελίδα 28.

³³³ Bartov, Omer, *ibid*.

³³⁴ Bartov, Omer, 1992, *Hitler's Army : Soldiers, Nazis, and War in the Third Reich*, Oxford University Press, σελίδα 62.

³³⁵ Bartov, Omer, 1992, *Hitler's Army : Soldiers, Nazis, and War in the Third Reich*, Oxford University Press, σελίδα 21.

Επομένως, μπορεί να ειπωθεί ότι ο ναζισμός χρησιμοποιούσε ψυχολογικά στοιχεία και κίνητρα, ώστε να εδραιώσει την κυριαρχία του στο εσωτερικό της χώρας και ως στρατηγική στα πεδία των μαχών, όπου οι στρατιώτες προχωρούσαν σε ακραίες βιαιότητες. Με αυτόν τον τρόπο, η κεντρική εξουσία αντισταθμούσε την ιστορική πραγματικότητα, δηλαδή με την είσοδο των Η.Π.Α στον πόλεμο και την ενίσχυση της Συμμαχίας έναντι του Άξονα, η Γερμανία δεν μπορούσε να επιβιώσει, στρατιωτικά, ενός παγκόσμιου πολέμου. Επομένως, η στρατηγική της Γερμανίας στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο είναι ο τομέας όπου εφαρμόστηκαν οι πολιτικο-στρατιωτικές σχέσεις της χώρας.

Η Γερμανία στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο

Οι πολεμικές επιχειρήσεις της Γερμανίας χωρίζονται σε τρεις κατευθύνσεις, α) η πρώτη περίοδος, δηλαδή η επιθετική στρατηγική της χώρας στο Δυτικό Μέτωπο, β) η δεύτερη περίοδος, το Ανατολικό Μέτωπο, γ) η τρίτη περίοδος, ήττα της Γερμανίας στο Ανατολικό Μέτωπο, η υποχώρηση και οι τελευταίες συγκρούσεις πριν την παράδοση. Τα πρώτα χρόνια του πολέμου χαρακτηρίζονται ως στρατηγική του "*κεραυνοβόλου πολέμου*"³³⁶ (Blitzkrieg). Η γερμανική πολεμική μηχανή ήταν ανώτερη των αντιπάλων της και έτσι, προχώρησε στην άμεση κατάληψη της Πολωνίας και στην Σκανδιναβία³³⁷.

Ωστόσο, οι Berstein και Milza επισημαίνουν την συμβολή του Συμφώνου Μολότοφ - Ρίμπεντροπ στις πρώτες επιτυχίες των Γερμανών, καθώς οι Σοβιετικοί επιτίθονταν στα νώτα των χωρών, όταν οι Γερμανοί έκαναν την κύρια επίθεση και αυτό έγινε στην περίπτωση της Πολωνίας³³⁸. Το ίδιο συνέβηκε και στην εισβολή των Σοβιετικών στην Φινλανδία, όταν οι Γερμανοί επιτίθονταν στην Δανία και την Νορβηγία³³⁹. Επομένως, μπορεί να ειπωθεί, αν χρησιμοποιηθεί το επιχείρημα των παραπάνω συγγραφέων για την σοβιετική συνδρομή, ότι οι νίκες των Γερμανών οφείλονταν στον συνδυασμό πολεμικής εξοπλιστικής ανωτερότητας, αλλά και λόγω της συμμαχίας, επειδή οι αμυνόμενες χώρες έπρεπε να ανταποκριθούν σε δύο μέτωπα πολέμου. Η πολεμική εξοπλιστική ανωτερότητα των Γερμανών φάνηκε στις πρώτες περιόδους

---

³³⁶ Berstein, Serge & Milza, Pierre, 1997, Η ιστορία της Ευρώπης, τόμος 3 : Διάσπαση και Ανοικοδόμηση της Ευρώπης 1919 - σήμερα, σελίδα 112.

³³⁷ Berstein, Serge & Milza, Pierre, ibid.

³³⁸ Berstein, Serge & Milza, Pierre, ibid.

³³⁹ Berstein, Serge & Milza, Pierre, ibid.

του πολέμου, όπου χαρακτηριστική τους στρατιωτική στρατηγική ήταν οι μεραρχίες Panzer, οι οποίες συγκεντρώνονταν *"σε συγκεκριμένα σημεία του μετώπου"*³⁴⁰ και διασπούσαν τις γραμμές του αντιπάλου. Έτσι, άνοιγαν *"ρήγμα"* στον σχηματισμό του εχθρού και, μέσω αυτού, το πεζικό *"μπορούσε να εισορμήσει"*³⁴¹. Επίσης, ο Bartov αναφέρει την ικανότητα των μεραρχιών Pantzer να *"εισχωρούν βαθιά στην οπισθοφυλακή του αντιπάλου"*³⁴².

Οι Berstein και Milza επισημαίνουν το σημαντικό υποστηρικτικό ρόλο της γερμανικής αεροπορίας, που ήταν *"εφοδιασμένη με αεροσκάφη κάθετου βομβαρδισμού (Στούκας)"*³⁴³. Για αυτό, ο Bartov παραθέτει τον χαρακτηρισμό *"ιπτάμενο πεζικό"* για την γερμανική αεροπορία, επειδή *"εισχωρούσε στο μέτωπο του εχθρού"*, προκαλούσε φθορές στο μεταφορικό σύστημα και στις προμήθειες και, με αυτόν τον τρόπο, πλήττονταν το ηθικό του αντιπάλου στα πεδία των μαχών, αλλά και *"μετόπισθεν"*³⁴⁴. Αυτή η στρατηγική των Γερμανών φάνηκε, ιδιαίτερα στην μάχη της Γαλλίας, όπου οι Berstein και Milza κρίνουν αποτυχημένη την στρατηγική των Γάλλων, οι οποίοι έμειναν *"ταμπουρωμένοι πίσω από την γραμμή Μαζινό"* και στην μάχη των Αρδεννών, 10 Μαΐου 1940, το γαλλικό Επιτελείο *"κρίνει αδύνατη την διείσδυση αρμάτων"*³⁴⁵. Αυτή η αναβλητικότητα του γαλλικού στρατού έδωσε το δικαίωμα στο γερμανικό στρατό να έχει την πρωτοβουλία των επιθέσεων, σπρώχνοντας τις γαλλικές και βρετανικές δυνάμεις βορειότερα, όπου οι συμμαχικές δυνάμεις αποκλείονται στην Δουνκέρκη³⁴⁶. Ο Χίτλερ είχε σχέδιο απόβασης στην Βρετανία και για αυτό είχε προχωρήσει σε *"εντατικό βομβαρδισμό του Λονδίνου"*³⁴⁷.

Όμως, η Βρετανία άντεξε την γερμανική επίθεση και, μάλιστα, πέρασε στην αντεπίθεση, όπου οι Berstein και Milza τονίζουν την σημαντική συνεισφορά της βρετανικής αεροπορίας,

---

³⁴⁰ Berstein, Serge & Milza, Pierre, 1997, Η ιστορία της Ευρώπης, τόμος 3 : Διάσπαση και Ανοικοδόμηση της Ευρώπης 1919 - σήμερα, σελίδα 112.

³⁴¹ Berstein, Serge & Milza, Pierre, ibid.

³⁴² Bartov, Omer, 1992, Hitler's Army : Soldiers, Nazis, and War in the Third Reich, Oxford University Press, σελίδα 13.

³⁴³ Berstein, Serge & Milza, Pierre, 1997, Η ιστορία της Ευρώπης, τόμος 3 : Διάσπαση και Ανοικοδόμηση της Ευρώπης 1919 - σήμερα, σελίδα 113.

³⁴⁴ Bartov, Omer, 1992, Hitler's Army : Soldiers, Nazis, and War in the Third Reich, Oxford University Press, σελίδα 13.

³⁴⁵ Berstein, Serge & Milza, Pierre, 1997, Η ιστορία της Ευρώπης, τόμος 3 : Διάσπαση και Ανοικοδόμηση της Ευρώπης 1919 - σήμερα, σελίδα 113.

³⁴⁶ Berstein, Serge & Milza, Pierre, ibid.

³⁴⁷ Berstein, Serge & Milza, Pierre, 1997, Η ιστορία της Ευρώπης, τόμος 3 : Διάσπαση και Ανοικοδόμηση της Ευρώπης 1919 - σήμερα, σελίδα 114.

που με *"καταδιωκτικά Σπιτφάιρ"*³⁴⁸ προκαλούσαν σημαντικές φθορές στην γερμανική αεροπορία. Μετά την αποτυχία στην Βρετανία, ο Χίτλερ στρέφεται προς τον Ατλαντικό και την Μεσόγειο. Στην *"Μάχη του Ατλαντικού"*, η στρατηγική των Γερμανών αφορούσε την δραστηριότητα των υποβρυχίων εναντίον των αμερικανικών νηοπομπών *"του εφοδιασμού της Βρετανίας"*³⁴⁹. Όπως επισημαίνεται, στον Ατλαντικό επικράτησαν οι Σύμμαχοι *"με σοβαρές απώλειες"*³⁵⁰. Στο Δυτικό Μέτωπο των Γερμανών μπορεί συμπεριληφθεί η μάχη στην Βόρεια Αφρική, όπου τον Απρίλιο του 1941, ο Χίτλερ στέλνει *"τα Afrika Corps του Ρόμμελ"*, ώστε να συνδράμουν τις ιταλικές δυνάμεις, που είχαν ηττηθεί από τους Βρετανούς, και πετυχαίνει την *"σταθεροποίηση του μετώπου"*³⁵¹. Σε αυτήν την περίοδο του πολέμου, οι πολιτικο-στρατιωτικές σχέσεις της Γερμανίας ήταν σε αρμονικό επίπεδο, καθώς τα πολεμικά σχέδια είχαν θετικές εξελίξεις και δεν είχαν σταλεί ακόμα όλες οι δυνάμεις και τα αποθέματα των Γερμανών στο εξωτερικό.

Όμως, αυτό άλλαξε με τις πρώτες ήττες των Γερμανών στο Ανατολικό Μέτωπο και την επικράτηση των Συμμάχων στην Βόρεια Αφρική. Την άνοιξη του 1943, οι Βρετανοί καταφέρνουν να *"διασπάσουν το γερμανο-ιταλικό μέτωπο στο Ελ - Αλαμείν"*³⁵² και επελαύνουν προς Λιβύη και Τυνησία. Ενώνονται με τις δυνάμεις των Αμερικανών, που είχαν *"αποβιβαστεί στην Βόρεια Αφρική τον Νοέμβριο του 1942"*³⁵³. Όπως αναφέρει ο Pape, υπήρξαν σημαντικές προστριβές ανάμεσα στους Στρατηγούς και τον Χίτλερ, ιδιαίτερα στο Ανατολικό Μέτωπο, όπου οι πρώτοι επέμεναν στην υιοθέτηση *"στρατηγικής άμυνας"*, με ένα *"μέτωπο βέλος που θα άντεχε στις επιθέσεις των Σοβιετικών"*, ενώ ο Χίτλερ επέμενε σε επιθετικές στρατηγικές, συγκεκριμένα στην στρατηγική *"περιορισμένων επιθέσεων που θα διέκοπταν τις προετοιμασίες των Σοβιετικών"*³⁵⁴. Έτσι, γίνεται κατανοητό ότι η εμπλοκή του Χίτλερ στον στρατηγικό σχεδιασμό της γερμανικής είχε καταστροφικά αποτελέσματα και συμπεριλαμβάνεται στις αιτίες που οδήγησαν στην ήττα της Γερμανίας. Συνεπώς, μετά την ήττα των Γερμανών στο Ανατολικό Μέτωπο, με την επακόλουθη επέλαση των Σοβιετικών, και την επικράτηση των Συμμάχων στην

---

³⁴⁸ Berstein, Serge & Milza, Pierre, 1997, Η ιστορία της Ευρώπης, τόμος 3 : Διάσπαση και Ανοικοδόμηση της Ευρώπης 1919 - σήμερα, σελίδα 114.

³⁴⁹ Berstein, Serge & Milza, Pierre, 1997, Η ιστορία της Ευρώπης, τόμος 3 : Διάσπαση και Ανοικοδόμηση της Ευρώπης 1919 - σήμερα, σελίδα 115.

³⁵⁰ Berstein, Serge & Milza, Pierre, ibid.

³⁵¹ Berstein, Serge & Milza, Pierre, ibid.

³⁵² Berstein, Serge & Milza, Pierre, 1997, Η ιστορία της Ευρώπης, τόμος 3 : Διάσπαση και Ανοικοδόμηση της Ευρώπης 1919 - σήμερα, σελίδα 124.

³⁵³ Berstein, Serge & Milza, Pierre, ibid.

³⁵⁴ Pape, Robert A., 1996, Air Power and Coercion in War, Cornell University Press, σελίδα 288

Βόρεια Αφρική και την απόβαση στην Νορμανδία, η οποία "ενεργοποίησε" ξανά το Δυτικό Μέτωπο, η Γερμανία ήταν καταδικασμένη.

Όπως τονίζει, εύστοχα, ο Pape δεν είχε *"καμία ελπίδα να αντιμετωπίσει τα συνδυναζόμενα αποθέματα των Συμμάχων της"*³⁵⁵. Ένα ακόμη ιστορικό στοιχείο, που επιβεβαιώνει το παραπάνω επιχείρημα, είναι η απόφαση του καθεστώτος να προχωρήσει σε *"πολιτική επιστράτευση"*, το 1942, στέλνοντας αιχμαλώτους πολέμου και πολίτες κατακτημένων κρατών, με την βία, ως εργάτες στην Γερμανία ή στην κατασκευή του *"Ατλαντικού Τείχους"*, για να αποτρέπονται οι αποβάσεις των Συμμάχων³⁵⁶. Αυτό δείχνει την κακή στρατηγική του ναζιστικού καθεστώτος, όχι μόνο σε πεδία των μαχών, αλλά και στην εσωτερική λειτουργία του κράτους, καθώς λειτουργούσε μόνο με ολοκληρωτικά και ρατσιστικά κριτήρια, καταστρέφοντας όλη την δομή του κράτους. Συνεπώς, το Ανατολικό Μέτωπο ήταν το σημείο - κλειδί στην ιστορία του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, καθώς ο στρατός της Γερμανίας υπέστη πολλές απώλειες, η στρατιωτική της στρατηγική δέχθηκε πλήγματα και η ήττα στο μέτωπο αυτό επιτάχυνε τις εξελίξεις. Όπως επισημαίνει ο MacGregor Knox, οι ενέργειες του Χίτλερ στο να έχει τον απόλυτο έλεγχο της επιχείρησης, σε επίπεδο λήψης αποφάσεων και διαταγών προς τους στρατηγούς στα πεδία των μαχών, ήταν ο *"ιστορικός παράγοντας"* που οδήγησε στο *"αποτέλεσμα"* της ήττας των Γερμανών³⁵⁷.

Η μάχη στο Ανατολικό Μέτωπο ξεκίνησε στις 22 Ιουνίου 1941, με την επιχείρηση *"Μπαρμπαρόσα"*³⁵⁸. Ένα κύριο χαρακτηριστικό της στρατηγικής των Γερμανών ήταν ο διασκορπισμός των στρατιωτικών μονάδων, ώστε να *"καλυφθεί όλο το μήκος του μετώπου"*³⁵⁹. Αυτή η κίνηση έκανε ευάλωτες τις μονάδες των Γερμανών, καθώς οι Σοβιετικοί *"μπορούσαν να προβλέψουν τις κινήσεις τους"*³⁶⁰. Σύμφωνα με τον Bartov, αυτό έγινε στην μάχη νότια του

---

³⁵⁵ Pape, Robert A., 1996, *Air Power and Coercion in War*, Cornell University Press, σελίδα 288.

³⁵⁶ Bernstein, Serge & Milza, Pierre, 1997, *Η ιστορία της Ευρώπης, τόμος 3 : Διάσπαση και Ανοικοδόμηση της Ευρώπης 1919 - σήμερα*, σελίδα 119.

³⁵⁷ Knox, MacGregor, 2000, "1 October 1942 : Adolf Hitler, Wehrmacht officer policy and social revolution", *The Historical Journal*, 43, 3, pp. 801 - 825, σελίδα 809.

³⁵⁸ Knox, MacGregor, 2000, "1 October 1942 : Adolf Hitler, Wehrmacht officer policy and social revolution", *The Historical Journal*, 43, 3, pp. 801 - 825, σελίδα 807.

³⁵⁹ Bartov, Omer, 1992, *Hitler's Army : Soldiers, Nazis, and War in the Third Reich*, Oxford University Press, σελίδα 14.

³⁶⁰ .Bartov, Omer, 1992, *Hitler's Army : Soldiers, Nazis, and War in the Third Reich*, Oxford University Press, σελίδα 18.

Λένινγκραντ, το 1942, όπου οι Σοβιετικοί περικύκλωσαν έξι μεραρχίες πεζικού³⁶¹. Το 1942 ο Χίτλερ είχε διατάξει την υλοποίηση της επιχειρήσεων "Μπλε", όπου μέσω μαζικής επίθεσης θα καταλαμβάνονταν το Στάλινγκραντ και οι, πλούσιες σε πετρέλαιο, περιοχές του Καυκάσου³⁶². Όπως επισημαίνεται από τον Glantz, ο κύριος στόχος του Χίτλερ ήταν ο Καύκασος και, έτσι, ένωσε όλες τις γερμανικές στρατιωτικές μονάδες σε μια, με την ονομασία "Army Group South"³⁶³. Θα παραθετεί η στρατηγική αυτής της μονάδας, όπως την αναφέρει ο Glantz : ο Army Group South δραστηριοποιούνταν πάνω σε ένα στρατηγικό άξονα, ο οποίος αποτελούνταν από δύο μέρη, το Στάλινγκραντ και τον Καύκασο. Η μονάδα αυτή χωρίστηκε σε δύο τμήματα, Army Group A και Army Group B, ωστόσο δεν μπόρεσαν να καλύψουν όλο το εύρος του μετώπου και ηττήθηκαν³⁶⁴.

Όπως είχε αναφερθεί παραπάνω, σύμφωνα με τον Barton, η πρόκληση των Γερμανών αξιωματικών ήταν να κρατήσουν ενωμένους τους στρατιώτες στο Ανατολικό Μέτωπο. Για να εξηγήσει αυτό το επιχείρημα, χρησιμοποίησε την θεωρία των "primary groups". Σύμφωνα με αυτήν, οι "πρωταρχικές ομάδες" είναι οι πρώτες μεραρχίες στρατού που στέλνονται στα πεδία των μαχών, όπου οι δεσμοί μεταξύ των στρατιωτών είναι ισχυροί μεταξύ τους, καθώς υπηρετούν μαζί από την εποχή της αρχικής εκπαίδευσής τους³⁶⁵. Αυτό που τους ενώνει, δεν είναι απαραίτητα η ιδεολογία, αλλά οι "αξίες της κοινωνικής οργάνωσης"³⁶⁶. Σύμφωνα με τον Barton, οι "πρωταρχικές ομάδες" του γερμανικού στρατού αποτελούνταν από μέλη που ανήκαν σε "ειδική μονάδα και στρατολογούνταν από τις ίδιες ζώνες"³⁶⁷. Όταν, όμως, οι απώλειες των Γερμανών αυξάνονταν, στέλνονταν καινούριες μονάδες, οι οποίες δεν είχαν τους ίδιους δεσμούς και εμπειρίες με τους συμπολεμιστές τους και, για αυτό, προωθήθηκε η ναζιστική ιδεολογία ως "συνδετικός κρίκος μεταξύ των στρατιωτών"³⁶⁸. Έτσι, ο γερμανικός στρατός στο Ανατολικό

---

³⁶¹ Barton, Omer, 1992, *Hitler's Army : Soldiers, Nazis, and War in the Third Reich*, Oxford University Press, σελίδα 18.

³⁶² Glantz, David M. 2001, "The Soviet-German War 1941-1945: Myths and Realities: A Survey Essay", σελίδα 35.

³⁶³ Glantz, David M. 2001, "The Soviet-German War 1941-1945: Myths and Realities: A Survey Essay", σελίδα 42.

³⁶⁴ Glantz, David M. , *ibid*.

³⁶⁵ Barton, Omer, 1992, *Hitler's Army : Soldiers, Nazis, and War in the Third Reich*, Oxford University Press, σελίδα 30.

³⁶⁶ Barton, Omer, 1992, *Hitler's Army : Soldiers, Nazis, and War in the Third Reich*, Oxford University Press, σελίδα 31.

³⁶⁷ Barton, Omer, 1992, *Hitler's Army : Soldiers, Nazis, and War in the Third Reich*, Oxford University Press, σελίδα 30.

³⁶⁸ Barton, Omer, 1992, *Hitler's Army : Soldiers, Nazis, and War in the Third Reich*, Oxford University Press, σελίδα 49.

Μέτωπο προχώρησε σε ακραίες βιαιότητες έναντι των αιχμαλώτων αντιπάλων και του ντόπιου πληθυσμού.

Ο Barton παραθέτει δύο επιχειρήματα που εξηγούν την συμπεριφορά αυτή, εκτός βέβαια της πρωτοφανούς εξήγησης της ρατσιστικής, ναζιστικής ιδεολογίας : α) για να κρατηθεί η συνοχή των στρατιωτών είχε επιβληθεί σκληρή πειθαρχία και οι αξιωματικοί δεν τιμωρούσαν τους στρατιώτες όταν έπρατταν εγκλήματα κατά του εχθρού, επειδή *"συμφωνούσαν άτυπα"*, ή εξασφάλιζαν *"μια ζώνη ασφαλείας για τους ίδιους"*, μιας και οι στρατιώτες *"εξέφραζαν αλλού τον θυμό τους"*³⁶⁹. β) Στον γερμανικό στρατό, στο Ανατολικό Μέτωπο, συμμετείχαν και μονάδες των SS, οι οποίες προχωρούσαν σε εγκληματικές πράξεις και οι στρατηγοί της Wehrmacht δεν τους σταματούσαν, καθώς υπήρχε *"η πρόθεση του ναζιστικού καθεστώτος να τα υποστηρίξουν"*³⁷⁰. Τα Waffen SS χαρακτηρίστηκαν ως *"μεραρχίες φωτιάς στο Ανατολικό Μέτωπο"*³⁷¹. Στην αρχή, τα Waffen SS ήταν μια *"ελιτιστική ομάδα"*, που ήταν κοντά στον Χίτλερ και *"αποτελούνταν από εθελοντές"*³⁷². Αργότερα, άρχισαν δέχονται εθελοντές και από άλλες χώρες, σύμμαχες των Ναζί, και διαλέγονταν με *"βάση την φυλή"*³⁷³. Ωστόσο, επισημαίνεται, ότι κατά την διάρκεια του πολέμου, στα SS μετατίθονταν στρατιώτες και αξιωματικοί από την Wehrmacht και την Luftwaffe, αυξάνοντας τις εντάσεις μεταξύ των μελών³⁷⁴.

Παρόλα αυτά, ο Müller τονίζει ότι τα SS δεν ήταν ποτέ μια *"ενοποιημένη οργάνωση"*, αν και χαρακτηρίζονταν από *"υψηλό επαγγελματισμό"*³⁷⁵. Επιστρέφοντας στην αφήγηση των γεγονότων του Ανατολικού Μετώπου, στο Army Group B διορίστηκε διοικητής, από τον Χίτλερ, ο Στρατηγός von Manstein, με σκοπό *"να βοηθήσει τις μονάδες που περικυκλώθηκαν στο Στάλινγκραντ"* και ο Army Group A απέτυχε στην στρατηγική, καθώς *"υπερεπεκτάθηκε στον Καύκασο"*³⁷⁶. Μετά την ήττα των Γερμανών στο Στάλινγκραντ, ο στρατός τους συνέχιζε να

---

³⁶⁹ Bartov, Omer, 1992, *Hitler's Army : Soldiers, Nazis, and War in the Third Reich*, Oxford University Press, σελίδα 61.

³⁷⁰ Bartov, Omer, 1992, *Hitler's Army : Soldiers, Nazis, and War in the Third Reich*, Oxford University Press, σελίδα 64.

³⁷¹ Müller, Rolf-Dieter, 2016, *"The Military in the Totalitarian Führer State. Book Title: Hitler's Wehrmacht, 1935--1945"*, University Press of Kentucky, σελίδα 40.

³⁷² Müller, Rolf-Dieter, *ibid.*

³⁷³ Müller, Rolf-Dieter, *ibid.*

³⁷⁴ Müller, Rolf-Dieter, *ibid.*

³⁷⁵ Müller, Rolf-Dieter, *ibid.*

³⁷⁶ Glantz, David M. 2001, *"The Soviet-German War 1941-1945: Myths and Realities: A Survey Essay"*, σελίδα 45.

υποχωρεί προς τα πίσω, φτάνοντας, το 1944, *"εκεί όπου ξεκίνησε"*³⁷⁷. Όπως παρατηρείται από την μελέτη των πολεμικών γεγονότων στο Ανατολικό Μέτωπο, ήταν μια καταστροφή για τον γερμανικό στρατό, που επιτάχυνε τις εξελίξεις προς την παράδοση της Γερμανίας. Οι πολιτικο-στρατιωτικές βρίσκονταν σε άσχημο επίπεδο, επειδή οι διαταγές δίνονταν από τον ανώτατο ηγέτη απευθείας, χωρίς να έχουν ληφθεί υπόψιν οι συμβουλές από ανώτατους στρατιωτικούς. Ακόμη, ο Χίτλερ προχωρούσε σε αλλαγές προσώπων στην ανώτατη στρατιωτική διοίκηση στα πεδία των μαχών και όλο αυτό το σύστημα είχε αντίκτυπο στην αποτελεσματικότητα του γερμανικού στρατού. Επομένως, με την περιγραφή της στρατηγικής της Γερμανίας στα δύο μέτωπα του πολέμου, Δυτικό και Ανατολικό, έχουμε μια εικόνα για το επίπεδο των πολιτικο-στρατιωτικών σχέσεων.

Σταθήκαμε περισσότερο, στην περίπτωση της Γερμανίας, στην περιγραφή των πολεμικών γεγονότων του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, καθώς έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην ήττα της χώρας, δείχνοντας πόσο σημαντικό είναι να υπάρχει η αρμονία στο επίπεδο λήψης των αποφάσεων, ώστε να εφαρμόζονται πετυχημένα πολεμικά σχέδια κατά την διάρκεια των μαχών. Ωστόσο, όπως και στην περίπτωση των Η.Π.Α, οι εξελίξεις στο εσωτερικό της Γερμανίας, πώς ήταν η δομή και οι θεσμοί του ναζιστικού καθεστώτος, καθόρισαν το τελικό αποτέλεσμα.

Οι πολιτικο-στρατιωτικές σχέσεις του Γ' Ράιχ στο εσωτερικό της Γερμανίας

Όπως είχε επισημανθεί και παραπάνω, η άνοδος του Χίτλερ έγινε με την βοήθεια πολιτικών και κοινωνικών ομάδων της Γερμανίας που δεν επιθυμούσαν άνοδο των σοσιαλιστικών και κομμουνιστικών κομμάτων. Για αυτό, στις 30 Ιανουαρίου 1933, ο Πρόεδρος Χίντενμπουργκ *"διορίζει τον Χίτλερ καγκελάριο του Ράιχ"*³⁷⁸, μετά από *"δύο διαδοχικές διαλύσεις του Ράιχσταγκ"* (Ιούλιος και Νοέμβριος 1942)³⁷⁹. Οι προηγούμενοι Καγκελάριοι προέρχονταν από τον πολιτικό χώρο του Κέντρου και του Σοσιαλισμού [Χάινριχ Μπρίνινγκ (1930 -1932) και Χέρμαν Μίλερ (1928 - 1930)], όμως, όπως επισημαίνει ο Berstein, γύρω από

---

³⁷⁷ Berstein, Serge & Milza, Pierre, 1997, Η ιστορία της Ευρώπης, τόμος 3 : Διάσπαση και Ανοικοδόμηση της Ευρώπης 1919 - σήμερα, σελίδα 124.

³⁷⁸ Berstein, Serge, 2002, Δημοκρατίες, αυταρχικά και ολοκληρωτικά καθεστώτα στον 20ο αιώνα, β' έκδοση, σελίδα 149.

³⁷⁹ Berstein, Serge, ibid.

τον Πρόεδρο Χίντενμπουργκ είχαν συγκεντρωθεί *"υπερσυντηρητικά στοιχεία"* και επηρέαζαν τον Πρόεδρο στην επιλογή του Καγκελάριου³⁸⁰.

Ακόμη, η τάξη των βιομηχάνων είχε στηρίξει τον Χίτλερ, καθώς τους είχε υποσχεθεί ότι θα έχουν *"μεγάλα οφέλη με την πολιτική των εξοπλισμών"*³⁸¹ που θα ακολουθούσε. Οι Berstein και Milza τονίζουν ότι, προκειμένου ο Χίτλερ να προσεγγίσει την παραπάνω τάξη, είχε *"διαγράψει τα αντικαπιταλιστικά συνθήματα"*, αλλά και οι βιομήχανοι πίστευαν ότι μπορούσαν να *"χρησιμοποιήσουν"* τον Χίτλερ και, μετά *"να τον ξεφορτωθούν"*³⁸². Έτσι, παρατηρείται ότι η πολιτική αστάθεια στο εσωτερικό της Γερμανίας λειτούργησε ως *"μοχλός"* ανόδου του ναζιστικού κόμματος, επειδή αυτοί που το υποστήριζαν μάλλον πίστευαν ότι θα εξυπηρετούνταν καλύτερα τα συμφέροντά τους. Όταν ο Χίτλερ ανέβηκε στην εξουσία, προχώρησε σε άμεση κατάργηση πολιτικών δικαιωμάτων και ελευθεριών, ακολουθώντας τις ολοκληρωτικές ιδέες του κόμματος που εκπροσωπούσε. Συνεπώς, μέσω του *"Διατάγματος για την προστασία του λαού και του κράτους"*, η εκτελεστική εξουσία απέκτησε *"αστυνομικές και νομοθετικές αρμοδιότητες"*, που ενεργοποιήθηκε μετά την πυρκαγιά του Ράιχσταγκ, στις 20 Φεβρουαρίου 1933³⁸³.

Ακόμη, το ολοκληρωτικό καθεστώς λειτουργούσε εκβιαστικά προς τις κοινωνικές ομάδες, καθώς αν ήθελαν οι οικονομικές τάξεις να ενδυναμωθούν έπρεπε *"να αναγνωρίσουν το κράτος σε ρόλο καθοδηγητή στην οικονομική ζωή"*³⁸⁴. Το ναζιστικό καθεστώς, από την αρχή, έδειξε την ασέβειά του στους διεθνείς θεσμούς και ως εξωτερική πολιτική θεωρούταν ο επεκτατισμός εις βάρος των άλλων κρατών. Αυτό εξηγείται με την διεξαγωγή του δημοψηφίσματος για *"αποχώρηση της Γερμανίας από την Κοινωνία των Εθνών"*, τον Νοέμβριο 1933, όπου στο Ράιχσταγκ είχε παρουσιασθεί μόνο η λίστα των Ναζί³⁸⁵. Ακόμη, η αδιαφορία του Χίτλερ για τις διεθνείς συμβάσεις φάνηκε με την επαναφορά της υποχρεωτικής θητείας το

---

³⁸⁰ Berstein, Serge, 2002, Δημοκρατίες, αυταρχικά και ολοκληρωτικά καθεστώτα στον 20ο αιώνα, β' έκδοση, σελίδα 149.

³⁸¹ Berstein, Serge & Milza, Pierre, 1997, Η ιστορία της Ευρώπης, τόμος 3 : Διάσπαση και Ανοικοδόμηση της Ευρώπης 1919 - σήμερα, σελίδα 79.

³⁸² Berstein, Serge & Milza, Pierre, 1997, Η ιστορία της Ευρώπης, τόμος 3 : Διάσπαση και Ανοικοδόμηση της Ευρώπης 1919 - σήμερα, σελίδα 78.

³⁸³ Berstein, Serge, 2002, Δημοκρατίες, αυταρχικά και ολοκληρωτικά καθεστώτα στον 20ο αιώνα, β' έκδοση, σελίδα 178.

³⁸⁴ Berstein, Serge & Milza, Pierre, 1997, Η ιστορία της Ευρώπης, τόμος 3 : Διάσπαση και Ανοικοδόμηση της Ευρώπης 1919 - σήμερα, σελίδα 82.

³⁸⁵ Berstein, Serge & Milza, Pierre, 1997, Η ιστορία της Ευρώπης, τόμος 3 : Διάσπαση και Ανοικοδόμηση της Ευρώπης 1919 - σήμερα, σελίδα 180.

1935, μια κίνηση που θεωρούνταν *"παραβίαση θεμελιώδους διάταξης της Συνθήκης των Βερσαλλιών"*³⁸⁶. Παρόλα αυτά, πρέπει να ειπωθεί ότι το εσωτερικό της γερμανικής κοινωνίας δεν αντέδρασε στις κινήσεις αυτές στον τομέα των διεθνών σχέσεων, επειδή, όπως είχε αναφερθεί παραπάνω, στον Μεσοπόλεμο συχνά κατηγορούνταν οι συνθήκες ειρήνης του Α' Παγκοσμίου Πολέμου για την άσχημη οικονομική κατάσταση της χώρας.

Έτσι, ο Χίτλερ προχωρά σε επίθεση και κατάληψη της Ρηνανίας, κάτι που για τον Müller δείχνει την *"αδιαφορία του Χίτλερ για τα αποτελέσματα του Α' Παγκοσμίου Πολέμου"*³⁸⁷. Κατά την διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου όλα τα αποθέματα και οι δυνάμεις της Γερμανίας στάλθηκαν στα πεδία των μαχών, καθώς ο Χίτλερ έδινε μεγάλη βάση στις στρατιωτικές νίκες. Όμως, όπως εύστοχα επισημαίνουν οι Berstein και Milza, αυτό δεν είχε αντίκτυπο μόνο στην εσωτερική οικονομία της οικονομίας, επειδή, αργότερα, ο Χίτλερ προχώρησε στην *"χρηματική επιβάρυνση και οικονομική λεηλασία"*³⁸⁸ των χωρών που κατακτούνταν. Το δεύτερο στοιχείο της ολοκληρωτικότητας του ναζιστικού καθεστώτος είναι η εξάλειψη των αντιπάλων του Χίτλερ, όχι μόνο αυτών που ήταν ιδεολογικά αντίθετοι, αλλά και όσοι ήταν σύμμαχοί του. Όπως παρατηρείται, ο Χίτλερ προχωρούσε σε αθρόες εκτελέσεις και διωγμούς κοινωνικών και πολιτικών ομάδων, όταν νόμιζε ότι απειλούσαν την εξουσία του. Στην ναζιστική Γερμανία κανείς δεν ήταν ασφαλής, καθώς μπορούσε εύκολα να βρεθεί στο στόχαστρο. Ένα τέτοιο παράδειγμα είναι η μαζική εκτέλεση των παραστρατιωτικών, *"ταγμάτων εφόδου"*³⁸⁹, SA, στις 30 Ιουνίου 1934, παρόλο που είχαν βοηθήσει την άνοδο του Χίτλερ στην εξουσία, όπως επισημαίνει ο Berstein.

Όταν υπάρχει αυτή η ανασφάλεια και ο τρόμος στο εσωτερικό μιας κοινωνίας, δεν υπάρχει αρμονική συνεργασία μεταξύ θεσμών και πολιτών και αυτό έχει αντίκτυπο σε όλη την λειτουργία του κράτους. Όπως επισημαίνεται από τους Berstein και Milza, υπήρχε αντίφαση στο εσωτερικό σύστημα του ναζιστικού κράτους, καθώς δεν υπήρχε διαχωρισμός ανάμεσα σε

---

³⁸⁶ Berstein, Serge & Milza, Pierre, 1997, Η ιστορία της Ευρώπης, τόμος 3 : Διάσπαση και Ανοικοδόμηση της Ευρώπης 1919 - σήμερα, σελίδα 103.

³⁸⁷ Müller, Rolf-Dieter , 2016, "The Military in the Totalitarian Führer State. Book Title: Hitler's Wehrmacht, 1935--1945", University Press of Kentucky, σελίδα 11.

³⁸⁸ Berstein, Serge & Milza, Pierre, 1997, Η ιστορία της Ευρώπης, τόμος 3 : Διάσπαση και Ανοικοδόμηση της Ευρώπης 1919 - σήμερα, σελίδα 118.

³⁸⁹ Berstein, Serge, 2002, Δημοκρατίες , αυταρχικά και ολοκληρωτικά καθεστώτα στον 20ο αιώνα, σελίδα 180.

*"εθελοντική εργασία και αναγκαστική επίταξη"*³⁹⁰. Μπορεί να ειπωθεί ότι αυτό είναι ένα κύριο χαρακτηριστικό του ολοκληρωτισμού, επειδή, στην αρχή, χρησιμοποιεί το άλλοθι της λαϊκής βούλησης, ενώ, όσο περνά το διάστημα, προχωρά σε καταναγκαστικά μέτρα, δείχνοντας το πραγματικό του "πρόσωπο". Στο ζήτημα των πολιτικο-στρατιωτικών σχέσεων, οι σχέσεις στρατού - ναζιστικής πολιτικής εξουσίας ήταν συγκρουσιακές, παρά την φαινομενική συνεργασία τους στις αρχές της εγκαθίδρυσης του ναζιστικού καθεστώτος. Όπως αναφέρει ο Pape, ο Στρατός ήταν ο *"μόνος υπολογίσιμος αντίπαλος της πολιτικής εξουσίας"*³⁹¹. Για αυτό, όταν έγινε το αποτυχημένο πραξικόπημα εναντίον του Χίτλερ, από ομάδα υψηλόβαθμων αξιωματικών του στρατού, η λεγόμενη *"επιχείρηση Βαλκυρία"*³⁹², στις 20 Ιουλίου 1944, η αντίδραση του καθεστώτος ήταν βίαιη. Ο Pape υποστηρίζει ότι οι Ναζί καλλιέργησαν *"μίσος ενάντια στον επαγγελματικό στρατό"* και το καθεστώς προχώρησε σε *"φυλακίσεις και εκτελέσεις"*³⁹³.

Ο μεγάλος αριθμός απωλειών του γερμανικού στρατού φάνηκε στο τελευταίο χρόνο του πολέμου, όπου η Γερμανία από επιτιθέμενη δύναμη μετατράπηκε σε αμυνόμενη, όταν ο Χίτλερ *"επιστρατεύει γέρους και παιδιά"*³⁹⁴ για τις τελευταίες μάχες. Ωστόσο, όπως επισημαίνεται από τον Pape, τον Μάρτιο του 1945, οι στρατηγοί της Γερμανίας *"έβλεπαν ότι η ήττα της ήταν κοντά"*³⁹⁵. Ο Pape υποστηρίζει ότι η Γερμανία δεν παραδινόταν χρησιμοποιώντας το επιχείρημα του *"κόστους παράδοσης - κόστους αντίστασης"*³⁹⁶. Έτσι, η χώρα *"έπρεπε να αντέξει"* την διπλή επίθεση των Συμμάχων, από δυτικά και ανατολικά της χώρας, ώστε να καταφέρουν να *"ξεφύγουν οι κάτοικοι από τις περιοχές που καταλάμβανε ο Κόκκινος Στρατός"*³⁹⁷. Έτσι, παρατηρούνται οι συνέπειες της ρατσιστικής συμπεριφοράς των στρατιωτών στα πεδία των μαχών, ειδικά στο Ανατολικό Μέτωπο. Παρόλα αυτά, έχει επισημανθεί ότι, στην τελευταία περίοδο του πολέμου, υπήρχε μια *"αυτονομία κινήσεων στην λήψη αποφάσεων"*, λόγω της

---

³⁹⁰ Berstein, Serge & Milza, Pierre, 1997, Η ιστορία της Ευρώπης, τόμος 3 : Διάσπαση και Ανοικοδόμηση της Ευρώπης 1919 - σήμερα, σελίδα 122.

³⁹¹ Pape, Robert A., 1996, Air Power and Coercion in War, Cornell University Press, σελίδα 285

³⁹² Müller, Rolf-Dieter , 2016, "The Military in the Totalitarian Führer State. Book Title: Hitler's Wehrmacht, 1935--1945", University Press of Kentucky, σελίδα 25.

³⁹³ Pape, Robert A., 1996, Air Power and Coercion in War, Cornell University Press , σελίδα 301.

³⁹⁴ Berstein, Serge & Milza, Pierre, 1997, Η ιστορία της Ευρώπης, τόμος 3 : Διάσπαση και Ανοικοδόμηση της Ευρώπης 1919 - σήμερα, σελίδα 126.

³⁹⁵ Pape, Robert A., 1996, Air Power and Coercion in War, Cornell University Press, , σελίδα 256.

³⁹⁶ Pape, Robert A., ibid.

³⁹⁷ Pape, Robert A., ibid.

"κακής υγείας του Χίτλερ"³⁹⁸. Ο Pape στηρίζει το επιχείρημά του στο γεγονός ότι πολλές διαταγές του Χίτλερ "αγνοούνταν ή δεν λαμβάνονταν υπόψη"³⁹⁹ Ο Χίτλερ αυτοκτονεί στις 2 Μαΐου 1945 και η Γερμανία υπογράφει συνθηκολόγηση χωρίς όρους στην Ρενς και στο Βερολίνο, στα αντίστοιχα στρατηγεία Αϊζενχάουερ και Ζούκωφ⁴⁰⁰.

Στην επακόλουθη Δίκη της Νυρεμβέργης, τα ναζιστικά τάγματα SS χαρακτηρίζονται ως "εγκληματική οργάνωση"⁴⁰¹ και "εξαφανίζονται" από την μεταπολεμική Γερμανία. Η Wehrmacht δεν χαρακτηρίζεται ως τέτοια και δεν υφίσταται τις ίδιες συνέπειες. Όπως επισημαίνεται από τις ιστορικές πηγές, τα SS στηρίζονταν στην ρατσιστική ιδεολογία του ναζισμού, ήταν το στοιχείο συνοχής τους και προχώρησαν σε σφαγές και λεηλασίες των κατεκτημένων περιοχών, πράττοντας εγκλήματα πολέμου και κατά της ανθρωπότητας. Όπως αναφέρει ο Müller, τα Waffen SS ήταν ο "πολιτικός στρατιώτης" που "ενστερνιζόταν πλήρως την ναζιστική ιδεολογία"⁴⁰². Επομένως, παρατηρείται ότι οι Σύμμαχοι προχώρησαν σε ένα διαχωρισμό του ναζιστικού καθεστώτος και του στρατού της Γερμανίας, αναγνωρίζοντας με αυτόν τον τρόπο ως κύριο υπαίτιο το Χίτλερ, και κατ' επέκταση τους Ναζί, για τις βιαιότητες του καθεστώτος στον πόλεμο, αλλά και στο εσωτερικό της χώρας.

Εν κατακλείδι, παρατηρείται ότι οι πολιτικο-στρατιωτικές σχέσεις, επί ναζιστικού καθεστώτος, ήταν τελείως διαφορετικές από εκείνες των Η.Π.Α. Η κεντρική εξουσία ήταν απόλυτα συγκεντρωτική και, όσοι ανελίσσονταν, το κατάφερναν μέσω προσωπικών δεσμών με τον Χίτλερ, ή ενστερνιζόμενοι την ναζιστική ιδεολογία. Ωστόσο, η επικράτηση του ναζισμού στην γερμανική κοινωνία έγινε με επιβολή, μέσω των μεταρρυθμίσεων των θεσμών και των υπηρεσιών προς όφελος των Ναζί, και με την υποχρεωτική συμμετοχή των πολιτών στα όργανα του κράτους. Η ελευθερία ίδρυσης οργανώσεων και κινημάτων καταργήθηκε, διώχθηκαν πολιτικά κόμματα και πρόσωπα, καταργήθηκε η ελευθερία λόγου και έκφρασης. Το σημαντικότερο ήταν οι διώξεις εναντίον πολιτών. Πριν τον πόλεμο, άρχισε ο διωγμός των Εβραίων Γερμανών πολιτών και τον αντιφρονούντων, μέσω συλλήψεων και εγκλεισμών σε

---

³⁹⁸ Pape, Robert A., 1996, *Air Power and Coercion in War*, Cornell University Press, σελίδα 284.

³⁹⁹ Pape, Robert A., *ibid*

⁴⁰⁰ Bernstein, Serge & Milza, Pierre, 1997, *Η ιστορία της Ευρώπης, τόμος 3 : Διάσπαση και Ανοικοδόμηση της Ευρώπης 1919 - σήμερα*, σελίδα 126.

⁴⁰¹ Müller, Rolf-Dieter , 2016, "The Military in the Totalitarian Führer State. Book Title: Hitler's Wehrmacht, 1935--1945", University Press of Kentucky, σελίδα 40.

⁴⁰² Müller, Rolf-Dieter , 2016, "The Military in the Totalitarian Führer State. Book Title: Hitler's Wehrmacht, 1935--1945", University Press of Kentucky, σελίδα 38.

στρατοπέδων συγκέντρωσης. Ο στρατός, ενώ στην αρχή είχε βοηθήσει στην άνοδο του Χίτλερ στην εξουσία, βρέθηκε στο στόχαστρο, ιδιαίτερα μετά την αποτυχημένη απόπειρα πραξικοπήματος.

Ήδη ο Χίτλερ είχε προκαλέσει την συνοχή του στρατού με την ενσωμάτωση των παραστρατιωτικών ομάδων των SS, όπου κύριος στόχος τους ήταν η προώθηση τους και προχώρησαν σε εκτελέσεις αιχμαλώτων πολέμου και άμαχων πληθυσμών κατά την διάρκεια των πολεμικών συγκρούσεων. Όπως έχει αναφερθεί και προηγουμένως, υπήρχε ασάφεια στο αν η στρατιωτική ηγεσία της Wehrmacht συμμετείχε σε αυτές τις βιαιότητες επειδή το πίστευαν, ή λόγω εξαναγκασμού. Αυτό το ερώτημα δεν μπορεί να έχει μια απόλυτη απάντηση, αλλά ένα γεγονός που μπορεί να χρησιμοποιηθεί υπέρ του στρατού ήταν ο μη χαρακτηρισμός της Wehrmacht ως εγκληματική οργάνωση από τους Συμμάχους στην Δίκη της Νυρεμβέργης. Παρόλα αυτά, δεν μπορεί να δικαιολογηθεί η στάση του στρατού καθ' όλη την διάρκεια του πολέμου, επειδή σε όλα, σχεδόν, τα πεδία μαχών και στις κατακτημένες χώρες συντελέστηκαν εγκλήματα πολέμου και εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, ιδιαίτερα στο Ανατολικό Μέτωπο και στην σφαγή εκατομμυρίων Εβραίων πολιτών από όλες τις κατεκτημένες χώρες.

Το αποτέλεσμα του Β' Παγκοσμίου Πολέμου ήταν μια κατεστραμμένη Ευρώπη, με εκατομμύρια νεκρούς και με κοινωνίες που ήταν πολύ δύσκολο να ορθοποδήσουν ξανά. Αυτό δείχνει πόσο σημαντικός είναι ο ρόλος της πολιτικής ηγεσίας σε μια χώρα, καθώς ορίζει την στρατηγική της χώρας και ο τρόπος που θα εφαρμοσθεί. Στην περίπτωση της ναζιστικής Γερμανίας καλλιεργήθηκε το μίσος και ο ρατσισμός, από τον Χίτλερ και το ναζιστικό κόμμα, που στράφηκε αρχικά στο εσωτερικό του κράτους και, μετά, εναντίον των αντιπάλων του στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Μελετώντας την ιστορία των πολιτικο-στρατιωτικών σχέσεων στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, συγκεκριμένα των Η.Π.Α και Γερμανίας, μπορούν να εξαχθούν συμπεράσματα που μπορούν να φανούν χρήσιμα για την κατανόηση του πολέμου αυτού. Μέσω αυτής της μελέτης, προκύπτει μια ολοκληρωμένη εικόνα για την δόμηση του πολιτικού συστήματος στο εσωτερικό των κρατών αυτών και πώς είχε αντίκτυπο στην στρατηγική των κρατών αυτών κατά την διάρκεια του πολέμου. Έτσι, στον επίλογο, θα συγκεντρωθούν οι διαφορές τους, καθώς οι Η.Π.Α επικράτησαν έναντι της ναζιστικής Γερμανίας και σε αυτό συνέβαλε το επίπεδο των πολιτικο-στρατιωτικών σχέσεων ανάμεσα σε πολιτική και στρατιωτική ηγεσία. Το βασικό στοιχείο, που ορίζει τον τρόπο λειτουργίας των πολιτικο-στρατιωτικών σχέσεων είναι το πολίτευμα.

Οι Η.Π.Α είχαν δημοκρατικό, φιλελεύθερο, πολίτευμα, με ισχυρούς θεσμούς και διαχωρισμό των εξουσιών, ενώ η Γερμανία ολοκληρωτικό, όπου ο κρατικός μηχανισμός ήταν επέκταση του ναζιστικού κόμματος. Η πολιτική ηγεσία των Η.Π.Α προχώρησε στην κινητοποίηση των υπηρεσιών και της βιομηχανίας στο εσωτερικό της χώρας, με την έναρξη του πολέμου, αν και είχε προχωρήσει σε θέσπιση σχεδίων και στην προετοιμασία των στρατιωτικών υπηρεσιών, ειδικά όταν άρχισαν οι πρώτες απειλητικές κινήσεις της Γερμανίας. Αντιθέτως, με την έλευση του ναζιστικού κόμματος στην εξουσία η Γερμανία τέθηκε σε μια κατάσταση εκτάκτου ανάγκης, καταργήθηκαν ελευθερίες και δικαιώματα και ξεκίνησε ο πολεμικός εξοπλισμός της.

Στην περίπτωση της κινητοποίησης της βιομηχανίας, δηλαδή στον προσανατολισμό της στην κατασκευή πολεμικού υλικού, ο Πρόεδρος Ρούσβελτ υποστήριζε την εθελοντική συμμετοχή τους. Ωστόσο, η βιομηχανία των Η.Π.Α ανταποκρίθηκε στο κάλεσμα και ήταν ένας σημαντικός παράγοντας στην νίκη των Συμμάχων. Από την άλλη πλευρά, στην Γερμανία η κινητοποίηση είχε εξαναγκαστικά στοιχεία και έγινε σπατάλη των αποθεμάτων της χώρας. Οι σχέσεις μεταξύ πολιτικής ηγεσίας και στρατιωτικής ήταν διαφορετικές μεταξύ δύο αυτών κρατών. Στις Η.Π.Α υπήρξε συνεργασία πάνω σε θέματα στρατηγικής και οι στρατιωτικοί

σέβονταν τον θεσμό του Προέδρου και τις αποφάσεις που λάμβανε, ενώ στην Γερμανία υπήρξε έντονος ανταγωνισμός.

Ενώ στην αρχή ο στρατός βοήθησε τον Χίτλερ να ανέβει στην εξουσία, μέσω πιέσεων που ορίζονταν από το Σύνταγμα της Βαϊμάρης, ο Χίτλερ προχώρησε στην "ναζιστικοποίησή" του, ώστε να τον μετατρέψει σε όργανο της πολιτικής του. Ωστόσο, το ναζιστικό καθεστώς είχε προχωρήσει, πρωτύτερα, στην εδραίωση της ναζιστικής ιδεολογίας στο εσωτερικό της κοινωνίας, κάνοντάς την βασικό στοιχείο της συνοχής του κράτους. Σε αυτό το σημείο, επιβεβαιώνεται το επιχείρημα του Huntington για την πολιτικοποίηση του στρατού και πόσο αρνητικό αντίκτυπο έχει στην στρατηγική και την αποτελεσματικότητά του. Όμως, ο στρατός είναι και αυτός μέρος του κρατικού μηχανισμού και όχι ένα ξεχωριστό σώμα.

Αυτό φαίνεται στην περίπτωση των Η.Π.Α, όπου το Σύνταγμα και ο τρόπος εδραίωσης του καθεστώτος είχαν δώσει τις σωστές βάσεις αλληλεπίδρασης μεταξύ των θεσμών. Υπήρχε ανταγωνισμός και άμιλλα ανάμεσα σε στρατιωτικές και πολιτικές υπηρεσίες κατά την διάρκεια του πολέμου, όμως ήταν στο πλαίσιο ενός γραφειοκρατικού μηχανισμού. Στην ναζιστική Γερμανία δεν υπήρχαν περιθώρια αντίδρασης και από την αρχή το καθεστώς είχε δείξει το βίαιο "πρόσωπό" του με τους διωγμούς των Εβραίων πολιτών και τις φυλακίσεις αντιφρονούντων. Τέλος, σημαντική είναι η συγκέντρωση όλων των εξουσιών στην πολιτική, εκτελεστική, ηγεσία και η ισχυροποίηση της θέσης της. Ο Πρόεδρος των Η.Π.Α είχε ισχυροποιήσει την θέση του με βάση το Σύνταγμα και τους αρμόδιους νόμους.

Είχε εγκαθιδρύσει μια έμπιστη ομάδα που είχε τον έλεγχο και τον συντονισμό των αρμόδιων υπηρεσιών του κράτους. Όμως, δεν έκανε κατάχρηση αυτής της εξουσίας, τα πολεμικά σχέδια εγκρίνονταν μόνο από τον ίδιο, έχοντας, όμως, συζητήσει και λάβει υπόψιν του όλα τα πιθανά σενάρια. Αντιθέτως, ο Χίτλερ είχε τον απόλυτο έλεγχο στην λήψη των αποφάσεων και είχε άμεση εμπλοκή στην διεξαγωγή των πολεμικών επιχειρήσεων, εκδίδοντας διαταγές για το παραμικρό θέμα στρατηγικής και τακτικής. Έτσι, πολλές αποφάσεις του δεν μπορούσαν να εφαρμοστούν ή είχαν αρνητικό αποτέλεσμα. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να χαθεί η συνοχή του γερμανικού στρατού και ομάδες από ανώτερους αξιωματικούς να προχωρήσουν σε κινήσεις αμφισβήτησης της κεντρικής εξουσίας, με αποκορύφωμα την απόπειρα πραξικοπήματος και δολοφονίας του Χίτλερ το 1944.

Συνεπώς, παρατηρείται ότι μέσω της μελέτης των πολιτικο-στρατιωτικών σχέσεων προκύπτει το συμπέρασμα ότι η Γερμανία ηττήθηκε στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, λόγω του πολιτικού καθεστώτος στο εσωτερικό της. Ένα καθεστώς που στηριζόταν στον τρόμο και στο μίσος έναντι των άλλων, δικαιολογώντας τις βίαιες πράξεις του στρατού του στον πόλεμο. Το ναζιστικό καθεστώς είχε προνοήσει την εξάλειψη κάθε αντίστασης και για αυτό ήταν πολύ δύσκολο να γίνει η ανατροπή του καθεστώτος εκ των έσω. Από την άλλη, οι Η.Π.Α, παρόλο που είχαν την παράδοση του απομονωτισμού και της μικρής εξάρτησης από τον στρατό, ανταποκρίθηκαν κατά την διάρκεια του πολέμου, μεριμνώντας για τα ζητήματα στρατηγικής, αλλά και της αρμονικής συνεργασίας μεταξύ των Συμμάχων.

Επομένως, μέσω της μελέτης αυτής, έγινε μια προσπάθεια να δοθεί όλο το εύρος των πολιτικο-στρατιωτικών σχέσεων των δύο αυτών κρατών και ο αντίκτυπος που είχαν στην στρατηγική τους, μέσα σε ένα πλαίσιο μεταπτυχιακής διπλωματικής ιστορίας. Στην αρχή, χρειάστηκε μια γίνει μια εκτενής παρουσίαση της θεωρίας αυτής, καθώς χαρακτηρίζεται από διεπιστημονικότητα και, μέσω της εξέλιξής της, προσφέρει νέα εργαλεία και τρόπους προσέγγισης / εξήγησης των συγκεκριμένων ζητημάτων. Η μελέτη του Β' Παγκόσμιου Πολέμου, υπό το πρίσμα της θεωρίας των πολιτικο-στρατιωτικών σχέσεων, προσφέρει σημαντικά μαθήματα για την κατανόηση του παρελθόντος, αλλά και για να αποφευχθεί η επανάληψη των λαθών στο μέλλον.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία

Παπασωτηρίου Χαράλαμπος, 2012, *Αμερικανικό Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική : 1945 - 2002*, 5η έκδοση. Πρώτη έκδοση : 2002. Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα.

Παπασωτηρίου Χαράλαμπος, 2008, *Η Διεθνής Πολιτική στον 21ο αιώνα*, εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα.

Τζώνος, Θεόδωρος Χαρ., 2000, *Τα Συντάγματα της Κεντρικής και Νοτιοανατολικής Ευρώπης*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή.

Berstein, Serge, 2002, *Δημοκρατίες , αυταρχικά και ολοκληρωτικά καθεστώτα στον 20ο αιώνα*. Μετάφραση : Ηρακλεία Στροίκου - Σοφία Βόσκου. Επιστημονική Επιμέλεια : Ηλίας Κουσκουβέλης - Νίκος Μαραντζίδης. Β' έκδοση, Αρχική έκδοση : 2001, Hachette. Εκδόσεις Ποιότητα. Αθήνα.

Berstein, Serge & Milza, Pierre, 1997, *Η ιστορία της Ευρώπης, τόμος 2 : Η Ευρωπαϊκή Συμφωνία και η Ευρώπη των Εθνών 1815 - 1919*. Μετάφραση και σημειώσεις : Αναστάσιος Κ. Δημητρακόπουλος, επιμέλεια : Κώστας Λιβιεράτος. Πρωτότυπο : 1992, *Histoire de l' Europe. Nationalismes et Concert Européen* 1815 - 1919. Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, Αθήνα.

Berstein, Serge & Milza, Pierre, 1997, *Η ιστορία της Ευρώπης, τόμος 3 : Διάσπαση και Ανοικοδόμηση της Ευρώπης 1919 - σήμερα*. Μετάφραση : Μιχάλης Κοκολάκης. Πρωτότυπο : 1992, *Histoire de l'Europe. Déchirures et reconstruction de l' Europe 1919 à nos jours*. Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, Αθήνα.

Butler, Susan, επιμέλεια - σχολιασμός, 2008, *Γιόζεφ Β. Στάλιν - Φράνκλιν Ντ. Ρούζβελτ, Αγαπητέ κύριε Στάλιν : Αλληλογραφία 1941-45*. Πρόλογος : Arthur M. Schlesinger Jr. Εκδόσεις Γκοβόστη, Αθήνα.

Fromm, Erich. 2017. *Ο φόβος μπροστά στην ελευθερία*. Μετάφραση : Ουρανία Τουτουντζή. Πρώτη έκδοση : 1941, *Escape from Freedom*. Εκδόσεις Διόπτρα, Αθήνα.

Hague Rod, Harrop Martin, 2005, *Συγκριτική Πολιτική και διακυβέρνηση*. Πρόλογος : Γιώργος Παγουλάτος. Μετάφραση : Γιώργος Ε. Χρηστίδης. Πρώτη έκδοση στα αγγλικά : 2004, Palgrave Macmillan. Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα.

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

Adams, George , March 2006, "*Chaplains as Liaisons with Religious Leaders, Lessons from Iraq and Afghanistan*", CDR, CHC, USN, Peaceworks No. 56., United States Institute of Peace , Washington, DC (https://www.usip.org/sites/default/files/resources/PWmarch2006_2.pdf)

Baime,A.J. 2017, "*How Detroit Won World War II*", Part of the book *The Arsenal of Democracy: FDR, Detroit and an Epic Quest to Arm an America at War* and the forthcoming *The Accidental President: Harry S. Truman and the Four Months that Changed the World*. (<http://www.history.com/how-detroit-won-world-war-ii>) Ημερομηνία πρόσβασης 27/11/2017

Bartov,Omer, 1992, *Hitler's Army : Soldiers, Nazis, and War in the Third Reich*, Oxford University Press, New York, Oxford.

Bruneau, Thomas C. and Matei, Florina Cristiana, editors, 2013, *The Routledge Handbook of Civil–Military Relations*, Routledge publications, 711 Third Avenue, New York, USA.

Christman, Calvin L. , 1973, "*Donald Nelson and the Army: Personality as a Factor in Civil-Military Relations during World War II*", *Military Affairs*, Vol. 37, No. 3 (Oct., 1973), pp. 81-83

Cyr, Arthur and deLeon, Peter, June 1975, "*Comparative policy analysis*", introduction for the December issue of *Policy Sciences*, Vol. 6, No. 4.

Davis, Vincent, editor, 30 October 1996, "*Civil-Military relations and the not - quite wars of the present and future*", paper originally presented to the Patterson School Symposium on Military Operations Other Than War, sponsored by the U.S. Army War College's Strategic Studies Institute and The Patterson School of Diplomacy and International Commerce, University of Kentuck. Strategic Studies Institute , USA, (<http://ssi.armywarcollege.edu/pdffiles/PUB323.pdf>)

Feaver, Peter D. , November 1997, *"An Agency Theory Explanation of American Civil-Military Relations during the Cold War"*, Working Paper for the Program for the Study in Democracy, Institutions and Political Economy, Duke University (<http://people.duke.edu/~dcross/feaver1.pdf>)

Finer, Samuel E., 1969, *The Man on Horseback : The Role of the Military in Politics*, 3rd printing, First published : 1962, Pall Mall Press, Limited 5 Cromwell Place, London SW7. Printed by Aiden & Mowbray Ltd, Alden Press, Oxford.

Goldman, Emily O., 1997, *"The US Military in Uncertain Times : Organizations, Ambiguity and Strategic Adjustment"*. The Journal of Strategic Studies, 20 (2) : p.p.41-74

Glantz, David M. 2001, *"The Soviet-German War 1941-1945: Myths and Realities: A Survey Essay"*, a Paper Presented as the 20th Anniversary Distinguished Lecture at the Strom Thurmond Institute of Government and Public Affairs Clemson University October 11, 2001, Clemson, South Carolina (<https://web.archive.org/web/20110709141048/http://www.strom.clemson.edu/publications/sg-war41-45.pdf>)

Huntington, Samuel P. , 2000, *The Soldier and the State*, 15th edition. First edition : 1957. The Belknap Press of Harvard University Press, USA.

Janowitz, Morris, 1964, *The Professional Soldier*, The Free Press, New York. First published : 1960, Collier - Macmillan Limited, London.

Janowitz, Morris , Mar., 1957, *" Military Elites and the Study of War"*, Conflict Resolution, Vol. 1, No. 1 (), pp. 9-18 , University of Michigan,Sage Publications.

Karabelias, Gerassimos , 1998, *"Civil - Military Relations : a comparative analysis of the role of the military in the political transformation of post - war Turkey and Greece : 1980 - 1995"*, Final Report submitted to North Atlantic, Treaty Organization (NATO) in June 1998.

Kernell, Samuel and Popkin, Samuel . 1986. *Chief of Staff*. University of California Press, Berkeley, CA.

Knox, MacGregor, 2000, "1 October 1942 : Adolf Hitler, Wehrmacht officer policy and social revolution", *The Historical Journal*, 43, 3, pp. 801 - 825, Cambridge University Press, United Kingdom

Krulak, Charles C., 1999, "The Strategic Corporal: Leadership in the Three Block War." *Marine Corps Gazette* 83, no. 5 (May 1999): 18–22.

Leading Through Civilian Power, 2010 , **The First Quadrennial Diplomacy and Development Review**, Departement of State, United States of America
(<https://www.state.gov/documents/organization/153142.pdf>)

MAJ McLaughlin ,John A. , August 2008, "Reexamining the Crisis: Civil-Military Relations During the Clinton Administration" , a monograph, U.S. Army , School of Advanced Military Studies United States Army Command and General Staff College Fort Leavenworth, Kansas.

Müller, Rolf-Dieter , 2016, "The Military in the Totalitarian Führer State. Book Title: Hitler's Wehrmacht, 1935--1945", University Press of Kentucky.

Nielsen II, John T. February 1993, "General George Marshall : Strategic leadership and the challenges of reconstituting the army, 1939 - 41", US Army College, Strategic Studies Institute
(<https://ssi.armywarcollege.edu/pdf/files/pub358.pdf>)

Nielsen, Suzanne C. , 2005, "Civil - Military Relations theory and military effectiveness", *Public Administration and Management*, Volume Ten, Number 2, pp. 61 - 84.

Nye, Joseph S., Jr. 2004, *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. Public Affairs, New York, USA.

Owens, Mackubin Thomas, 2012, "What military officers need to know about civil - military relations", *Naval War College Review*, Spring 2012, Vol. 65, No. 2
(<http://www.fpri.org/article/2013/07/what-military-officers-need-to-know-about-civil-military-relations/>)

Pape, Robert A., 1996, *Air Power and Coercion in War*, Cornell University Press , Ithaca and London, Cornell University.

Rahbek-Clemmensen, Jon, August 2013, *Beyond 'The Soldier and the State' -The Theoretical Framework of Elite Civil-Military Relations* , Dissertation submitted to the Department of International Relations at the London School of Economics and Political Science for the Degree of Doctor of Philosophy , London, (http://etheses.lse.ac.uk/782/1/_lse.ac.uk_storage_LIBRARY_Secondary_libfile_shared_repository_Etheses_Content_Theses%20submitted%20by%20students%20%26%20alumni_Live%20theses_Rahbek-Clemmensen_Beyond%20soldier%20and%20state.pdf }

Ruffa, Chiara, Dandeker, Christopher, and Vennesson, Pascal, 2013, "Small Wars & Insurgencies, Soldiers drawn into politics? The influence of tactics in civil–military relations", Vol. 24, No. 2, 322–334, Routledge Taylor & Francis Group [Downloaded by King's College London, at 07:49,04 June 2013] (<https://www.kcl.ac.uk/kcmhr/publications/assetfiles/other/Ruffa2013politics.pdf>)

Szayna, Thomas S. , McCarthy, Kevin F. , Sollinger, Jerry M. , Demaine, Linda J. , Marquis, Jefferson P. , Steele, Brett, 2007, *The Civil-Military Gap in the United States Does It Exist, Why, and Does It Matter?*, RAND Corporation,USA (https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/monographs/2007/RAND_MG379.pdf)

Waddell, Brian , 2008, *Toward the National Security State : civil-military relations during World War II*, Praeger Security International, Westport, Connecticut - London.

Weigley, Rusell Frank , 1973, *The American Way of War: A History of United States Military Strategy and Policy*, Indiana University Press.

